

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Terveysten edistämisen koulutusohjelma

Paula Burakoff-Heinonen

VENÄLÄISEN MAAHANMUUTTAJAN SOPEUTUMINEN JA SIIHEN
VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysten edistämisen koulutusohjelma

BURAKOFF-HEINONEN, PAULA

Venäläisen maahanmuuttajan
sopeutuminen ja siihen liittyvät tekijät

Opinnäytetyö

105 sivua

Työn ohjaaja

Yliopettaja Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen

Toimeksiantaja

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy,

Voi hyvin nuori! -hanke

Tammikuu 2012

Keskeiset käsitteet

maahanmuutto, venäläinen
maahanmuuttaja, transkulttuurinen
lähestymistapa, sopeutuminen,
kotoutuminen, akkulturaatio,
sopeutumisprosessi

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja kuvata venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista ja siihen liittyviä tekijöitä. Lisäksi selvitettiin, mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat sopeutumista ja miten sopeutumista voitaisiin parantaa.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä oli laadullinen ja siinä hyödynnettiin etnografista lähestymistapaa. Aineisto koottiin haastattelemalla 12 venäläistä maahanmuuttajaa kahdeksassa eri haastattelussa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Tutkimustehtävät oli laadittu perehtymällä aiheesta käsitteleviin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Saatu tutkimusaineisto analysoitiin sisälönanalyysin avulla.

Tulosten mukaan venäläisen maahanmuuttajan sopeutuminen etenee hyvin, mutta hitaasti ja vaihtelevasti. Pienetkin onnistumiset ja vastoinkäymiset vaikuttavat sopeutumisen etenemiseen. Sopeutuminen on raskasta ja aikaa vievää, mutta se on myös ainutlaatuinen kokemus ja kartuttaa elämäkokemusta. Tavoitteena on elää normaalia, suomalaisten kaltaista elämää kuitenkin oman kulttuurin säilyttäen. Sopeutumisprosessin vaiheet ovat: *muutto Suomeen, uuden identiteetin etsiminen, tavallinen elämä ja oman maahanmuuttajuuden pysyvyyden hyväksyminen*. Suurimmat sopeutumiseen vaikuttavat tekijät ovat kielen oppiminen, työllistyminen ja sosiaaliset kontaktit. Sopeutumista kuvaavia käsitteitä ovat yksilöllisyys, osallisuus, aktiivisuus, vapaaehtoisuus ja voimaantuminen.

Tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan hyödyntää maahanmuuttajille suunnattujen palvelujen kehittämisessä sekä muiden vapaaehtoisuuteen perustuvien maahanmuuttajaryhmien sopeutumisen tarkastelussa.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Promotion

BURAKOFF-HEINONEN, PAULA

Adaptation and Related Factors of
Russian Immigrants

Bachelor`s Thesis

105 pages

Supervisor

Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Principal
Lecturer, PhD

Comissioned by
Sciences

Kymenlaakso University of Applied

Voi hyvin nuori! -hanke

Keywords

immigration, Russian immigrant,
transcultural approach, adaptation,
integration, acculturation, adaptation
process

The purpose of this study was to find out and describe how Russian immigrants adapt and integrate into Finnish society and the factors related to adaptation. The study also aimed to describe the promoting and complicating factors related to adaptation and integration and how it could be improved.

The method of the thesis was a qualitative one and the ethnographic approach was used. The research material of this thesis was collected by interviewing twelve Russian immigrants in eight different interviews. Thematic interviews were used as a method of collecting data. The research problems were constructed after familiarizing with previous research and scientific literature about adaptation, acculturation and integration. The data was analyzed using content analysis.

The outcome of the study showed that the process of adaptation is proceeding well, but also slowly and varyingly. Adaptation is a rather heavy and time-consuming process, but it is also a special life experience. The aim of the adaptation is to live a normal life as the Finns surrounding do. Nevertheless, maintaining own culture is also important. The different phases of the adaptation process according to this study are: *moving to Finland, seeking a new identity, living a normal life and accepting the permanent status of an immigrant*. The major factors influencing the adaptation are learning the language, employment and social contacts.

The study results can be used in developing and evaluating the immigration services and in studying the adaptation and integration of other immigrant groups based on the voluntariness of their immigration.

SISÄLLYS

1 TAUSTA JA TARKOITUS	6
2 MAAHANMUUTTO	8
2.1 Suomen maahanmuuttopolitiikka	10
2.2 Maahanmuutto Kotkassa	13
2.3 Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma	14
2.4 Kotkan maahanmuutto-ohjelma	15
3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
3.1 Transkulttuurinen lähestymistapa	17
3.2 Akkulturaatio	20
3.3 Sopeutumisprosessi	23
3.4 Kotoutuminen	26
3.4.1 Taloudellinen kotoutuminen	27
3.4.2 Poliittinen kotoutuminen	28
3.4.3 Sosiaalinen kotoutuminen	29
3.4.4 Kulttuurinen kotoutuminen	30
3.4.5 Kielellinen kotoutuminen	31
4 VENÄLÄISET MAAHANMUUTTAJAT	31
4.1 Venäläinen kulttuuri	35
4.2 Venäläisen maahanmuuttajan kotoutuminen	36
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄT	42
6 OPINNÄYTETYÖN ETENEMINEN	43
6.1 Laadullinen tutkimus	43
6.2 Etnografia	44
6.3 Teemahaastattelu	46
6.4 Tiedonantajat	48
6.5 Aineiston käsittely	49
6.6 Sisällön analyysi	50

7 TULOKSET	53
7.1 Sopeutumisprosessi	53
7.1.1 Suomeen muuton syy	53
7.1.2 Sopeutuminen	54
7.1.3 Sopeutumisprosessin eteneminen	56
7.1.4 Sopeutumista edistävät tekijät	57
7.1.5 Sopeutumista vaikeuttavat tekijät	60
7.1.6 Tunne omasta sopeutumisesta	62
7.2 Kotoutuminen	62
7.2.1 Taloudellinen kotoutuminen	63
7.2.2 Sosiaalinen kotoutuminen	66
7.2.3 Poliittinen kotoutuminen	68
7.2.4 Kulttuurinen kotoutuminen	72
7.2.5 Kielellinen kotoutuminen	74
7.2.6 Kotouttaminen	78
7.3 Akkulturaatioasenteet	80
8 POHDINTA	81
8.1 Yhteenveto opinnäytetyön tuloksista	81
8.2 Johtopäätökset, jatkotutkimusehdotukset ja hyödynnettävyys	85
8.3 Opinnäytetyön luotettavuus	87
8.4 Opinnäytetyön eettisyys	90
8.5 Kokemus opinnäytetyöprosessista	93
LÄHTEET	95
LIITTEET	
Liite 1. Aikaisemmat tutkimukset	
Liite 2. Teemahaastattelurungot	
Liite 3. Opinnäytetyön tuloksena muodostuneet luokat	

1 TAUSTA JA TARKOITUS

Kaakkois-Suomen alueella on paljon maahanmuuttajia ja määrä kasvaa koko ajan. Maahanmuuttajat voivat toimia suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä vain, jos he kotoutuvat hyvin Suomeen (Liebkind 2004: 9). Monikulttuurisuus asettaa palvelurakenteille haasteita ja maahanmuuttajan kotoutuminen vaatii monien toimijoiden yhteistyötä. Jotta monikulttuurisuuden tuoma rikkaus tulisi yhteiskunnan ja vähemmistön hyväksi ja jotta maahanmuuttaja löytäisi paikkansa yhteiskunnasta, pitää tehdä määrätietoista työtä. (Räty 2002: 7–8.)

Alueen suurimpana maahanmuuttajaryhmänä ovat venäläiset. Aikaisempien tutkimusten perusteella venäjänkielisillä maahanmuuttajilla on todettu olevan hyvät kotoutumisen edellytykset muun muassa korkean koulutusasteen vuoksi. Heidän tilanteensa on näyttäytynyt parempana verrattuna muihin maahanmuuttajaryhmiin. (Jasinskaja-Lahti 2004b: 34.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi selvitetään venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisprosessin etenemistä. Tuotetun tiedon avulla on mahdollista kiinnittää paremmin huomiota sopeutumiseen ja parantaa maahanmuuttajille suunnattuja palveluja sekä huomioida maahanmuuttajat peruspalveluita suunniteltaessa. Onnistuneen sopeutumisen myötä maahanmuuttajan on mahdollista elää normaalilta tuntuvaa elämää ja hänen on mahdollista osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan hyödyntää muiden vapaaehtoisuuteen perustuvien maahanmuuttajaryhmien sopeutumisen tarkastelussa.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään aiheen kannalta keskeisiä käsitteitä kirjallisuuden ja aikaisempien tutkimusten avulla. Keskeisiä käsitteitä ovat **maahanmuutto, venäläinen maahanmuuttaja, transkulttuurinen lähestymistapa, sopeutuminen, kotoutuminen, akkulturaatio ja sopeutumisprosessi**. Tässä opinnäytetyössä käsite ”sopeutuminen” toimii yläkäsitteenä akkulturaatiolle, sopeutumisprosessille sekä kotoutumiselle. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan sopeutumista yhteiskunnallisesta, vi-

ranomaisnäkökulmasta, kun taas sopeutumisella tarkoitetaan yksilön henkilökohtaista kokemusta. Sopeutumista tarkastellaan transkulttuuriseen lähestymistapaan kuuluvan Leiningerin auringonnousumallin terveyden osa-alueiden ja Euroopan neuvoston määrittelemien kotoutumisen osa-alueiden kautta. Sopeutumisprosessin kuvauksessa hyödynnetään psykologista sopeutumisprosessia sekä akkulturaatioteoriaa. Opinnäytetyön tekijälle sekä maahanmuutto että sopeutuminen ilmiöinä ovat entuudestaan tuntemattomia aiheita. Tämän vuoksi teoreettiseen viitekehykseen perehtyminen on ollut varsin työlästä ja sen osuus valmiissa työssä on laaja, jotta varsinaiselle tutkimusosuudelle on löydetty vahva perusta.

Opinnäytetyön tutkimusosa on laadullinen, ja siinä hyödynnetään etnografista lähestymistapaa. Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä selvitetään teemahaastattelujen avulla. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimustulokset esitellään muodostuneiden kategorioiden mukaisesti sekä yhteenvetona tutkimustuloksista pohdintaosuudessa.

Opinnäytetyö on osa Voi hyvin nuori! -hanketta, jonka tavoitteena on nuorten aikuisten hyvinvoinnin lisääminen ja pahoinvoinnin vähentäminen tutkimuksen sekä sosiaali- ja terveysalan innovaatioiden keinoin. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun lisäksi hankkeeseen osallistuvia organisaatioita ovat Kotkan kaupunki, Kouvolan kaupunki, Haminan kaupunki, Puolustusvoimat/Itä-Suomen Sotilaslääni, Sivarikeskus, Lapinjärven koulutuskeskus, Kaakkois-Suomen Sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry, Sotek -säätiö, Ekami: kulttuuri- ja mediatyöpaja, Helsingin yliopisto/Palmenia ja Pietarin valtionyliopisto, Sosiologian laitos. Tässä opinnäytetyössä yhteistyökumppaneina ovat toimineet Kotkan Kaupungin maahanmuuttopalvelut sekä Minfo-keskus.

2 MAAHANMUUTTO

Tässä luvussa käsitellään maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia sekä Suomen maahanmuuttopolitiikkaa ja kuntien käytäntöjä maahanmuuttoon liittyvissä asioissa.

Maahanmuuttaja on Suomeen pysyvästi tai vähintään vuodeksi muuttanut toisen maan kansalainen. Muutto on voinut tapahtua joko vapaaehtoisesti tai pakon edessä. Vapaaehtoisesti Suomeen muutetaan töihin, opiskelemaan, etnisenä paluumuuttajana tai perhesiteen vuoksi. Suurin osa Suomen maahanmuuttajista on tullut perhesyistä. Vuoden asumisajan jälkeen maahanmuuttajalla on samat sosiaaliset oikeudet kuin kantaväestöön kuuluvilla. (Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003: 8; Valjus & Nirvi 2005: 4.)

Maahanmuuttaja tarvitsee oleskeluluvan voidakseen oleskella Suomessa. Oleskeluluvan myötä maahanmuuttajalla on kotikunta, jossa hän asuu vakituisesti. Kunnan jäsenyyteen liittyvät äänioikeus kunnallisvaaleissa, vaalikelpoisuus kunnan luottamustoimiin sekä oikeus kunnan palvelujen käyttämiseen, joista tärkeimpänä ovat sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut sekä opetuspalvelut. (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 17.) Oleskeluluvan saanut voi asua, oleskella ja liikkua Suomessa sekä poistua maasta ja palata takaisin niin kauan kuin lupa on voimassa (Pohjanpää ym. 2003: 8–9).

Oleskelulupaa haetaan maahanmuuttajan kotimaassa sijaitsevasta Suomen edustustosta. Ensimmäisen oleskeluluvan myöntää maahanmuuttovirasto. Oleskelulupa on luonteeltaan joko määräaikainen (tilapäinen tai jatkuva) tai pysyvä. Ensimmäinen lupa on yleensä vuoden mittainen, jonka jälkeen jatkuvaan oleskelulupaan voi saada jatkoa kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Oleskelulupa voi muuttua pysyväksi, kun maahanmuuttaja on ollut Suomessa neljä vuotta yhtäjaksoisesti jatkuvalla oleskeluluvalla. Poliisin toimivaltaan kuuluu ensimmäisen oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle sekä tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle, uu-

den määräaikaisen oleskeluluvan myöntäminen sekä pysyvän oleskeluluvan ja pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan myöntäminen. (Maahanmuuttovirasto 2010; Työ- ja elinkeinoministeriö 2011: 23–24.)

EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelta Suomeen tullut ulkomaalainen työntekijä tarvitsee työskennelläkseen työntekijän oleskeluluvan. Työ- ja elinkeinotoimisto arvioi osaltaan luvan työvoimapolitiittiset ja toimeentuloon liittyvät edellytykset, jonka jälkeen Maahanmuuttovirasto myöntää luvan, ellei muita esteitä ilmene. Oleskelulupa myönnetään vain tietyille ammattialalle. Tilapäistä oleskelulupaa, joka on saatu työntekoa varten, voidaan jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011: 23–24.)

Vuonna 2009 oleskelulupahakemuksia saapui Maahanmuuttovirastoon yhteensä 20 790 kappaletta. Myönteinen päätös tuli 83 %:lle hakemuksista. Eniten oleskelulupahakemuksia saapui Venäjän federaation kansalaisilta, yhteensä 4 260 kappaletta. Perhesiteen perusteella oleskelulupaa haki 1 354 ja työntekijän oleskelulupaa 1 096 Venäjän federaation kansalaista. (Maahanmuuttovirasto 2010.) Suomen kansalaisuuden voi saada asuttuaan Suomessa viisi vuotta. Suomalaisen kanssa naimisissa oleva ulkomaan kansalainen voi kuitenkin hakea Suomen kansalaisuutta asuttuaan Suomessa kolme vuotta. Kaikki Suomessa syntyneet Suomen kansalaisten lapset saavat kansalaisuuden automaattisesti. (Pohjanpää ym. 2003: 8–9.) Huolimatta siitä, että ihminen saa Suomen kansalaisuuden, hänen äidinkieltänsä, uskontonsa tai etninen identiteettinsä ei vaihdu. Etninen vähemmistö on ryhmä, joka erottuu valtaväestöstä alkuperän, perimän, kulttuuripiirteiden, kielen ja uskonnon perusteella. (Räty 2002: 14.)

Vuoden 2009 lopussa Suomen 5 195 722:sta Suomen kansalaisesta 93 536 oli syntynyt ulkomailla. Ulkomaan kansalaisia asui Suomessa 155 705 henkilöä eli 2,9 % väestöstä. Ulkomaisten kansalaisten osuus Suomessa on EU27-maista seitsemänneksi alhaisin. Vuonna 2009 ulkomaalaisten määrä kuitenkin lisääntyi 12 449 henkilöllä. Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät olivat Venä-

jän (28 210), Viron (25 510), Ruotsin (8 506) ja Somalian (5 570) kansalaiset. Vuoden 2009 lopussa Suomessa asui 207 037 vieraskielistä henkilöä, joka on 3,9 % väestöstä. Määrä on kaksinkertaistunut yhdeksässä vuodessa. Suurimmat vieraskielisten ryhmät ovat venäjänkieliset (51 683), vironkieliset (25 096), englanninkieliset (12 0630), somalinkieliset (11 681) ja arabiankieliset (9682). (Tilastokeskus: Väestörakenne 2009.)

2.1 Suomen maahanmuuttopolitiikka

Suomen maahanmuuttopolitiikan syntyyn ovat vaikuttaneet kansainväliset sitoumukset liittyen pakolais- ja turvapaikka-asioihin sekä paluumuuttoon (Valjus & Nirvi 2005: 5). Ensimmäistä kertaa Suomen virallinen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikka muotoiltiin vuonna 1997, jolloin valmistui hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittinen ohjelma. Ohjelmassa määritellään Suomen kansainvälisen toiminnan suuntaviivat sekä maahanmuuttajien kotouttamisen keskeiset periaatteet. Maahanmuuttopolitiikan perustavoitteena on nopea, joustava ja tehokas kotoutuminen. Huomiota kiinnitetään toimenpiteisiin, joilla voitaisiin nopeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista. (Jasinskaja-Lahti 2004b: 30; Rätty 2002: 134.)

Suomen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan yleiset tavoitteet asettaa valtioneuvosto. Maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseen ministerityöryhmään kuuluvat ulkoasiainministeri, sisäasiainministeri, työministeri, sosiaali- ja terveysministeri, opetusministeri sekä oikeusministeri. Maahanmuuttajien palvelut järjestetään normaalipalveluina eli jokainen hallinnonala vastaa oman toimialansa osalta myös maahanmuuttajapalveluiden järjestämisestä. Työministeriön yhteydessä toimivan Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO:n tehtävänä on toimia poikkihallinnollisena elimenä ja avustaa ministeriöitä maahan- ja maastamuuttopolitiikan kehittämisessä, suunnittelussa ja seurannassa. Lisäksi neuvottelukunta edistää viranomaisten ja alalla toimivien kansalaisjärjestöjen vuorovaikutusta sekä tukee toimenpiteitä maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. (Rätty 2002: 138; Työministeriö 1997; Työministeriö 2004.)

Yhteiskunnan enemmistön ja vähemmistöjen välisiin suhteisiin kohdistuvia sääätelypyrkimyksiä kutsutaan vähemmistöpolitiikaksi (Liebkind 1994: 35). Monikulttuurisen yhteiskunnan kehittyminen edellyttää eri toimijoiden sitoutumista syrjimättömyyteen (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 7). Vuonna 2004 voimaan tullut laki yhdenvertaisuudesta turvaa ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Se kieltää muun muassa etniseen tai kansalliseen alkuperään, kansalaisuuteen ja kieleen perustuvan syrjinnän. Viranomaisten velvollisuutena on tavoitteellinen yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjinnän ehkäiseminen ja suvaitsevaisten asenteiden kehittäminen. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 7; Jasinskaja-Lahti 2004b: 31; Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002: 19.)

Suomen kolmitasoisien kotouttamispolitiikan muodostavat valtakunnallinen maahanmuuttopolitiikka, kunnallinen kotouttamisohjelma sekä yksilö- ja perhekohtainen kotoutumissuunnitelma (Suokonautio 2008: 20). Hyvin suunniteltujen tukitoimien puitteissa maahanmuuttaja oppii kieltä, luo yhteyksiä työmarkkinoille ja saa tietoa vastaanottavasta yhteiskunnasta. Onnistuneen kotoutumisen seurauksena maahanmuutto hyödyntää nopeasti suomalaista yhteiskuntaa, kun maahanmuuttaja saa valmiudet antaa oman panoksensa yhteiskunnan toimintaan. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 7–38.)

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten kotoutumista edistäviä toimenpiteitä. Kotouttamislaki eli laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta astui voimaan vuonna 1999. Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimilla, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista. Laissa määritellään eri tahojen velvollisuudet edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Velvollisuus kotoutumisesta on aina myös muuttajalla itsellään. (Jasinskaja-Lahti 2004b: 31; Räty 2002: 135.)

Kotouttamislain piiriin kuuluvat pääasiassa henkilöt, jotka on vastaanotettu humanitaarisin perustein. Näin ollen kotouttamislain piiriin eivät kuulu sellaiset

henkilöt, jotka ovat maassa tilapäisesti työnteon perusteella, eivätkä he, joiden asuinaika on ylittänyt kolme vuotta tai eivät ole työvoimatoimiston tai sosiaali-toimiston asiakkaita. Kotouttamislaki velvoittaa kunnat laatimaan omat kotout-tamisohjelmansa yhdessä työvoimaviranomaisten, kansaneläkelaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa. Kuntien tehtävänä on kotouttamisen toteutus käytännössä ja palvelujen yhteensovittaminen. Kuntien tehtävänä on lisäksi edistää tasa-arvoa ja hyviä etnisiä suhteita. Kunnan kaikkien toimialojen tulee edistää monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajan sopeutumista. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 19; Jasinskaja-Lahti 2004b: 30; Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 9, 14; Valjus & Nirvi 2005: 6.)

Oleskeluluvan saaneella työttömällä työmarkkinatuen ja mahdollisesti toi-meentulotuen piirissä olevalla maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuun-nitelmaan. Siinä sovitaan kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken konkreettisista toimenpiteistä, jotka auttavat maahanmuuttajaa pää-semään sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Kotoutumissuun-nitelmat sisältävät kieliopintoja sekä työelämän valmiuksien parantamista. Suunnitelmankauden aikana toimeentulo turvataan kotoutumistuella. Oikeus suunnitelmaan kestää kolme vuotta ja sitä voidaan pidentää enintään kahdella vuodella. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 39; Ja-sinskaja-Lahti ym. 2002:19.)

Maahanmuutto on alettu viime aikoina nähdä yhtenä keinona vastata väestön ikääntymisestä johtuvaan työvoimapulaan. Suomen maahanmuutto- ja kotout-tamispolitiikan on oltava kilpailukykyinen voidakseen houkutella uusia työnteki-jöitä, sillä työvoimapula uhkaa koko Eurooppaa. (Etelä-Kymenlaakson maa-hanmuutto-ohjelma 2007–2012: 8; Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 8.) Hallituksen vuonna 2006 valmistuneessa maahanmuutto-ohjelmassa korostetaan väestöryhmien välisten hyvin etnisten suhteiden mer-kitystä Suomen kilpailu- ja houkuttelevuustekijöinä tulevaisuuden työperäistä maahanmuuttoa suunniteltaessa. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 7).

2.2 Maahanmuutto Kotkassa

Etelä-Kymenlaaksossa asuvien maahanmuuttajien määrä kymmenkertaistui 2000-luvun vaihteessa. Vuonna 1990 seudulla asui ulkomaiden kansalaisia 213 henkilöä, kun vastaava luku vuonna 2006 oli 2297 henkilöä. Kotkassa oli vuoden 2009 lopussa 54 775 asukasta, joista Suomen kansalaisia oli 52 385 ja ulkomaiden kansalaisia 2390 henkilöä. Maahanmuuttajat ovat tulleet Kotkaan lähinnä työn tai avioliiton kautta. Suurimman ryhmän alueen maahanmuuttajista muodostavat venäläiset maahanmuuttajat, joita jo maantieteellisen läheisyyden vuoksi on aina muuttanut alueelle. Ikärakenteeltaan maahanmuuttajat ovat kantaväestöä nuorempia. Työikäisten osuus maahanmuuttajista on 71,3 %. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 12; Kotkan kaupunki Tilastotietoja 2009: 7; Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 16.)

Kotkalla on historiastaan johtuen käytännön kokemusta onnistuneesta maahanmuuttajapolitiikasta. Kansainväliset yritykset, kauppa ja merenkulku ovat jo pitkään tuoneet Kotkaan kansainvälistä väestöpohjaa. Kotkalaisten asenne maahanmuuttajia kohtaan on perinteisesti ollut positiivinen. Selvitysten mukaan kotkalaiset eivät kuitenkaan suhtaudu työperäisen maahanmuuton lisäämiseen yhtään sen suopeammin kuin muuallakaan Suomessa. Maahanmuuttajat ovat myös kokeneet syrjintää tai rasismia esimerkiksi työhönottotilanteissa. Maahanmuuttajien positiiviseen menestykseen vaikuttavia tekijöitä ovat oma tahto ja muuttopäätöksen taustalla olevat henkilökohtaiset ratkaisut: halu työllistyä ja toimia tasavertaisena kuntalaisena. (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 7–9.)

Kotkassa maahanmuuttajat saavat kuntalaisten peruspalvelut samoista paikoista kuin muutkin kuntalaiset. Kaikille Kotkaan muuttaville ulkomaalaisille jaetaan Tervetuloa Kotkaan -vihkonen. Maahanmuuttajille tarkoitettuja erityispalveluja, toimintaryhmiä ja suomenkielen opetusta tarjoavat Kotkassa useat eri toimijat. (Kotkan maahanmuuttajapalvelut 2011.) Kotkan kaupungin maahanmuuttotoimiston palveluihin kuuluvat yksiköt ovat pakolaisten vastaanoton

erityispalvelut, Kotkan vastaanottokeskuksen palvelut, Kotkan tulkkikeskus, Maahanmuuttoasioiden koordinointi, Maahanmuuttajien perusopetuksen koordinointi sekä erilaiset projektit kuten monikulttuurinen toimintakeskus Mylly, Info Paluumuuttajien ohjauskeskus, Pakolaisten perhetyön kehittäminen (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 24).

2.3 Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma

Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012:n tavoitteena on ollut luoda seudullinen palveluorganisaatio. Koska maahanmuutto kohdistuu pääasiassa asutuskeskuksiin, on hyödyllisempää laatia seudullisia maahanmuutto-ohjelmia kuin päivittää kuntakohtaisia ohjelmia. Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelmassa kiinnitetään erityishuomiota maahanmuuttajien asuttamiseen, perusturvaan, mielenterveyspalveluihin, kielipalveluihin, lasten ja nuorten palveluihin, työntekoon, ikääntyneisiin maahanmuuttajiin sekä seutuyhteistyöhön. Tulkki- ja käännöspalveluita käytetään tarvittaessa. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 4, 7, 25–28, 40–41.)

Maahanmuutto-ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain. Toimintaa kehittämällä on ollut mahdollista parantaa maahanmuuttajien kotoutumista, tehostaa suomenkielen opetusta ja ammatillista täydennys- ja muuntokoulutusta sekä parantaa maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista esimerkiksi erilaisten hankkeiden avulla. Kotoutumislain piiriin kuuluville aikuisille maahanmuuttajille järjestetään kotoutumiskoulutusta. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 4, 7, 40–42.)

Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelman tavoitteena on lisäksi parantaa etnisiä suhteita ja lisätä suvaitsevaisuutta sekä vähentää syrjäytymisriskiä. Kuntalaiset tulisi sitouttaa ohjelman sisältöön niin, että maahanmuutto nähdään uhan sijasta mahdollisuutena. Alueella on käynnissä useita maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviä hankkeita, jotka osoittavat työllistämisen ja kotoutumisen lisäksi pyrkimyksiä maahanmuuton edistämiseen. (Etelä-

2.4 Kotkan maahanmuutto-ohjelma

Kotkan maahanmuuttovisio vuodelle 2010 on: *Kotka on aidosti monikulttuurinen kaupunki, jossa maahanmuuttajat kotoutuvat nopeasti täysivaltaisiksi, aktiivisiksi kotkalaisiksi. Kotka arvostaa ja hyödyntää maahanmuuttajien osaamista ja kulttuuria tärkeänä voimavarana ja menestystekijänä.* (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 6).

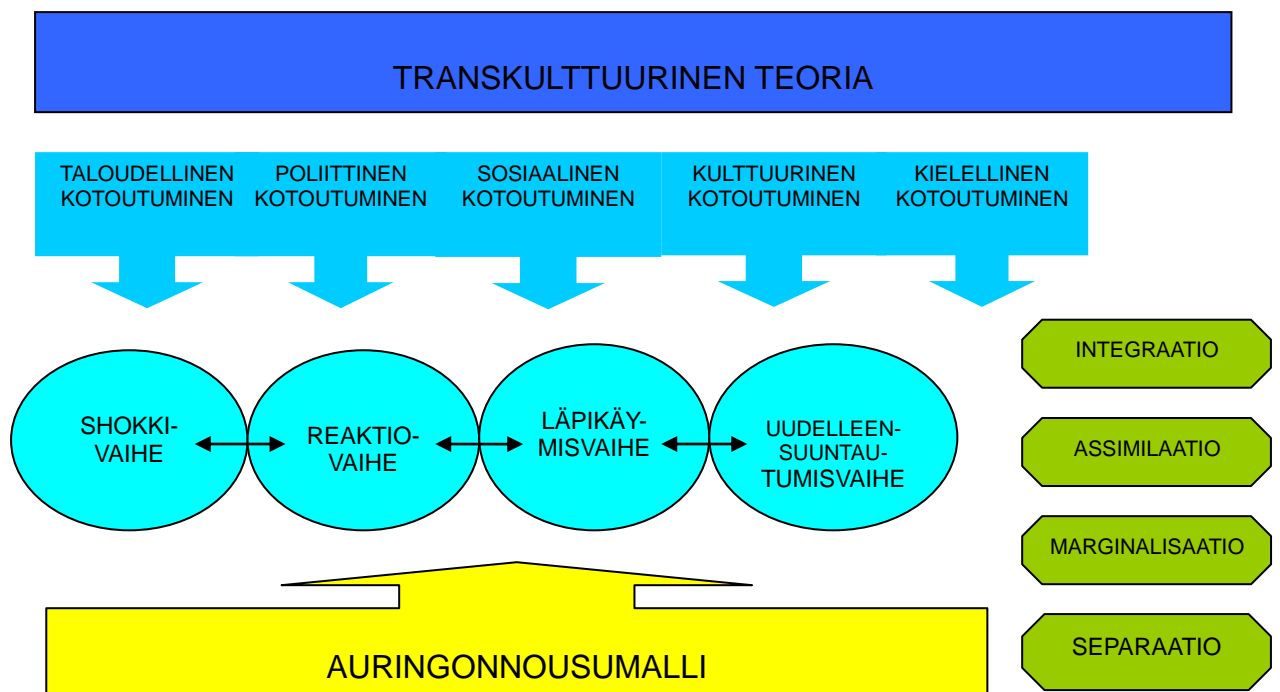
Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010 perustuu maahanmuuttajien kotoittamisesta säädetyn lain kuntia koskeviin velvoitteisiin ja Valtioneuvoston etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisen toimintaohjelman suosituksiin sekä uuden aktiivisen työperäisen rekrytointipolitiikan asettamiin vaatimuksiin. Kotkan maahanmuutto-ohjelmaa valmistelevaan prosessiin on osallistunut maahanmuuttajia, heidän järjestöjään, eri viranomaisia ja kolmannen sektorin edustajia. Maahanmuutto-ohjelma on valmistunut vuonna 2003 ja tämän jälkeen eri toimenpiteiden toteutumista on seurattu vuosittain. (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 3-4.)

Kotkan kaupunkistrategia korostaa kuntalaisten aktiivisuutta, yrittäjyyttä, omaa vastuuta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Palveluja tuotetaan asiakaslähtöisesti ja syrjäytymistä ehkäisevästi. Palvelujen kehittämisessä huomioidaan entistä paremmin etniset vähemmistöt ja erilaiset asiakkaat palvelujen käyttäjinä. Maahanmuutto-ohjelman tavoitteena on parantaa maahanmuuttajien kotoutumista Kotkassa. Ohjelmassa on esitetty konkreettisia toimenpiteitä, joiden avulla voidaan luoda suvaitsevainen, etnisesti tasa-arvoinen ja ilmapiiriltään monikulttuurinen kaupunki. Toimenpiteiden edellytyksenä on yhteistyö eri toimijoiden välillä sekä erilliset maahanmuuton edistämiseen kohdistuvat resurssit. Maahanmuuttajien osallistumista korostetaan kehittämistyössä. Syrjinnän ja rasismien ehkäisyyn kiinnitetään huomiota niin rakenteellisella kuin väestötasollakin. Maahanmuutto-ohjelman toimenpiteiden on tarkoitus hyödyttää

niin kotkalaisia kuin Kotkaan saapuvia maahanmuuttajia. Esitettyjen toimenpiteiden avulla Kotka osallistuu myös kilpailuun tulevassa työvoimapulassa. (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 3, 9-10.)

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys (kuva 1) muodostuu transkulttuurisesta lähestymistavasta, sekä sopeutumisen osa-alueiden tarkastelusta. Tässä opinnäytetyössä sopeutumisen osa-alueet ovat akkulturaatio, sopeutumisprosessi sekä kotoutuminen. Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista tarkastellaan siten transkulttuurisen teorian asettaman viitekehysten lisäksi sopeutumisen osa-alueiden kautta. Arkikielessä sopeutumisen osa-alueet ja niiden sisällöt sekoittuvat. Tässä työssä jokaista osa-aluetta tarkastellaan kuitenkin omana kappaleenaan selkeyden säilyttämiseksi. Lisäksi opinnäytetyön teoriaosassa käsitellään venäläisiä maahanmuuttajia omassa luvussaan.

Kuva 1. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

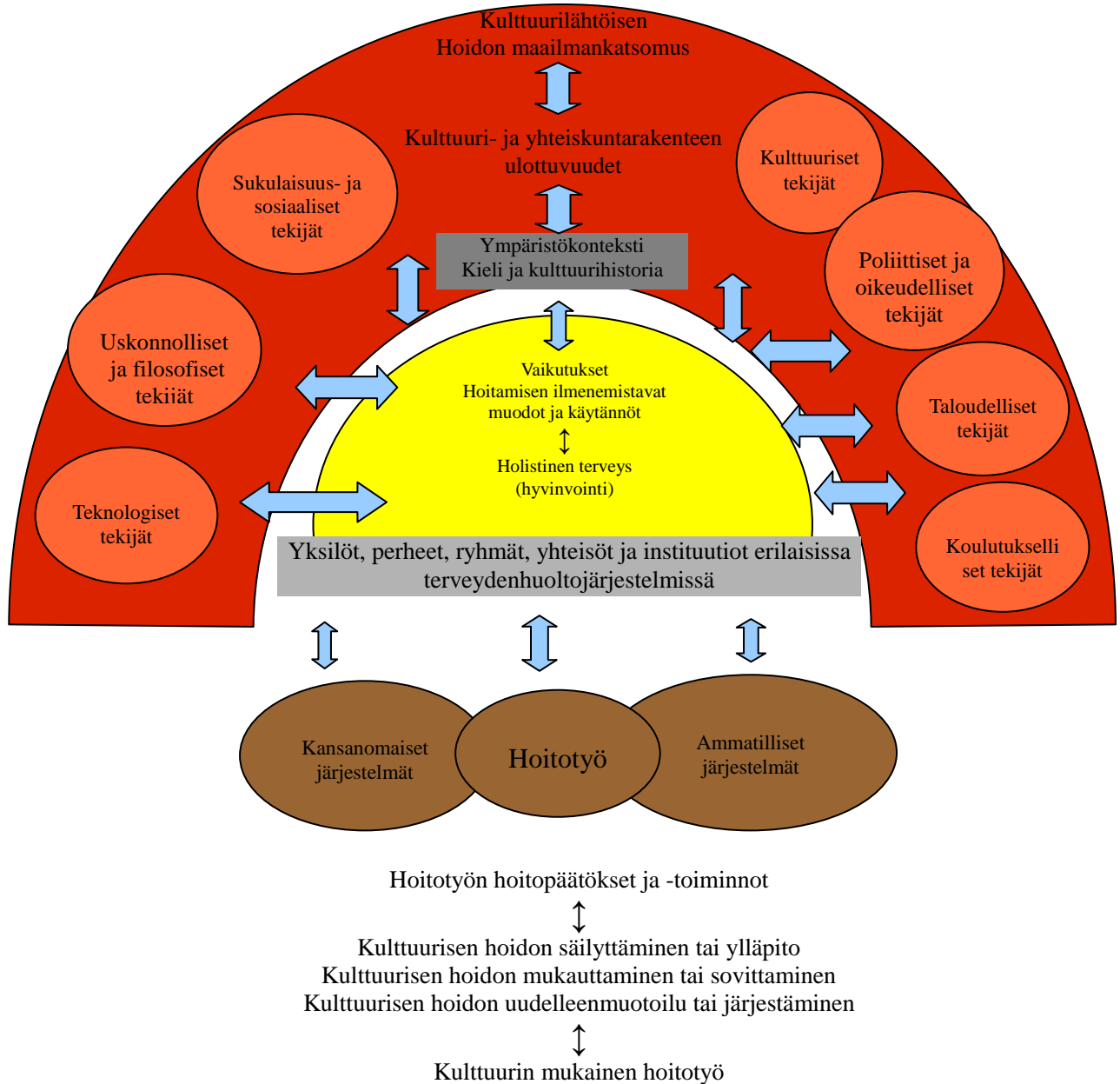
3.1 Transkulttuurinen lähestymistapa

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa ihmisillä ilmenee monenlaisia tarpeita. On tärkeää, että ihmisten kulttuuriarvoja, uskomuksia ja elämäntapoja kunnioitetaan. Jotta eri kulttuureista tulevia yksilöitä ja yhteisöjä voitaisiin auttaa parhaalla mahdollisella tavalla, tarvitaan tietoa erilaisista kulttuureista. (Alexander, Beagle, Butler, Dougherty, Andrews Robards, Solotkin, Velotta 1994: 422, 425.) Maahanmuuttajuutta voidaan tarkastella hoitotyön tutkimukseen perustuvan transkulttuurisen lähestymistavan avulla. Siinä yhdistyvät ymmärrys ihmisten samanlaisuudesta ja erilaisuudesta. (Törrönen & Vauhkonen 2007: 39.) Transkulttuurisen lähestymistavan käyttöä tässä opinnäytetyössä voidaan perustella myös sillä, että se tehdään terveyden edistämisen koulutusohjelmassa ja opinnäytetyön tekijällä on sekä koulutusta että työkokemusta hoitotyöstä.

Yhtenä transkulttuurisen hoitotyön ja inhimillisen hoidon teorian johtohahmona toimiva Madeleine M. Leininger loi perustan transkulttuuriselle hoitotyölle ja on kehittänyt sitä edelleen. Hänen tutkimuksissaan kulttuurin sisäisiä käsityksiä on pyritty saamaan esiin hyödyntämällä laadullisia etnomenetelmiä. Leiningerin tutkimukset ovat auttaneet ymmärtämään muun muassa ihmisen hoidossa, terveydessä ja sairaudessa ilmeneviä kulttuurieroja. (Alexander ym. 1994: 410–411.)

Leiningerin teorian mukaan ihmistä ei voida erottaa kulttuurisesta eikä sosiaalisesta taustastaan, sillä arvot, uskomukset ja käytännöt ovat peräisin kulttuurista (Kovasin 1995: 102–103). Kulttuurilähtöisen hoidon teoriassa ihmisen elämä ja olemassaolo huomioidaan muuttuvana kokonaisuutena, johon kuuluvat yhteiskuntarakente, maailmankuva, kulttuuriarvot, ympäristöolosuhteet, kielelliset ilmaisut sekä kansanomaiset ja ammatilliset hoitojärjestelmät. Sellaiset yhteiskuntarakenteen piirteet kuin uskonto, politiikka, kulttuuri, talouselämä ja sukulaisuus ovat tärkeitä voimia, jotka vaikuttavat yksilön hyvinvointiin. (Alexander ym. 1994: 415–416.)

Transkulttuurisen hoitotyön teorian pääelementtejä voidaan kuvata auringon-nousumallin (kuva 2) avulla. Mallissa aurinko merkitsee hoitamista. Kokonainen aurinko kuvaa sitä kokonaisuutta, joka tulee huomioida inhimillisen hoidon ja terveyden ymmärtämiseksi. Ympyrän yläosa kuvaa yhteiskuntarakenteen osatekijöitä sekä maailmankatsomuksellisia tekijöitä (poliittiset ja oikeudelliset tekijät, uskonnolliset ja filosofiset tekijät, sukulaisuus ja sosiaaliset tekijät, kulttuuriset arvot ja elämäntavat, taloudelliset tekijät, koulutukselliset tekijät ja teknologiset tekijät), jotka vaikuttavat hoitoon ja terveyteen kielen ja ympäristön välityksellä. Nämä tekijät vaikuttavat mallin alaosaan sijoitettuihin kansan-omaisiin, ammatillisiin ja hoitotyön järjestelmiin. (Alexander ym. 1994: 420–421.)

Kuva 2. Leiningerin auringonnousumalli (Leininger 1985: 198.)

Tässä opinnäytetyössä kiinnostuksen kohteena olevia kulttuuri- ja yhteiskuntaa riippuvia käsityksiä ja kokemuksia pyritään selvittämään transkulttuurisen hoitotyön teorian avulla. Auringonnousumallia hyödynnetään tarkasteltaessa venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista, sillä se huomioi ihmisen kokonaisuutena, johon vaikuttavat sekä ympäröivä yhteiskunta ja maailmankatsomukselliset tekijät kielen ja ympäristön välityksellä. Teemahaastattelun teemoja muodostettaessa on huomioitu auringonnousumallin yläosassa kuvatut yhteiskun-

tarakenteen osatekijät sekä maailmankatsomukselliset tekijät, joilla on vaikutusta maahanmuuttajan sopeutumiseen.

3.2 Akkulturaatio

Kulttuuri on ihmisen menneisyydestä periytyvä maailmankuva (Liebkind 1994: 21), joka ohjaa ihmisen kaikkea toimintaa ja kehitystä yhteisön jäseneksi. Ympäristön kulttuurin muuttuminen erilaiseksi aiheuttaa maahanmuuttajassa hämmennystä. Koska kulttuuri ja identiteetti liittyvät kiinteästi toisiinsa, maahanmuuttaja joutuu sopeutuessaan luomaan uudestaan kuvan itsestään ihmisenä (Räty 2002: 116–117). Uuteen kulttuuriin sopeutuminen, sen kielen sekä siinä toimivien ja hyväksytyjen tapojen, toimintojen, asenteiden ja arvostusten opetteleminen on usein koko elämän kestävä prosessi, johon kuuluu myös esteitä ja takauksia. Akkulturaatio tarkoittaa yksittäisen ihmisen tai ryhmän sopeutumista uuteen kulttuuriin. Muutoksia tapahtuu joko toisen tai molempien ryhmien kulttuureissa. (Abdelhamid 2009: 109; Alitolppa-Niitamo 1993: 29; Liebkind 1994: 25; Liebkind & Mannila 2004a: 44.) Yksilötasolla muutokset koskevat arvoja, asenteita, uskomuksia ja käyttäytymistä. Ryhmätasolla akkulturaatio koskee taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia muutoksia (Hoffrén 2000: 1).

Akkulturaatioasenteella tarkoitetaan tapaa, jolla etninen vähemmistö suhtautuu valtakulttuuriin. Näitä asenteita voidaan tutkia akkulturaatiomallin avulla. (Abdelhamid 2009: 111.) Akkulturaatiomallit kuvaavat, miten maahanmuuttaja sopeutuu uuteen yhteiskuntaan ja miten hän säilyttää omaa kulttuuriaan osana omaa identiteettiään (Alitolppa-Niitamo 1993: 32). Akkulturaation mallit voidaan jakaa kahteen pääryhmään. Toisessa mallissa maahanmuuttajat sulautuvat vähitellen valtaväestöön, omaksuvat vastaanottavan yhteiskunnan arvot ja käyttäytymisen, ja heidän alkuperäinen kulttuuri-identiteettinsä häviää. Toisessa mallissa maahanmuuttajien oletetaan säilyttävän jotakin omasta kulttuuristaan samalla kun he oppivat toimimaan menestyksellisesti uudessa yhteiskunnassa. (Liebkind & Mannila 2004a: 49.)

Akkulturaatio voidaan käsittää joko tilana tai prosessina (Hoffrén 2000: 1). Tilana akkulturaatio on sen aste tai määrä tiettynä ajankohtana eli akkulturoituneen yksilön käyttäytyminen, tunteet ja asenteet (Liebkind 2000: 13–14). Akkulturaatioastetta voidaan päätellä valtaväestön kanssa solmittujen sosiaalisten kontaktien määrästä, valtaväestön tavoista, kielestä, elämäntavasta, käyttäytymisestä ja perheideologian omaksumisesta (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000).

Moniulotteisena etenevänä prosessina akkulturaatio merkitsee ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia toisen kulttuurin kanssa kosketuksessa olevien ihmisten uskomuksissa, tunteissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisessä ja samastumiskuvioissa. Akkulturaatio ei etene suoraviivaisesti kohti sulautumista hallitsevaan kulttuuriin, vaan siihen liittyy useita eri vaihtoehtoja (Liebkind 1994: 25). Maahanmuuttaja ei sopeudu suoraan suomalaiseksi suomalaisten joukkoon, vaan hän sopeutuu yleensä omaan vähemmistöryhmäänsä ja vähitellen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. (Räty 2002: 108.) Kulttuuriin samaistuminen ei tapahdu joko/tai-periaatteella. Ihmiset samaistuvat yleensä vain osaan jostakin kulttuurista ja torjuvat lopun. (Liebkind 1994: 24.) Akkulturaatio voi olla eriasteinen eri elämänalueilla. (Liebkind 2000: 20). Yksilö voi olla joillain elämänalueilla sopeutunut hyvin, toisilla ei lainkaan (Hoffrén 2000: 1). Mitä enemmän yksilö akkulturoituu, sitä enemmän hän omaksuu valtakulttuurin kielen, arvot, identiteetin, asenteet ja käyttäytymisen. (Liebkind & Mannila 2004a: 44.)

Berryn teorian (1980) mukaan on olemassa neljä erilaista akkulturaatioasennetta: **assimilaatio**, **separaatio**, **marginalisaatio** ja **integraatio**. Berryn nelikenttämalli esitellään kuvassa 3. **Assimilaatiossa** eli sulautumisessa maahanmuuttajan oma kulttuuri-identiteetti häviää ja hän omaksuu uuden, esimerkiksi valtaväestön kulttuurin. **Separaatiossa** eli eristäytymisessä maahanmuuttajan oma kulttuuri säilyy vallitsevana ja hän eristyy uudesta kulttuurista. Syrjäytymisessä eli **marginalisaatiossa** maahanmuuttaja ei säilytä omaa kulttuuriaan mutta ei saa myöskään kontaktia uuteen kulttuuriin, jolloin hän syrjäytyy molemmista ryhmistä. **Integraatiossa** eli sopeutumisessa maahanmuuttaja säilyttää sekä omaa kulttuuriaan että on osa uuden kulttuurin yhteis-

kuntaa. Integraation lopputuloksena on onnistunut kaksikulttuurisuus. Integraatio on Berryn mukaan tilanne, jossa ihmisellä on toimiva suhde sekä omaan etniseen ryhmäänsä että valtakuntaan. (Alitolppa-Niitamo 1993: 33.)

		Onko kulttuuri-identiteetin ja kulttuurin piirteiden säilyttäminen tärkeää?	
		"Kyllä"	"Ei"
Onko suhteiden ylläpitäminen muihin valtakuntaan tärkeää?	"Kyllä"	INTEGRAATIO	ASSIMILAATIO
	"Ei"	SEPARAATIO	MARGINALISAATIO

Kuva 3. Berryn nelikenttämalli (Räty 2002: 125)

Kun maahanmuuttaja tuntee uuden kulttuurin tarpeeksi hyvin voidakseen elää siinä täysipainoisesti ja toisaalta kokee oman elämänsä jatkumona muuttamisesta huolimatta, voidaan hänen katsoa onnistuneen kahden kulttuurin hallinnassa. Kahden kulttuurin hallintaa ei saavuteta hetkessä ja usein kahden kulttuurin hallinta onnistuukin vasta seuraavalta sukupolvelta. (Räty 2002: 127–128.)

Sopeutumiseen eli sopeutumisprosessin etenemiseen, akkulturaatioon ja kotoutumiseen vaikuttavat maahanmuuttajan luonteenpiirteet, demografiset ominaisuudet (esim. sukupuoli, ikä, koulutustausta, kielitaito ja siviilisääty), muuttoon johtaneet syyt, maassaoloaika, asuinalue, koulutustaso, sosioekonominen asema, sosiaaliset tukiverkostot, ammattiaseman muutos, vastaanottavan yhteiskunnan ja valtaväestön suhtautuminen maahanmuuttajiin ja heidän kulttuuriinsa, oman ja uuden kulttuurin väliset erot sekä maahanmuuttajan oma motivaatio. Siirtolaisen motivaatio sopeutua on yleensä voimakas, sillä kulttuurin muutokseen mukanaan tuoma muutos voi motivoida maahanmuuttajaa sopeutumaan ja lisäämään joustavuuttaan lisäten voimaantumisen tunnetta (Liebkind 1994: 34). Sopeutuminen on jossain määrin myös riippuvainen ra-

kenteellisistä tekijöistä, kuten siirtolaislainsäädännöstä, maan vähemmistöpolitiikasta ja maiden välisistä suhteista. Avoimessa ja vastaanottavassa ympäristössä sopeutuminen on helpompaa. Maahanmuuttajien henkinen hyvinvointi on todettu paremmaksi sellaisissa maissa, joissa monikulttuurisuus suvaitaan (Liebkind 1994: 35). (Alitolppa-Niitamo 1993: 24–25; Hoffrén 2000: 1; Jasinskaja-Lahti 2004a: 103; Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 19 Liebkind & Mannila 2004b: 58; Rätty 2002: 120–123; Valjus & Nirvi 2005: 5–7 .)

3.3 Sopeutumisprosessi

Maahanmuuttajan sopeutumisprosessia voidaan kuvata vaiheittaisena psyykkisenä kriisinä. Prosessi on samantyyppinen kuin minkä tahansa kriisin läpikäyminen. Maahanmuuttaja on joutunut elämäntilanteeseen, jossa hänen aiemmat kokemuksensa ja opitut käyttäytymismallinsa eivät enää riitä. Maahanmuuttajan sopeutumisprosessi kestää huomattavasti kauemmin ja se koetelee rajummin muuttajan kokemusta omasta itsestä kuin monet muut kriisit. Sekä maahanmuuttajan että heidän kanssaan työskentelevän on tärkeä tunnistaa prosessin vaiheet, jotta reaktioita voisi ymmärtää. (Alitolppa-Niitamo 1993: 25, 28; Rätty 2002: 120.)

Sopeutumisprosessi etenee yksilöllisesti ja sen vaiheet kestävät eri ihmisillä eripituisen ajan. Vaiheet voivat kestää muutamista kuukausista vuosiin. Sopeutumisprosessissa maahanmuuttaja saavuttaa vuosien tai vuosikymmenien kuluttua vakaan tilan uusien kulttuuripiirteiden hyväksymisessä. (Alitolppa-Niitamo 1993: 30.)

Sopeutumisprosessissa maahanmuuttaja joutuu hyväksymään uuden elämäntilanteensa reunaehdot. Hän tekee jokapäiväisessä elämässään monenlaisia valintoja uudesta kulttuuriympäristöstään ja joutuu tasapainoilemaan synnyinmaansa kulttuurin ja uuden isäntämaansa kulttuurin välillä. (Alitolppa-Niitamo 1993: 30.) Hän huomaa joutuvansa luopumaan mahdollisesti sukulaisista ja ystävistä, sosiaalisesta asemastaan tai ammatillisesta arvostuksestaan sekä

tutusta ympäristöstä ja kulttuurista. Samaan aikaan hänen tulisi sopeutua uuteen ympäristöön ja luoda itselleen uusi sosiaalinen verkosto. (Alitolppa-Niitamo 1993: 25; Rätty 2002: 120–123.)

Sopeutumisprosessi sisältää seuraavat vaiheet: **shokkivaihe, reaktiovaihe, läpikäymisvaihe ja uudelleenorientoitumisvaihe**. Maahanmuuttajuuteen on todettu myös liittyvän esiakkulturaatiostressiä ennen varsinaista maahanmuuttoa. Tähän liittyvät odotukset muun muassa sosiaalisesta ja kulttuurisesta sopeutumisesta, valtaväestön suhtautumisesta maahanmuuttajaan sekä sopeutumisen kestosta (Jasinskaja-Lahti & Yijälä 2010).

Shokkivaiheessa maahanmuuttaja saattaa kokea monet asiat korostuneen myönteisesti ja innostuneesti. Maahanmuutosta koituneet kielteiset asiat pyrittään torjumaan tietoisuudesta. Ulospäin shokkivaiheessa oleva henkilö saattaa vaikuttaa rauhalliselta, mutta tunnemaailma saattaa olla lamaantunutta tai kaoottista. Shokkivaihe kehittyy usein vähitellen, parin ensimmäisen vuoden aikana. (Alitolppa-Niitamo 1993: 26.)

Vasta parin vuoden jälkeen muutosta maahanmuuttaja alkaa ymmärtää muuton todellisuuden ja mitä se hänelle merkitsee. **Reaktiovaiheessa** muuttanut elämäntilanne alkaa vastata todellisuutta. Tämä saattaa aiheuttaa tunneryöpyn, jota maahanmuuttaja yrittää hallita erilaisin psyykkisin puolustusmekanismein. Pienetkin vaikeudet saattavat kasautua voimakkaaksi kriisin laukaisevaksi kokemukseksi. Tunteet maahanmuutosta voivat olla negatiivisia ja turvaa haetaan omasta kulttuurista. (Alitolppa-Niitamo 1993: 26.)

Kriisin **läpikäymisvaiheessa** maahanmuuttaja suuntautuu uudelleen tulevaisuuteen. Maahanmuuttomaa ja oma elämäntilanne näyttäytyvät realistisina ja monipuolisina. Elämä uudessa maassa alkaa tuntua omalta. Läpikäymisvaihe on elinikäinen prosessi, sillä maahanmuuttaja on aina jollakin tavalla siirtolainen. Uuden elämäntilanteen hyväksymisen kannalta on tärkeää, että maahanmuuttaja saa kontaktin valtaväestöön. (Alitolppa-Niitamo 1993: 24.)

Viimeisessä sopeutumisprosessin vaiheessa eli **uudelleenorientoitumisvaiheessa** maahanmuuttaja saavuttaa henkisen kypsyyden tunteen. Sopeutuminen ei enää vaadi niin paljon psyykkistä energiaa kuin prosessin alussa. Maahanmuuton ja sopeutumisen avulla on saavutettu laajentunut maailmankatsomus ja hyväksytään juuret useammassa kulttuurissa. Maahanmuuttaja löytää tässä vaiheessa henkisen tasapainon. (Alitolppa-Niitamo 1993: 27–29.)

Uuteen kulttuuriin sopeutumiseen saattaa ainakin jossain määrin liittyä stressiä, joka ilmenee ahdistuksena tai masennuksena, eristäytyneisyyden ja vieraantuneisuuden tunteina, psykosomaattisina oireina ja epävarmuutena omasta identiteetistä (Alitolppa-Niitamo 1993: 35.) Shokki- ja reaktiovaiheessa maahanmuuttaja saattaa tuntea surua, epätoivoa, tyhjyyden ja voimattomuuden tunteita ja jopa vihaa. Tunteet saattavat johtaa harkitsemattomaan käyttäytymiseen. (Alitolppa-Niitamo 1993: 27.) Riski sairastua sopeutumisvaikeuksien aiheuttamiin mielenterveyshäiriöihin on suurin noin vuoden kuluttua saapumisesta ja toinen riskivaihe voi ilmentyä monta vuotta maahantulon jälkeen, kun kaikki on näennäisesti hyvin (Liebkind 1994: 33).

Sopeutumisprosessi voi olla rikastuttava kokemus, mutta epäonnistuessaan se saattaa saada elämän tuntumaan raskaalta (Alitolppa-Niitamo 1993: 24). Onnistuneen kotoutumisen seurauksena maahanmuuttajien syrjäytymisriski pienenee (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 7). Sen sijaan maahanmuuttajien sopeutumista kuvaavien prosessien epäonnistuminen johtaa syrjäytymiseen. Syrjäytymisriskien on katsottu olevan yhteydessä heikkoon terveyteen, heikkoihin poliittisiin resursseihin ja sosiaalisen turvallisuuden puuttumiseen. (Liebkind & Mannila 2004a: 44.) Syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ovat sukupuoli, ikä, asuinalue, siviilisääty, maassaoloaika, koulutustaso, sosioekonominen asema ja ammattiaseman muutos (Liebkind & Mannila 2004b: 58). Syrjäytyminen saattaa olla vakava yhteiskunnallinen uhka, sillä se vaikuttaa aina myös muihin kuin yksilöön itseensä (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 9).

3.4 Kotoutuminen

Maahanmuuttajien sopeutumista Suomeen käsitellään usein kotoutumisen käsitteen kautta. Kotoutuminen on suomenkielinen vastine integraatio-käsitteelle (Lepola 2000 Jasinskaja-Lahden 2004b: 30 mukaan). Yleensä kotoutumisella tarkoitetaan vuosia kestävää yksilöllistä käytännön prosessia, jossa maahanmuuttaja asettuu uuteen maahan ja osallistuu uuden kotiyhteiskuntansa toimintaan. Tähän kuuluvat kielen oppiminen arkipäiväisissä tilanteissa selviytymiseksi ja tutustuminen uuden yhteiskunnan instituutioihin ja niiden toimintatapoihin. (Alitolppa-Niitamo 1993: 29; Liebkind 2000, 14–15.)

Laajassa mielessä kotoutuminen määritellään yhteiskunnalliseksi kehitykseksi, jossa vähemmistöillä on mahdollisuus yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä samoihin velvollisuuksiin ja oikeuksiin kuin valtaväestöllä. Euroopan neuvosto on määritellyt kotoutumisen osa-alueiden koostuvan **taloudellisesta, poliittisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kotoutumisesta**. Kotoutuminen tapahtuu usein eritahtisesti eri elämänalueilla. (Jasinskaja-Lahti 2004b: 30; Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012, 38; Peltola & Metso 2008: 62–63; Rätty 2002: 134; Valjus & Nirvi 2005: 5; Valtonen 1999: 4.) Euroopan neuvoston määrittelemien kotoutumisen osa-alueiden lisäksi kielellistä kotoutumista käsitellään omana osa-alueenaan, sillä se nousi tätä opinnäytetyötä tehtäessä keskeiseksi sopeutumiseen vaikuttavaksi tekijäksi, eikä se merkittävyytensä vuoksi soveltunut sisällytettäväksi muihin osa-alueisiin.

Kotoutumisessa korostetaan maahanmuuttajan oman kulttuurin, kielen ja uskonnon säilyttämisen kunnioittamista. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja oppii toimimaan itsenäisesti uudessa yhteiskunnassa valtakulttuurin täysivaltaisena jäsenenä unohtamatta omaa etnistä identiteettiään ja kulttuuritaustaansa. (Alitolppa-Niitamo 1993: 29; Liebkind 2000, 14–15; Rätty 2002: 126–127.)

3.4.1 Taloudellinen kotoutuminen

Euroopassa maahanmuuttajat ovat yleensä olleet kantaväestöä heikommassa sosioekonomisessa asemassa. Myös Suomeen tullessaan maahanmuuttajan aseman on todettu olevan huonompi koskien kielitaitoa, tietoa työmarkkinoiden toiminnasta, tarvittavia kontakteja sekä tarvittavaa kulttuurista ja sosiaalista taustaa. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 19, 38; Pitkänen 1999: 29.) Maahanmuuttajilla aineellisen köyhyyden riski on suurempi kuin koko väestössä keskimäärin, mutta riski vaihtelee eri etnisten ryhmien välillä (Liebkind & Mannila 2004b: 58). Taloudellinen kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja saavuttaa uudessa kotimaassaan valtaväestöön verrattavan työllisyyden, tulot, koulutuksen ja asumistason (Valjus & Nirvi 2005: 6).

Työllistyminen on yksi maahanmuuttajan tärkeimmistä edellytyksistä kotoutua yhteiskuntaan (Suokonautio 2008: 6) ja suurin osa maahanmuuttajista pitää ansiotyötä erittäin tärkeänä elämänsisältönä (Sutela 2005: 83). Työelämän polut ovat kuitenkin osoittautuneet hyvin yksilöllisiksi (Pitkänen 1999: 30–31; Valtonen 1999: 4). Työministeriön arvion mukaan maahanmuuttaja pääsee vasta noin kuuden vuoden Suomessa olon jälkeen kiinni työelämään (Kaukiainen 2004–2005: 238). Mikäli maahanmuuttaja ei tule suoraan tiettyyn työpaikkaan, hänen Suomessa olonsa alkuvaiheeseen liittyy väistämättä sopeutumisjakso (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 19, 38; Pitkänen 1999: 29). Maahanmuuttajat joutuvat ainakin maassaolon alkuvaiheessa ”toisen luokan” työntekijöiksi lähinnä siivous-, ravintola- ja sosiaalialoille. Ammattiaseman lasku voi kestää pitkään tai jäädä pysyväksi (Mannila & Liebkind 2004a: 60).

Ulkomailla tutkintonsa suorittaneiden tulee tarvittaessa hakea kelpoisuutta voidakseen työskennellä koulutustaan vastaavissa tehtävissä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011: 14, 17). Hyvä koulutus ei kuitenkaan yksinään takaa työnsaantia. Ulkomaisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen osaamista vastaavalle alalle ei usein ole yksinkertaista. Erityisesti akateemisesti

koulutetun voi olla vaikea hyväksyä koulutustaan vastaamattomia työtehtäviä tai työnantajat saattavat varoa palkkaamasta hyvin koulutettuja työntekijöitä mihinkään työtehtäviin. (Pitkänen 1999: 4, 30–31; Valjus & Nirvi 2005: 6.) Maahanmuuttajien työllisyys on parantunut kaiken aikaa, mutta edelleen maahanmuuttajien työttömyys on korkeampi kuin kantaväestön. Korkeaa työttömyyttä voidaan selittää sillä, että maahanmuutto on viime vuosiin asti ollut pääasiassa humanitaarista eikä työvoimapoliittista. (Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010: 12.)

Suomalainen koulutus on merkittävä tekijä työllistymisessä, sillä Suomessa tutkintonsa suorittaneiden maahanmuuttajien tilanne on muita parempi. Tämän vuoksi ammatilliseen näyttötutkintoon valmentavien kurssien lisäämistä suositellaan. (Pitkänen 1999: 4, 30–31; Valjus & Nirvi 2005: 6.) Myös kielitaito on tärkeä tekijä työllistymisessä. Työmarkkinoille ja muille julkisen elämän alueille osallistuminen edellyttää maahanmuuttajilta myös sosiaalisia ja ammatillisia valmiuksia ja taitoja. Ammattitaidon lisäksi merkittävimpiä ominaisuuksia työnsaantia ajatellen ovat oma aktiivisuus, hyvä itsetunto, sinnikkyys, soveltuva ikä ja hyvät tiedonhankintavalmiudet. (Pitkänen 1999: 30–31; Valtonen 1999: 4.)

Maahanmuuttajat ja Suomessa asuvat ulkomaalaiset voivat hakea yleissivistävään, ammatilliseen tai korkeakoulutasoiseen koulutukseen (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 36). Maahanmuuttajien työllistymistä pyritään edistämään kotoutumisen nopeuttamiseksi. Työ- ja elinkeinokeskukset sekä kunnat toteuttavat maahanmuuttajien työllistymiseen liittyvää neuvontaa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011: 14, 17).

3.4.2 Poliittinen kotoutuminen

Poliittinen kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja osallistuu uuden yhteiskunnan poliittiseen toimintaan muun muassa seuraamalla tiedotusvälineitä, äänestämällä, hakemalla kansalaisuutta ja järjestäytymällä. (Valjus &

Nirvi 2005: 6). Joissakin kotoutuvien maahanmuuttajien ryhmissä suurin osa vuorovaikutuksesta tapahtuu sukulaisuussuhteiden ja muun lähipiirin muodostamassa sosiaalisessa verkostossa. Suomessa kotoutuminen edellyttää, että maahanmuuttajat vakiinnuttavat asemansa virallisissa ja epävirallisissa yhteiskunnallisissa instituutioissa ja verkostoissa ja tätä kautta etenevät kohti yhteiskunnan täyttä jäsenyyttä. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna on tärkeää, että instituutiot ovat avoimia kaikille yhteiskunnan jäsenille ja että uusimmat jäsenet pääsevät mukaan niiden toimintaan ilman kohtuutonta vaivaa. (Valtonen 1999: 4.)

Suomessa vakinaisesti asuvan maahanmuuttajan oikeusaseman tulisi olla yhdenvertainen ja selvä myös henkilölle itselleen. Maahanmuuttajalla tulee olla myös mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sekä häntä itseään että perhettään koskeviin asioihin. Maahanmuuttajia tulisi aktiivisesti pyrkiä saamaan mukaan erilaiseen yhteiskunnalliseen kehittämis- ja suunnittelutoimintaan. Maahanmuuttajien omia näkemyksiä tulisi nykyistä enemmän saada esille, mikä tarkoittaa yhteistyötä ja verkostoitumista viranomaisien, järjestöjen ja uskonnollisen yhdyskuntien välillä. Maahanmuuttajien järjestötoiminta on aktiivista, mutta usein jäsentymätöntä. He ovat hitaasti pääsemässä mukaan suomalaiseen politiikkaan ja kolmannen sektorin toimintaan. Maahanmuuttajajärjestöjen edellytyksiä toimia maahanmuuttajien näkökantojen esille tuojana tulisi tukea myös taloudellisesti ja näissä järjestöissä toimiville tulisi antaa koulutusta järjestötoimintaan. Tärkeää on maahanmuuttajien näkyminen tiedotusvälineissä heidän omilla ehdoillaan. (Työministeriö 1997: 15; Valjus & Nirvi 2005: 6.)

3.4.3 Sosiaalinen kotoutuminen

Kotoutumisen kannalta maahanmuuttajien suhteet sekä omiin maanmiehiin että valtaväestön edustajiin ovat tärkeitä (Liebkind 1994: 33). Sekä maahanmuuttajien kontakteja valtaväestöön että valtaväestön kontakteja maahanmuuttajiin on usein pidetty onnistuneen sosiaalisen kotoutumisen mittana (Jaakkola 2004: 90). Vuorovaikutuksen laatuun vaikuttavat muun muassa asenteet ja avoimuus. Sosiaalista kotoutumisprosessia saattavat vaikeuttaa

suomalaisen kulttuurin erityispiirteet. Tällaisia piirteitä ovat suomalaisen keskustelukulttuurin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen vähäisyys sekä itsenäisyyden ja omatoimisuuden korostaminen. (Valjus & Nirvi 2005: 6.)

Sosiaalisen tuen saaminen on tärkeää maahanmuuttajan henkiselle hyvinvoinnille. Oma etninen ryhmä tukee maahanmuuttajien etnisen identiteetin ja persoonallisuuden säilymistä ja auttaa ylläpitämään henkistä tasapainoa. Maahanmuuttajien sosiaalisia suhteita oman etnisen ryhmänsä edustajiin on kahdenlaisia. Toiset suhteet ovat tärkeitä ja läheisiä sukulaisuus- ja ystävyys-suhteita, mutta ne saattavat vähentää maahanmuuttajan tarvetta hakeutua valtaväestön seuraan. Sen sijaan etäisemmät tuttavuudet saattavat auttaa maahanmuuttajaa pääsemään sisälle paikalliseen yhteiskuntaan, sillä näiden verkostot ulottuvat laajemmalle kuin oman, tiiviin ryhmän verkostot. (Jaakkola 2004: 88, 97.)

3.4.4 Kulttuurinen kotoutuminen

Kulttuurisella kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajalle itselleen merkitykselliseen alakulttuuriin kotoutumista uudessa asuinmaassa. Yhteinen kulttuuri voi perustua etnisen taustan lisäksi myös uskontoon tai ammattialaan. Yhteisöllä on tärkeä merkitys oman kulttuurin säilyttämisessä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Samaan kulttuuriin kuuluvien yhteisö voi myös tukea tulokkaita käytännön asioissa, koska kauemmin maassa olleilla on tietoa maan käytännöistä. (Valjus & Nirvi 2005: 6.)

Maahanmuuttajien asuttamisella on merkitystä kotoutumisen kannalta ja siihen tulisi kiinnittää huomiota jo asuinalueita suunniteltaessa ja kehitettäessä. Suomessa maahanmuuttajien haja-asuttamisen on toivottu nopeuttavan kotoutumista. Toisaalta maahanmuuttajille on tarjottava myös mahdollisuus oman kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen, joka mahdollistuu sillä, että maahanmuuttajia asuu runsaasti samalla alueella. Tämä helpottaa myös erityispalvelujen turvaamista. (Liebkind 1994: 35, 38; Työministeriö 1997: 16.)

3.4.5 Kielellinen kotoutuminen

Tärkeä osa maahanmuuttajan kotoutumista on suomen kielen oppiminen. Valtakielen oppimiseen vaikuttavia tekijöitä ovat etninen tausta (kielisukulaisuus), maahanmuuttoikä, nykyinen ikä ja asumisaika, koulutus ja ammatti, perhe ja sosiaaliset verkostot, valtaväestön asenteet ja maahanmuuttopolitiikka ja maahanmuuttajan oman kielen asema lähtömaassa. (Jaakkola 2004: 82–86.)

Kielitaito ja sosiaaliset verkostot ovat sidoksissa toisiinsa. Kielitaito lisää maahanmuuttajan sosiaalista pääomaa, ja se mahdollistaa osallistumisen valtaväestön toimintaan eri elämänalueilla. Suomen kielen taito on myös yksi tärkeimmistä tekijöistä työnsaannissa. Näin ollen kielitaito lisää taloudellista pääomaa. Maahanmuuttajat, joiden kielitaito ei ole riittävä, saattavat eristäytyä valtaväestöstä eivätkä voi osallistua riittävästi yhteiskuntaelämään. He kiinnittyvät tiiviisti omiin etnisiin verkostoihinsa, sillä he joutuvat seurustelemaan vain omaan ryhmäänsä kuuluvien ihmisten kanssa ja ovat riippuvaisia muista ihmisistä. Kielitaito mahdollistaa myös paikallisen kulttuurin ymmärtämisen. (Jaakkola 2004: 79 - 80, 93; Valjus & Nirvi 2005: 6.)

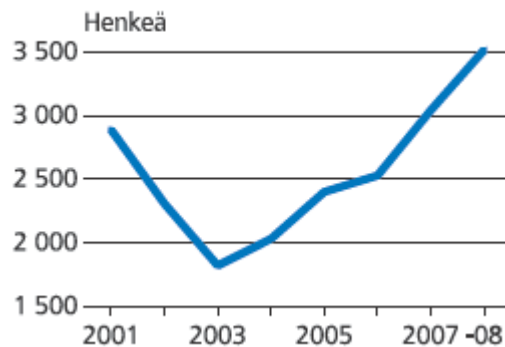
4 VENÄLÄISET MAAHANMUUTTAJAT

Luvussa 4 käsitellään venäläisten maahanmuuttoa Suomeen, venäläistä kulttuuria sekä venäläisten maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä sekä sitä tukevia tekijöitä. Etnografisessa tutkimuksessa tutustuminen kiinnostuksen kohteena olevaan kulttuuriin on tärkeää. Kulttuuriin tutustumalla tutkijan on mahdollista ymmärtää, mihin on ryhtymässä, sekä selittää tutkimusprosessissa esiin nousevia ilmiöitä. Tutkimustuloksilla oletetaan siis olevan yhteys kyseeseen kulttuuriin. (Janhonen & Nikkonen 2003: 57, 60, 139.)

Suomella ja Venäjällä on naapurussuhteen vuoksi pitkä yhteinen historia. Maahanmuuttoa on tapahtunut jo vuosisatojen ajan erilaisista poliittisista syistä. Erityisesti Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen muutto Suomeen kiihtyi.

Kaikista Suomeen tulleista maahanmuuttajista 25 % on Venäjältä, Virosta tai muualta entisestä Neuvostoliitosta. Venäläiset ja virolaiset ovatkin kasvaneet Suomen suurimmiksi vähemmistöryhmiä. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000: 124; Rätty 2002: 82.)

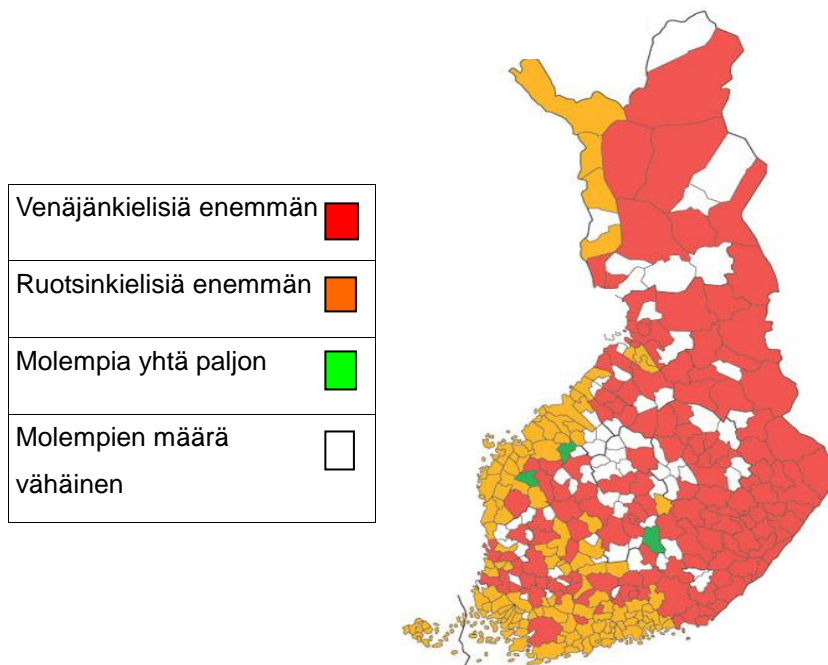
Venäjänkielisten asukkaiden määrä Suomessa on viime aikoina kasvanut noin 2000:lla joka vuosi ja lähitulevaisuudessa maahanmuuton odotetaan kasvavan edelleen (kuva 4). Vuoden 2008 lopussa Suomessa asui 48 740 venäjänkielistä. Jos kasvu jatkuu samaa vauhtia, sadan tuhannen venäjänkielisen raja ylittyy vuonna 2020. (Alanen 2009.) Ennusteiden mukaan Suomen venäläisväestön määrä tulee vuoteen 2013 mennessä nousemaan 1,9–2,5 prosenttiin koko väestöstä. Näin ollen venäläisen väestönosan asemaan tulee tulevaisuudessa kiinnittää entistä enemmän huomiota. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 13.) Suuri venäläisvähemmistö aiheuttaa paineita mm. Yleisradiolle venäjänkielisistä uutisista, ja joidenkin arvioiden mukaan venäjänkieliset saavat pian myös oman kansanedustajan (Alanen 2009).

Kuva 4. Venäjänkielisten määrän vuotuinen kasvu 2000-luvulla (Tilastokeskus 2009: Väestötilastot, Alasen 2009 mukaan)

Suomessa venäläiset maahanmuuttajat eivät ole selvästi keskittyneet millekään yksittäiselle paikkakunnalle. Suuresta määrästä johtuen heitä asuu käytännöllisesti katsoen kaikissa kunnissa. (Liebkind & Mannila 2004b: 58.) Näin ollen Suomessa puhutaan ruotsia yleisemmin venäjää, mikä selittyy

venäjänkielisten tasaisemmalla jakautumisella maahan (kuva 5). Sen sijaan yksittäisissä kunnissa venäjänkielisten määrä on vielä vähäinen, eikä venäjän kieli ole näin ollen saavuttamassa lähitulevaisuudessa kunnissa virallisen kielen asemaa. Ruotsin kieltä puhuvia Suomessa oli vuonna 2008 yhteensä 289 951 ja venäjän kieltä puhuvia 48 740. (Alanen 2009.)

Kuva 5. Venäjänkielisten asukkaiden määrät suhteessa ruotsinkielisiin kunnittain 2008 (Alanen 2009)

Suurin venäläisten Suomeen tulon motiivi on paluumuutto. Paluumuuttajia ovat etniseltä taustaltaan suomalaiset maahanmuuttajat sekä etniseltä taustaltaan suomalaisten paluumuuttajien puoliset ja lapset. Seuraavaksi yleisimpiä syitä ovat avioliitto ja työ. (Jasinskaja-Lahti 2004b: 22–23; Valjus & Nirvi 2005: 4.) Ulkomaalaisten kanssa solmitut avioliitot ovat lisääntyneet Suomessa: suomalaiset miehet menevät yhä useammin naimisiin venäläisen

tai virolaisen naisen kanssa, kun taas suomalaiset naiset avioituvat useimmin Ruotsissa syntyneen miehen kanssa. Suomessa asuvista Venäjän kansalaisista 62 % on naisia. (Jasinskaja-Lahti 2004b: 18–20.) Suomalaisen miehen ja venäläisen naisen odotukset avioliitosta ovat usein erilaisia. Avioliitot voivat rakkauden ohella perustua myös tarpeeseen päästä pois Venäjältä. Venäläisten naisten on todettu tulevan Suomeen muun muassa suojellakseen poikiaan Venäjän armeijalta. (Kaukiainen 2004–2005: 234–235.)

Kymenlaakson alue on venäjänkielisten kasvulukujen kärjessä ja selvästi eniten asukkaita on muuttanut Kotkaan (taulukko 1). Ennusteiden mukaan venäläisväestön osuus Kymenlaaksossa tulee vuoteen 2013 mennessä nousemaan 4,5 prosenttiin koko väestöstä (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 14.)

Taulukko 1. Venäjänkielisten määrä (Tilastokeskus 2009: Väestötilastot, Alasen 2009 mukaan)

	Määrä 2008 henkeä	Kasvu 2008 henkeä	Kasvu 2000– 2008 %
Helsinki	12470	660	54,8
Vantaa	3958	411	138,3
Espoo	3029	317	95
Turku	2 495	127	38,8
Tampere	2121	148	74,9
Lahti	1787	102	50,7
Lappeenranta	1711	90	62,2
Kotka	1253	210	226,3
Jyväskylä	1168	54	57,2
Kouvola	1097	33	47,6
Joensuu	1074	55	64

4.1 Venäläinen kulttuuri

Venäjä on kokenut historiansa varrella useita poliittisia järjestelmiä. Poliittisten järjestelmien on katsottu olleen keinoja puolustaa itsenäisyyttä ja kansallisia arvoja. Ajatuksen ja sanan vapaus on sallittu Venäjällä perinteisesti silloin, kun on haluttu päästä eroon taakaksi muuttuneesta järjestelmästä. Viime aikoina on pyritty palauttamaan kunniaan venäläisen kulttuurin perinteiset arvot, joita ovat valtio, uskonto ja kansallistunto. Tällä kolmiyhteydellä on koetettu yhdistää järjestelmä ja yksilön maailma toimivaksi kokonaisuudeksi. (Aromäki 1998: 96, 104–105.)

Venäläisyys on yhdistelmä perinteitä, historiaa ja nykyaikaa. Se on myös käsitys siitä, että tulevaisuus löytyy menneisyydestä. Kulttuuriin vaikuttavia tekijöitä ovat muokanneet suhde luontoon ja perinteisiin sekä Venäjän laajeneminen niin konkreettisesti kuin symbolisestikin. Venäjän kyky omaksua muualta maailmasta tulleita uudistuksia on ollut hämmästyttävä. (Aromäki 1998: 103, 106.)

Ulkomaalaisten kuvausten mukaan venäläisyyteen liittyy muun muassa seuraavia määritelmiä: vieraanvaraisuus, uskonnollisuus, vilpittömyys ja sisäinen avoimuus, hyvyys, veljeyden ja solidaarisuuden tunteet ja individualismin puuttuminen, kärsivällisyys ja sitkeys, valheellisuus, oveluus, laiskuus, välinpitämättömyys poliittisia vapauksia kohtaan, luontainen konservatiivisuus ja fatalismi, huolettomuus ja kevytmielisyys sekä kyky heittäytyä tunteen tai aatteen valtaan. Venäläisen vapaudenrakkauden, tahdonvoiman, hyvyyden ja lahjakkuuden katsotaan johtuvan ankeasta historiasta, joka on kehittänyt niitä ulkoisen väkivallan ja vaaran oloissa. Arvoja on muokannut myös ortodoksinen uskonto, joka osoittaa sekä yksilön suvaitsevaisuutta että valtion voimaa. (Aromäki 1998: 96, 104–105.)

Venäläisen tapa toimia juontuu pitkälti kohtalonuskosta, mikä tuottaa huolettomuutta ja paneutumista nykyhetkeen. Kohtalonuskon avulla voidaan ymmärtää venäläisen ihmisen kärsivällisyys sietää olevia oloja. Sosialismi on hyö-

dyntänyt kohtalonuskoa niin, että ihmisen kokemus kyvystä itsenäiseen toimintaan tehtiin mahdottomaksi. Käsitys vastuusta poikkeaa myös länsimaaisesta. Kohtalonuskoon perustuvassa moraalikäsitteessä jotakin tekoa ei tehdä sen hyvyyden vuoksi, vaan siksi, että tekemättä jättämisestä seuraa rangaistus. Sosialismissa tämä näkyi alituisena syyllisen etsimisenä ongelman korjaamisen sijaan. Neuvostoliiton jälkeen ihmisten henkilökohtainen vastuu on lisääntynyt, mikä on ollut monille vaikeaa hallita. (Kaukiainen 2004–2005: 192–195.)

Venäläinen ei pidä yksinolosta, vaan haluaa mieluummin olla toisten ihmisten seurassa. Lähipiiri, perheyhteisö on venäläiselle hyvin tärkeä, ja sen kanssa jaetaan niin ilot kuin surutkin. Toisaalta venäläisessä kulttuurissa on korostettu myös yksilöitä ja Venäjän historia tunnetaan myös sankareiden historiana. (Aromäki 1998: 98–100.) Nyky-Venäjällä harjoitetaan edelleen perinteistä lastenkasvatusta. Venäläiset arvot korostavat perheenjäsenten suurempaa riippuvuutta toisistaan ja aikuisten normien noudattamista. Vanhemmat odottavat lastensa itsenäistyvän myöhemmin kuin länsimaiset vanhemmat. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000: 126.) Venäläiset ovat tunteellisia ja näyttävät tunteensa avoimesti. Venäläisyyteen liittyy myös suurpiirteisyys esimerkiksi aikakäsityksen suhteen verrattuna suomalaisiin. Venäläiset ovat vieraanvaraisia ja avuliaita myös silloin, kun he itse elävät köyhyydessä. Näistä huolimatta venäläiseen luonteeseen liittyy myös epäily vieraiden ihmisten tarkoituseristä ennen kuin heidät hyväksytään luottamuksen arvoisiksi. (Aromäki 1998: 98–100.)

3.2 Venäläisen maahanmuuttajan kotoutuminen

Suomessa suhtaudutaan varauksellisesti muualla hankittuun koulutukseen ja työkokemukseen, joten usein Venäjältä Suomeen muuttava joutuu aloittamaan työuransa alusta. Neuvostoliittolainen järjestelmä ei kannustanut ihmisiä työntekoon alhaisen tuottavuuden vuoksi. Tästä johtuen venäläiset ovat tottuneet passiivisuuteen niin työhaussa kuin työelämässäkin ja suhtautuminen viranomaisiin on ollut nihkeää. Niinpä parhaiten työllistyvätkin ne, jotka oivaltavat pärjäämisen olevan itsestä kiinni. (Kaukiainen 2004–2005: 240.) Suhde työ-

hön on muuttunut kuitenkin radikaalisti ja uuteen talouteen on ainakin Venäjän suurkaupungeissa suhtauduttu hyvin. Elinolot Venäjällä ovat parantuneet monin tavoin, mutta ongelmallista on maan hajanaisuus ja tietoliikenneverkkojen toimimattomuus sekä toimivan paikallishallinnon puuttuminen. (Aromäki 1998: 108.)

Venäläisten maahanmuuttajien on katsottu työllistyneen Suomessa melko hyvin (Pitkänen 1999: 31–32). Venäjältä muuttaneiden ammattialoja ovat terveydenhuolto, kuljetus ja siivous (Liebkind & Mannila 2004b: 64). Koulutustasoltaan venäjänkieliset maahanmuuttajat ovat Suomeen tulevista maahanmuuttajista pisimmälle koulutettuja. Lähes puolella Suomessa asuvista venäläisistä on korkeakoulututkinto (Valjus & Nirvi 2005: 4). Korkean koulutuksen lisäksi venäläisillä maahanmuuttajilla on usein pitkä kotimaassa hankittu työkokemus sekä suuri halu tehdä työtä (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 14). Venäjältä tulleet maahanmuuttajat ovat olleet myös ahkeria opiskelijoita (Pitkänen 1999: 31–32).

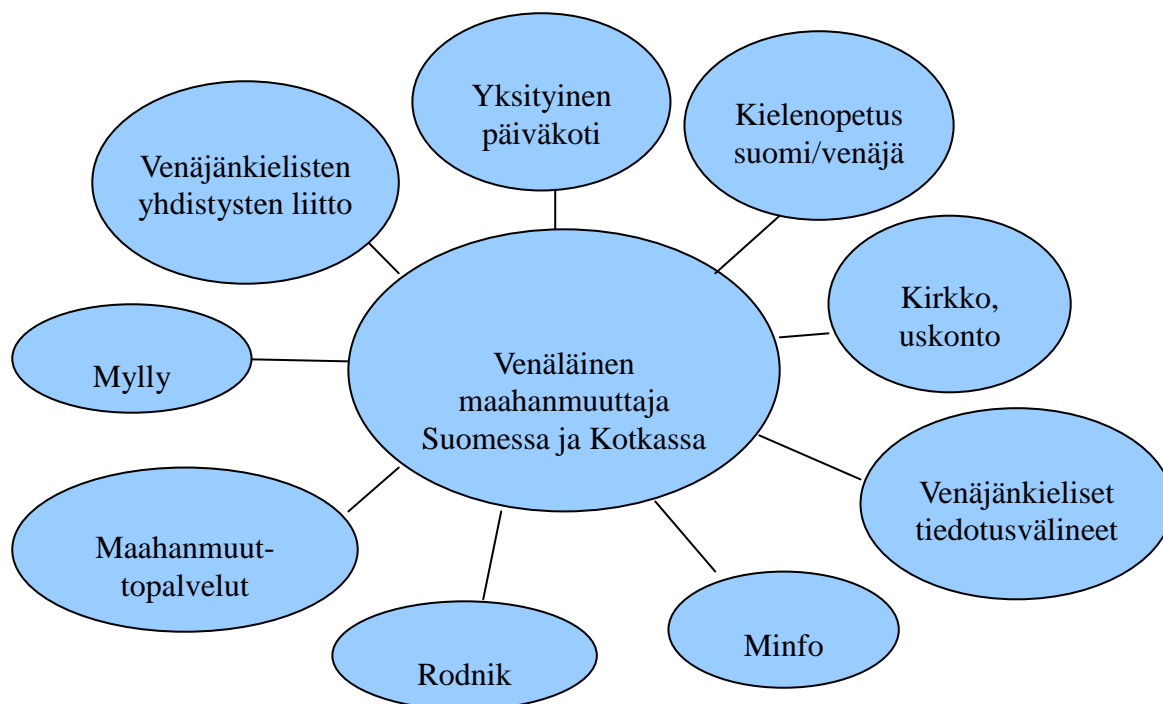
Kaakkois-Suomen alueella venäläiset ovat työskennelleet pääasiassa logistiikka- ja palvelualoilla. Alueella on pohdittu Venäjältä tulevien maahanmuuttajien hyödyntämistä uhkaavan väestön ikääntymisestä johtuvan työvoimapulan paikkaamisessa. Venäjän vaurastuminen ja yhteiskunnan tasaantuminen luo myös uusia mahdollisuuksia suomalaisten ja venäläisten väliselle yhteistyölle (Liebkind 2004: 9). Työvoiman lisäksi Kaakkois-Suomessa tarvitaan myös venäjänkielentaitoista väestöä. Kielitaito ja sikäläisen toimintakulttuurin hallinta korostuvat venäjänkielisten asiakkaiden määrän kasvun myötä ja yritysten Venäjän suhteiden hoidossa. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 14–15.)

Venäjänkielisten maahanmuuttajien kotoutumisessa on kuitenkin ongelmia ja esteitä (Liebkind & Mannila 2004b: 62). Kaikkien maahanmuuttajien työttömyysaste oli vuonna 1997 lähes kolme kertaa suurempi kuin suomalaisten. Venäjänkielisten tilanne oli tuolloin maahanmuuttajista heikoin pakolaisia lukuun ottamatta. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000: 125.) Korkeastakaan kou-

lutuksesta huolimatta työllistymien ei ole aina helppoa (Liebkind & Mannila 2004b: 62) sillä akateeminen koulutus on usein vaikea siirtää maasta toiseen (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 15).

Suomessa hyväksytään suoraan vain EU-maissa suoritettut tutkinnot. Muulloin vastaavuuspäätöstä tulee hakea opetusministeriöltä. (Räty 2002: 114–115.) Tutkintojen vastaavuus ja rinnastaminen aiheuttaakin usein ongelmia. Riittämätön suomen kielen taito vaikeuttaa sekä koulutukseen pääsyä että työnhakua. Muita venäjänkielisten maahanmuuttajien kohtaamia ongelmia kotoutumisen alueella ovat tiedon puute suomalaisesta työelämästä, vallitsevista normeista ja työkulttuurista sekä ympäristön kielteiset asenteet maahanmuuttajia kohtaan. (Jasinskaja-Lahti 2004a: 105–106, 115; Jasinskaja-Lahti 2004b: 35; Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000: 125.)

Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin muuttui 1990-lvun laman jälkeen myönteisempään suuntaan. Kielteisimpiä valtaväestön asenteet ovat kuitenkin olleet erityisesti niitä ryhmiä kohtaan, jotka ovat kaikkein näkyvimpiä tai joiden maahanmuutto on lisääntynyt, kuten venäläisillä. Suomalaiset toivovat tällaiselta maahanmuuttajaryhmältä sulautumista valtaväestöön. Torjuvat asenteet venäläisiä maahanmuuttajia kohtaan juontavat juurensa historiallisesta vihanpidosta. Suomalaiset liittävät Venäjään sellaisia käsitteitä kuin arvaamattomuus ja vaarallisuus. (Jasinskaja-Lahti 2004a: 105–106, 115; Jasinskaja-Lahti 2004b: 35; Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000: 125.) Kuvassa 6 esitellään Suomessa ja erityisesti Kotkassa asuvan venäläisen maahanmuuttajan kotoutumista edistäviä ja tukevia tekijöitä.

Kuva 6. Venäläisen maahanmuuttajan kotoutumista edistäviä tekijöitä yhteiskunnallisesta näkökulmasta

Venäjänkielisellä vähemmistöllä tulisi olla mahdollisuus säilyttää kielensä, omat kulttuuriperinteensä, tapansa ja uskontonsa Suomessa. Suomen venäjänkielisen yhteisön jäsenet ovat pitkään ilmaisseet halunsa tulla tunnustetuksi virallisesti vähemmistöksi. Suomen hallitus ei kuitenkaan halua laatia luetteloa virallisista kansallisista vähemmistöistä. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 13–14.)

Kaakkois-Suomen maahanmuutto-ohjelmassa huomioidaan alueen kasvava venäjänkielisten maahanmuuttajien määrä. Venäläisiin maahanmuuttajiin kohdistetaan mm. seuraavia toimenpiteitä: jo maassa olevia venäläisryhmiä tuetaan tehokkaasti, venäjän kielen opetusta tehostetaan sekä järjestetään laajamittaista asennekasvatusta ja kehitetään aktiivista ja molemminpuolista tiedustointia venäläisten maahanmuuttajien tärkeimmillä lähtöalueilla. Lisäksi ohjelmassa kiinnitetään huomiota venäläistaustaisen yritystoiminnan selvittämiseen. (Kaakkois-Suomen maahanmuutto-ohjelma 2005: 18–19.)

Kotkassa on yksityinen venäjänkielinen päiväkot. Kaakkois-Suomen maahanmuutto-ohjelma 2005–2015:ssa esitettiin Kaakkois-Suomen venäläisen koulun perustamista, mutta tällä hetkellä vieraskielistä opetusta toteutetaan ns. kieliluokkaopetuksena. Vähemmistöuskontojen, venäläisten kohdalla useimmiten ortodoksuskonnon, opetusta järjestetään, mikäli vähintään kolme opetukseen oikeutettua asuu saman kunnan alueella. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 34–35.)

Kulttuuristen oikeuksien katsotaan kuuluvan ihmisoikeuksiin kansalaisoikeuksien, poliittisten ja taloudellisten oikeuksien ohella. Kotkassa toimiva **Monikulttuurinen toimintakeskus Mylly** on maahanmuuttajien itsensä pyörittämä monikulttuurinen kulttuuri- ja toimintakeskus, joka tarjoaa tietoa sekä maahanmuuttajista että heidän kulttuuristaan. Maahanmuuttajista ja heidän kulttuuristaan on tarjottava aktiivisesti tietoa ja sosiaalisten esteiden madaltamiseksi. Myllyn tarkoituksena on lisätä maahanmuuttajien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä antaa konkreettisia mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan sekä luoda puitteet suomalaisten ja maahanmuuttajien yhteiselle toiminnalle. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012: 46.)

Maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjausta ja neuvontaa on kehitetty **Kaakkois-Suomessa Minfo-hankkeen** avulla, jonka kohderyhmänä ovat alueen maahanmuuttajat. Toiminnan tavoitteena on nopeuttaa kotoutumis- ja työllistymisprosesseja. Toimintoina ovat kotoutumissuunnitelmien käytännön toteutuksen kehittäminen ja henkilökohtaistaminen, suomen kielen oppimistarpeen, ammatillisen ja muun osaamisen kartoitukset sekä työuran kehittymistä ja suomen kielen oppimista tukevat käytännönläheiset ja työelämälähtöiset toimet. Tavoitteena on maahanmuuttajiin kohdistuvien toimien lisäksi parantaa alueella toimivien asiantuntijatyöryhmien työskentelyä, kokemusten ja tietämyksen vaihtoa, sitouttaa viranomaisia ja palveluntuottajia sekä kehittää ehdotuksia kotoutumista ja työelämään sijoittumista edistävien palveluiden ja koulutusten hankkimisesta. (Minfo-hanke 2010.)

Kaakonkulman maahanmuuttajat Rodnik Ry on toiminut Haminassa vuodesta 2001 lähtien. Yhdistys tarjoaa kirjastopalveluiden lisäksi kaikille avoimen monitoimitukipaikan. Monipuolisen harrastustoiminnan ja kielikoulutuksen tavoitteena on edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja auttaa omien juurien säilyttämisessä. (Rodnik Ry 2011.)

Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto Ry:n, jonka tehtävänä on toimia Suomen venäjänkielisen väestön kansalaisjärjestöjen vapaana ja avoimena yhteistyöelimenä, edistää venäjänkielisen väestön kielellisiä, kulttuurillisia, oikeudellisia, uskonnollisia ja sosiaalisia intressejä sekä valvoa väestöryhmän etuja ja oikeuksia. Liittoon kuuluu 38 rekisteröityä venäjänkielistä yhdistystä. Toiminnassaan liitto seuraa ja kiinnittää viranomaisten ja yhteiskunnan huomiota Suomen venäjänkielisen vähemmistön kysymyksiin, tekee aloitteita ja antaa lausuntoja, osallistuu kansalliseen ja kansainväliseen etnisten vähemmistöryhmien ja maahanmuutto-organisaatioiden toimintaan, tukee jäsenjärjestöjensä toimintaa ja antaa neuvontapalveluja, järjestää seminaareja, neuvottelutilaisuuksia ja kansalaiskokouksia sekä harjoittaa julkaisu- ja tiedotustoimintaa. (FARO 2011.)

Suomessa on mahdollisuus hyödyntää ***venäjänkielisiä tiedotusvälineitä***. Ilmaisen jaettava ei-kaupallisen kuukausijulkaisu Spektrin painos on 20 000 kappaletta ja kaupallinen kuukausijulkaisu Severnyi trgovyi put – Venäjän kauppatie ilmestyy 70 000–103 000 ilmaiskappaleen painoksena. Pohjoiseurooppalainen Novye Rubezi -aikakauslehti ilmestyy Suomen lisäksi myös Baltian maissa kuusi kertaa vuodessa ja sen painosmäärä on 15 000. Suomen Yleisradio on tuottanut venäjänkielistä ohjelmaa joka päivä 50 minuuttia maaliskuusta 2001 lähtien. Kaupallinen radiokanava Sputnik lähettää venäjänkielistä lähetystä. Myös Yleisradion verkkosivuilla on uutiset luettavissa venäjäksi (Yle.fi 2011). Lisäksi Suomen ortodoksinen kirkko yhdistää useita venäläistäustaisia maahanmuuttajia. (Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti 2003: 36.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

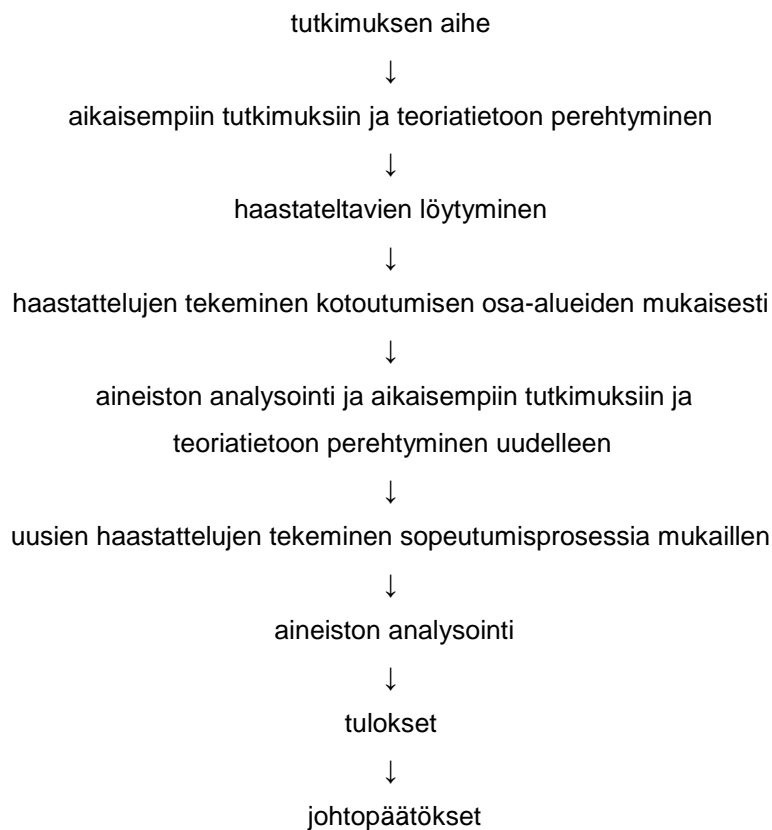
Tutkimustehtävät asetetaan sen tiedon perusteella, mitä aiheesta on aikaisemmin kirjoitettu ja miten sitä on tutkittu. Taulukko aikaisemmista tutkimuksista on opinnäytetyön liitteenä (liite 1). Tutkimusaineiston ja sen analysoinnin tarkoituksena on vastata asetettuihin tutkimustehtäviin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustehtävien järjestys ei ole itsestään selvä, vaan aineiston eläessä niitä voidaan joutua tarkistamaan. (Hirsjärvi 1998: 119–121; Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 2006a: 43; Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 2006: 22–23.)

Tässä työssä tutkimustehtävät ovat luonteeltaan kuvailevia. Kuvailevassa tutkimuksessa kysytään, miten tai minkälainen tietty asia on (Hirsjärvi 1998: 122). Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Sopeutuminen on tässä opinnäytetyössä yläkäsite, joka sisältää akkulturaation, sopeutumisprosessin ja kotoutumisen. Tutkimustehtävät ovat seuraavat:

- 1 Minkälaisia kokemuksia venäläisellä maahanmuuttajalla on sopeutumisesta Suomeen?
- 2 Mitkä tekijät vaikuttavat venäläisen maahanmuuttajan sopeutumiseen?
 - 2.1 Mitkä tekijät edistävät sopeutumista?
 - 2.2 Mitkä tekijät vaikeuttavat sopeutumista?
 - 2.3 Miten sopeutumista voitaisiin parantaa?
- 3 Miten venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisprosessi etenee?

6 OPINNÄYTETYÖN ETENEMINEN

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on laadullinen tutkimus ja siinä hyödynnetään etnografista tutkimusmenetelmää. Aineisto on kerätty teemahaastatteluilta, ja se on analysoitu sisällön analyysin avulla. Seuraavassa kuvassa (kuva 7) esitellään opinnäytetyöprosessin eteneminen.

Kuva 7. Opinnäytetyön eteneminen

6.1 Laadullinen tutkimus

Tämän opinnäytetyön kiinnostuksen kohteena on venäläisen maahanmuuttajan sopeutumiskokemus. Opinnäytetyön avulla halutaan saada selville kulttuurisesta näkökulmasta niitä kokemuksia ja merkityksiä, joita ihmisillä on omaan elämäänsä liittyen. Tämän vuoksi aihetta on perusteltua tarkastella laadullisen tutkimusmenetelmän avulla. Laadullisen tutkimuksen taustalla on tulkitseva tai ymmärtävä tiedekäsitys (Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 2006: 20). Kiin-

nostuksen kohteena on ihminen, hänen elämänpiirinsä sekä niihin liittyvät merkitykset ja tulkinnat. Todellisuudesta ollaan kiinnostuneita subjektiivisesta, sosiaalisesta tai kulttuurisesta näkökulmasta. Tavoitteena on ymmärtää todellisuutta osallistuvien ihmisten näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta ei siis ole olemassa yhtä ainoaa todellisuutta. (Kylmä & Juvakka 2007: 23–24, 28–29.)

Laadullisessa tutkimuksessa havaintoja tehdään induktiivisesti eli yksittäisistä tapahtumista, jotka yhdistyvät tutkimusprosessissa laajemmaksi kokonaisuudeksi. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi 2010a: 161). Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisesta on olemassa melko vähän tutkimusta ja tiedon puuttuminen onkin yksi opinnäytetyön lähtökohdista. Laadullinen tutkimus tuottaa uutta tietoa tai teoriaa, jonka vuoksi sitä käytetään sellaisten ilmiöiden tutkimiseen, joista on saatavilla vain vähän tai ei ollenkaan aikaisempaa tietoa. (Kylmä & Juvakka 2007: 22, 30.) Laadullisen tutkimuksen avulla ei todenneta jo tiedossa olevia väittämiä, vaan pyritään paljastamaan jotakin uutta. (Hirsjärvi 2010a: 161.)

6.2 Etnografia

Opinnäytetyössä hyödynnetään etnografiaa. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija ei tyydy vain havainnoimaan, vaan siinä todellisuus pyritään saavuttamaan tarkastelemalla ja tulkitsemalla merkityksiä. Etnografisen tutkimuksen avulla voidaan kuvailla ja selittää ihmisten toimintamalleja tutkittavan ilmiön osalta tietyssä kontekstissa. (Janhonen & Nikkonen 2003: 49–51.)

Etnografisen tutkimuksen avulla voidaan kuvailla kulttuuria ja kyseenalaistaa tai muuttaa vallitsevaa käytäntöä. Etnografinen tutkimus voi saada alkunsa yhteiskunnallisten uudistamispyrkimysten, tutkijan henkilökohtaisten kokemusten tai yksityiskohtaisen tiedon puuttumisesta jostakin tutkijaa kiinnostavasta ilmiöstä. Terveystieteissä etnografista lähestymistapaa on käytetty pyrittäessä ymmärtämään omassa maassa eläviä etnisiä vähemmistöjä ja maahanmuut-

tajia sekä heidän kulttuurinsa ilmenemistä ja muuntumista yhteisössä. (Nikkonen 2006: 138–139; Janhonen & Nikkonen 2003: 52.) Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisen ja siihen liittyvien tekijöiden kuvaamisen avulla maahanmuuttajille suunnattuja palveluita voidaan kehittää edelleen.

Etnografisessa lähestymistavassa ihmiskäsitys on holistinen. Etnografiaan perustuva transkulttuuriseen teoriaan liittyvä auringonnousumalli esitellään kapaleessa 3.1. Tässä opinnäytetyössä pyritään selvittämään venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista ja siihen liittyviä tekijöitä mahdollisimman monipuolisesti. Kokonaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi on kehitetty erilaisia teorioita – työkaluja, kuten Leiningerin auringonnousumalli. (Nikkonen 2006: 137; Nikkonen ym. 2003: 49–51.)

Etnografinen tutkimus on elävä prosessi, joka rakentuu tutkimusprosessin edetessä. Tutkija perehtyy kiinnostuksen kohteena olevaan kulttuuriin ja haakeutuu ympäristöön, jossa tutkittava ilmiö toteutuu. Aineiston kokoaminen ja analysointi toteutuu tutkijan toimiessa ihmisten parissa ja heidän kanssaan. (Huttunen 2010: 42–43; Nikkonen 2006: 140; Janhonen & Nikkonen 2003: 57, 60, 62, 67, 139.) Tässä opinnäytetyössä tutkimusta eli haastattelujen teko aloitettiin tutkimusprosessin alkuvaiheessa, sillä toiveena oli saada tietoa mahdollisimman avoimesti ilman ennakkoasetelmia. Kysyminen ihmistä itseään koskevista asioista suoraan tältä itseltään tuntui luontevimmalta. Ensimmäisiin haastatteluihin ryhdyttäessä aihepiiri olikin vielä varsin vieras. Löyhien teemojen mukaan haastatteluihin ryhtyminen oli kuitenkin mahdollista. Etnografian hengessä opinnäytetyöhön löytyi haastateltavia eri reittejä pitkin: tuttavien ja sosiaalisen median avulla sekä Minfo-keskuksen ja Rodnik Ry:n kautta. Lumipallo-menetelmän mukaisesti uusia yhteystietoja saatiin haastatelluilta. Lumipallo-otannassa tutkija etsii tutkimuksensa kannalta merkityksellisiä avainhenkilöitä, joita haastatteleamalla tutkija löytää uusia haastateltavia tietojensa syventämiseksi (Hirsjärvi & Hurme 2010: 59–60.)

Etnografisessa tutkimuksessa yhdistellään usein erilaisia lähteitä ja aineistoja, jonka myötä kiinnostuksen kohteena oleva ilmiö voidaan kuvata mahdollisim-

man monipuolisesti. Tällöin tutkijan on mahdollista ymmärtää paremmin tutkittavaa ilmiötä sekä tulkita hankkimaansa aineistoa. (Huttunen 2010: 42–43; Nikkonen 2006: 140; Janhonen & Nikkonen 2003: 62, 67.) Tässä opinnäytetyössä haastattelujen tekoa ja aineiston tulkintaa ovat tukeneet kaksi venäläisen maahanmuuttajan kirjoittamaa kaunokirjallista teosta. Inna Latiševan ”Ryssänä Suomessa” on elämäkerrallinen, suomalaista yhteiskuntaa voimakkaasti arvosteleva ja Inna Patrakovan ”Tulkki” taas on viihteellisempi ja humoristinen, suomalaista yhteiskuntaa kritisoiva teos. Myös tutkijan tekemät kenttämuistiinpanot ovat osa aineistoa. (Nikkonen 2006: 140; Janhonen & Nikkonen 2003: 62, 67.) Tässä opinnäytetyössä on kirjattu muistiinpanoja niistä ajatuksista, joita haastattelujen tekeminen on herättänyt. Opinnäytetyön tutkimusaineiston muodostavat näin ollen litteroidut haastattelut, kenttämuistiinpanot, kaksi kaunokirjallista teosta sekä aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimuskirjallisuus, joka muodostaa varsinaisen teoriaosan ja toimii tutkimuksellisen osan teoreettisena viitekehysenä.

6.3 Teemahaastattelu

Tämän opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmänä on ollut teemahaastattelu. Etnografisessa tutkimuksessa tutkimustehtävät ovat usein sellaisia, että niihin on mahdollista saada aineistoa haastattelujen avulla (Syrjäläinen 1996: 86), sillä kiinnostuksen kohteena ovat ihmisten kokemukset, käsitykset ja uskomukset. Ihminen nähdään subjektina, merkityksiä luovana ja aktiivisena toimijana. (Hirsjärvi 2010c: 204–205; Hirsjärvi 2010b: 179.) Haastattelu soveltuu tiedonkeruumenetelmäksi myös silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan esiin uutta tietoa. (Hirsjärvi 2010c: 205). Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista käsittelevää tutkimusta on tehty jonkin verran, mutta pelkästään sopeutumiskokemusta tarkastelevaa tutkimusta ei ole tätä opinnäytetyötä tehtäessä löytynyt.

Haastattelu on perusteltu tiedonkeruumenetelmä myös siinä tapauksessa, että on vaarana, että tutkittavat eivät osaisi riittävän kielitaidon puutuessa vastata esimerkiksi kyselylomakkeen kysymyksiin. Haastattelussa kysymyksenasette-

lua voidaan muotoilla haastattelutilanteessa riippuen haastateltavan suomenkielen taidosta. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 36.) Kaikki tämän opinnäytetyön haastattelut on toteutettu suomeksi venäjänkielen taidon puuttuessa. Kysymyksiä on tarvittaessa muotoiltu haastattelutilanteissa ymmärrettävämpään muotoon. Yhtä lukuun ottamatta haastateltavat puhuivat tämän opinnäytetyön teon kannalta hyvää suomea.

Teemahaastattelun runko eli teemat on laadittu perehtymällä tutkimus- ja teoriatietoon. Teemat ovat ikään kuin tutkimustehtävien alaluokkia, jotka ohjaavat haastattelun kulkua. Niiden muoto ja järjestys voivat kuitenkin tarvittaessa vaihdella haastattelun edetessä (Hirsjärvi 2010c: 204–205). Etnografiseen tutkimukseen liittyy aineiston jatkuva analysointi, jolloin aiheesta on mahdollista saada aiempaa syvempää ja merkityksellisempää tietoa tutkimusprosessin edetessä. Tässä opinnäytetyössä neljässä ensimmäisessä haastattelussa käytetty teemahaastattelurunko oli muodostettu Euroopan neuvoston määrittelemien kotoutumisen osa-alueiden mukaisesti ja neljässä seuraavassa haastattelussa kiinnitettiin enemmän huomiota myös sopeutumisprosessin etene-miseen. Jokaisen teeman tehtävänä on osaltaan vastata tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Teemahaastattelurunko on toiminut myös apuvälineenä aineiston analysoinnissa. Teemahaastattelurungot ovat opinnäytetyön liitteinä.

Tutkijan rooli etnografisessa tutkimuksessa on aktiivinen tutkimukseen osallistuja, joka tiedostaa oman kulttuuritaustansa, roolinsa ja persoonansa merkityksen tutkimuksessa (Nikkonen 2006: 138). Tässä opinnäytetyössä kaikki haastattelut oli sovittu ennalta ja haastattelujen luonne oli vuorovaikutuksellinen lähes jokaisessa haastattelussa. Koko opinnäytetyöprosessi on edennyt tekijän persoonan, kokemuksen ja tulkinnan kautta, minkä vuoksi tutkimuksen tekijän oma rooli sekä kulttuuritausta on ollut tärkeä tiedostaa. Haastattelijan kokemattomuus voi toimia haastatteluvirheenä. Haastattelutilanteessa haastateltava saattaa sortua myös antamaan sosiaalisesti suotavia vastauksia eikä kerro puhtaasti omista ajatuksistaan. (Hirsjärvi 2010c: 204–206.) Tämän opinnäytetyön tekijä on toiminut ensimmäistä kertaa haastattelijana, minkä vuoksi varsinkin haastattelujen alkuvaiheessa keskittyminen kohdistui haastattelusta

suoriutumiseen sen sijaan, että haastattelua olisi päässyt syventämään. Vaikka haastatteluissa on pyritty toimimaan avoimesti ja huolellisesti, on mahdollista, että myös jotakin aiheen kannalta merkityksellistä on jäänyt huomiotta.

6.4 Tiedonantajat

Tässä opinnäytetyössä kiinnostuksen kohteena ovat olleet Kotkan alueella asuvat venäläiset maahanmuuttajat, joilta on saatu tietoa aihealueesta. Näiden informanttien määrä on tavallisesti pieni, eikä tutkimuksessa sen vuoksi pyritäkään laajaan yleistykseen. (Nikkonen 2006: 64, 139, 141.) Lumipallootannassa tutkija etsii tutkimuksensa kannalta merkityksellisiä avainhenkilöitä, joita haastatteleamalla tutkija löytää uusia haastateltavia tietojensa syventämiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 59–60.) Tässä opinnäytetyössä hyödylliseksi osoittautui ”suosittelijan” käyttö haastattelusta tiedottamiseksi. Tämän jälkeen yhteydenotto haastateltavaan ja haastattelusta sopiminen oli miellyttävämpää molemmille osapuolille. Neljä haastattelua toteutettiin haastateltavien kotona, kaksi haastateltavien työpaikalla ja kaksi jossakin muussa julkisessa paikassa. Erityisesti kotona suoritettut haastattelut olivat etnografisesta näkökulmasta hyödyllisiä.

Tässä opinnäytetyössä on hyödynnetty sekä yksilö- pari- tai ryhmähaastattelua. Ryhmähaastattelua voidaan perustella siten, että useamman ihmisen ollessa paikalla tilanne on vapautuneempi. Ryhmähaastattelua käytettäessä tietoja saadaan usealta henkilöltä yhtäaikaaisesti. (Hirsjärvi 2010c: 210.) Parihaastattelu osoittautui hyväksi menetelmäksi, sillä sopeutuminen on ollut yhteinen projekti. Sen sijaan ryhmähaastattelu, joka toteutettiin haastateltavien omasta toiveesta, osoittautui huonoksi tiedonkeruun kannalta. Haastateltavien erilaisista kokemuksista huolimatta heistä ei ryhmätilanteessa saanut kovin paljon irti. Tällaiseen käyttäytymiseen saattaa vaikuttaa ryhmän kontrolloiva vaikutus (Hirsjärvi 2010c: 211).

Haastattelujen määrä määräytyy etnografisessa tutkimuksessa siten, että tut-

kijan tulisi tavoittaa tutkimustehtävien edellyttämä riittävän syvä tuntemus tutkimuskohteesta. Sisällöllisten seikkojen osalta voidaan käyttää saturaation käsitettä eli aineiston kylläntymistä. Tietoa kerätään niin kauan kuin uutta tietoa ilmenee. Tarkoituksena on saada aineiston avulla vastauksia tutkimustehtäviin, mutta toisaalta tutkijan on säädeltävä aineiston koko sellaiseksi, että tiedon keruuseen ei kulu liikaa aikaa ja ettei se tule kohtuuttoman kalliiksi. (Hirsjärvi 2010c: 179; Hirsjärvi 2010a: 181–182; Hirsjärvi & Hurme 2010: 58–60; Syrjäläinen 1996: 86–87; Tuomi & Sarajärvi 2002: 73.) Kuitenkin Syrjäläisen (1996: 86–87) mukaan ”*Haastattelujen määrä ja kesto ovat suoraan yhteydessä tutkimuksen syvyyteen*”.

Tässä opinnäytetyössä haastatteluja oli yhteensä kahdeksan, joista yksi oli parihaastattelu ja yksi ryhmähaastattelu. Ryhmässä haastatteluun osallistui neljä henkilöä. Näin ollen haastatteluihin osallistui yhteensä 12 henkilöä. Haastattelujen kestot olivat 35, 35, 105, 60, 30, 50, 55 ja 55 minuuttia. Haastatteltujen iät vaihtelivat 20 ja 68 vuoden välillä ja heidän keski-ikänsä oli 39,5 vuotta. Kolme haastatelluista oli miehiä ja yhdeksän naisia. Viiden haastatellun muutto oli perustunut työntekoon, kuudella avioliittoon ja yhdellä muuttoon oli muu syy. Haastatellut olivat asuneet Suomessa kahdesta viikosta 16 vuoteen. Mikäli kaksi viikkoa asunutta ei huomioida laskuissa, haastatellut olivat asuneet Suomessa keskimäärin seitsemän vuotta. Kahdeksalla haastatellulla oli akateeminen koulutus Venäjällä.

6.5 Aineiston käsittely

Aineiston analysointiin on syytä ryhtyä mahdollisimman pian keruun jälkeen, jolloin aineisto on tuore ja tutkijaa inspiroiva. Haastatteluja on varhaisessa vaiheessa vielä mahdollista täsmentää ja täydentää. Aineiston analysointi haastattelukertojen välillä mahdollistaa myös syvemmän ja merkityksellisemmän tiedon keruun seuraavasta haastattelusta (Nikkonen 2006: 137, 142–143). Toisaalta myös etäisyys auttaa tarkastelemaan tuloksia kokonaisuutena ja laajasta perspektiivistä (Hirsjärvi & Hurme 2010: 135).

Neljä ensimmäistä haastattelua litteroitiin heti haastattelujen jälkeen, jonka jälkeen teemahaastattelurunkoa muokattiin syventämään seuraavia haastatteluita. Samalla haastattelutekniikkaa oli mahdollista hioa. Litterointi ei ollut aivan yksinkertaista vastaajien suomen kielen korostuksen vuoksi. Litteroinnin yhteydessä tehtiin kenttämuistiinpanoja. Litterointiin kului aikaa noin nelinkertainen määrä haastattelujen kestoon verrattuna. Litteroitua tekstiä syntyi 4, 2, 8, 5, 5, 5, 4 ja 6 sivua eli yhteensä 39 sivua rivivälillä 1 ja fonttikoolla 12.

6.6 Sisällön analyysi

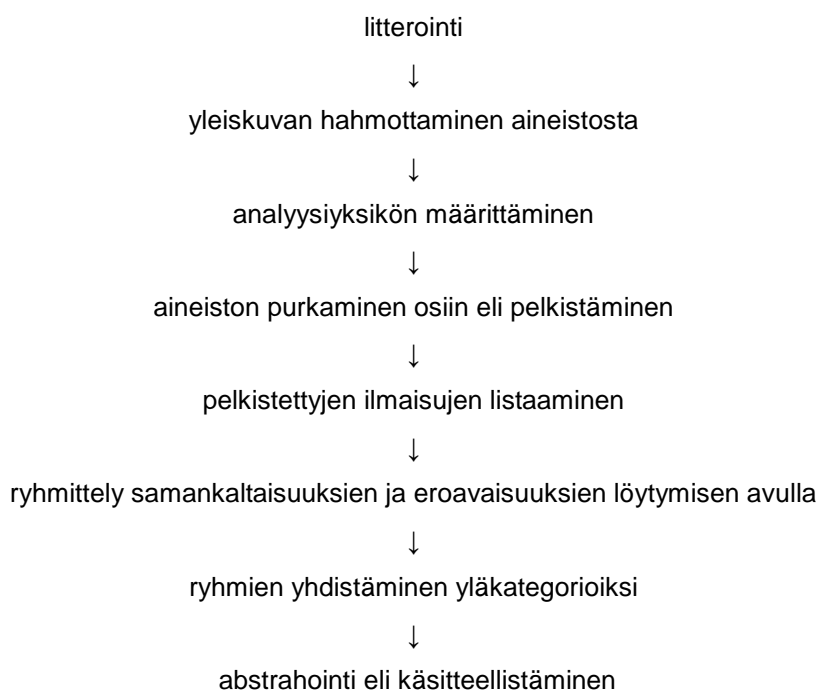
Aineiston analyysin avulla tutkimuksen tulokset saadaan näkyviin (Kylmä & Juvakka 2007: 112) ja saadaan vastauksia ennalta asetettuihin tutkimustehtäviin (Hirsjärvi 2010d: 221). Analyysi perustuu useimmiten haastattelurunkoon, mutta se on ennen kaikkea tutkijan omaa ajattelua ja pohdintaa (Syrjäläinen 1996: 89). Virallinen analysointi on kohdistunut tässä opinnäytetyössä vain nauhoitettuihin haastatteluihin. Kenttämuistiinpanot sekä tutustuminen aiheita käsittelevään kirjallisuuteen ja tutkimukseen taustoittavat analyysiä.

Sisällön analyysin avulla tuotetaan systemaattisesta ja objektiivista tietoa tutkimuskohteesta kerätystä aineistosta (Kylmä & Juvakka 2007: 112). Sisällön analyysin avulla kerättyä tutkimusaineistoa tiivistetään ja käsitteellistetään niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan lyhyesti ja yleistävästi kuvailla. Keskeistä on samanlaisuuksien ja erilaisuuksien erottaminen tutkimusaineistosta. Sisällön analyysin avulla ilmiöstä on mahdollista saada kokonaiskuva. Analyysin lopputuloksena ovat tutkittavaa ilmiötä kuvaavat kategoriat, käsitteet, käsitejärjestelmät, käsitekartat tai mallit. (Kyngäs & Vanhanen 1999: 4; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 22.)

Induktiivisessa lähestymistavassa analyysiprosessi lähtee aineistosta käsin. Deduktiivisessa lähestymistavassa sen sijaan testataan valmiita olettamuksia. Tässä opinnäytetyössä yhdistyvät sekä induktiivinen että deduktiivinen analyysi. Aineistosta pyritään löytämään uutta tietoa mahdollisimman avoimin mie-

lin, mutta vastauksia tutkimuksen tarkoitukseen sekä tehtäviin on mahdollista löytää sekä tiedostaen että tiedostamatta teoreettisen viitekehyksen, tutkimustehtävien ja teemahaastattelujen teemojen tuottaman etukäteisstruktuurin avulla. Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen (2010: 19) toteavatkin puhtaan aineistolähtöisyyden olevan mahdotonta: *kaikki tutkijan tekemät valinnat ovat teoreettisten käsitteiden ja tutkimusasetelman koskettamia*.

Sisällönanalyysi on monivaiheinen systemaattinen prosessi, jossa eri vaiheet voivat esiintyä myös samanaikaisesti (Kylmä & Juvakka 2007: 114; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 24). Seuraavassa kuvassa 8 esitellään sisällönanalyysin eteneminen. Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysi on ollut jatkuvaa alusta saakka.

Kuva 8. Sisällönanalyysin eteneminen opinnäytetyössä

Haastattelujen litteroinnin jälkeen **aineiston yleiskuvaa hahmotettiin** luki-malla haastatteluja useaan kertaan. Aineiston ymmärrys voidaan saavuttaa vain perehtymällä siihen kunnolla. Kokonaisuutta voidaan hahmottaa tutkijalle luontevien apukeinojen, kuten visuaalisen käsitekartan avulla. (Kylmä & Juvakka 2007: 115–116, Kyngäs & Vanhanen 1999: 10; Metsämuuronen 2001: 54.)

Seuraavaksi sisällön analyysissä **määritetään analyysiyksikkö** (Kyngäs & Vanhanen 1999: 4). Tässä opinnäytetyössä analyysiyksikkö vaihteli yksittäisestä sanasta lauseeseen. Analyysiyksikön yhteys aineistoon ja tutkimusaiheeseen muotoutui tutkijan päättelyn avulla. Aineiston tultua tutuksi siitä alleviivattiin sellaisia sanoja tai lauseita, jotka ilmaisivat jotakin venäläisen maahanmuuttajan sopeutumiseen liittyvää. Kun kaikki merkityksellinen aineistosta oli löytynyt, analyysiyksiköt kirjattiin käsin erillisille papereille suorina lainauksina.

Tämän jälkeen suorat lainauksen **pelkistettiin** tekstinkäsittelyohjelmalla aihealueittain jokainen haastattelu kerrallaan niin, että kunkin pelkistetyn ilmaisun yhteys omaan haastatteluunsa säilyi. Pelkistämisellä tarkoitetaan aineiston purkamista osiin. Analyysissä ei arvioida kaikkea mahdollista tietoa, vaan haetaan vastauksia tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Toisaalta on hyvä muistaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimustehtävät voivat tarkentua vielä aineistonkeruun tai analyysin aikana. Alkuperäisilmaisuja voidaan esittää tutkimusraportissa esimerkkeinä aineistosta ja sen analyysistä. (Kyngäs & Vanhanen 1999: 11; Kylmä & Juvakka 2007: 112–114, 117; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 28.)

Seuraavaksi **pelkistetyt ilmaisut listattiin** aihealueittain ja haastatteluaineistot yhdistettiin. Edelleen ilmaisujen yhteys kuhunkin haastatteluun säilyi tekstiasiakirjan ylätunnisteessa sijaitsevassa haastattelunumeron avulla. **Aineiston ryhmittelyssä** pelkistetyistä ilmaisuista muodostetaan yhtenäisen sisällön muodostavia ryhmiä (Kyngäs & Vanhanen 1999: 5-7; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 23). Pelkistetyt ilmaisut luettiin huolellisesti ja etsittiin niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samansisältöiset ilmaisut merkittiin väri- ja symbolikoodeilla ja muodostuneet luokat nimettiin sisältöä kuvaavasti.

Analyysin avulla muodostui kaksi yhdistävää kategoriaa: **sopeutuminen** ja **kotoutuminen**. Sopeutuminen muodostui yläkategorioista **Suomeen muuttosyy, sopeutuminen, sopeutumisprosessin eteneminen, sopeutumisprosessia edistävät tekijät, sopeutumisprosessia vaikeuttavat tekijät ja tun-**

ne omasta sopeutumisesta. Kotoutuminen muodostui yläkategorioista *taloudellinen kotoutuminen, kulttuurinen kotoutuminen, sosiaalinen kotoutuminen, poliittinen kotoutuminen kielellinen kotoutuminen sekä kotouttaminen.* Muodostuneet luokat ovat opinnäytetyön liitteinä.

analyysissä oleellista on aineiston tiivistyminen ja **abstrahoituminen** (Kylmä & Juvakka 2007: 112). Abstrahoinnilla eli käsitteellistämisellä tarkoitetaan yleiskäsitteiden muodostusta, joka antaa kuvauksen tutkimuskohteesta (Kyn-gäs & Vanhanen 1999:) Konkreettisten tutkimustulosten ja tutkimustulosten yhteenvedon myötä pyrittiin vielä löytämään laadullisia käsitteitä kuvaamaan tutkimustuloksia, jotka ilmenevät myös liitteessä 3.

7 TULOKSET

Opinnäytetyön tulokset esitellään yhdistävien kategorioiden mukaisesti. Kappaleessa 7.1 esitellään sopeutumisprosessia ja kappaleessa 7.2 kotoutumista. Tulosten joukossa olevien suorien lainausten tarkoituksena on vahvistaa analyysin luotettavuutta sekä elävöittää tuloksia. Luvussa 7.3 esitellään maahanmuuttajien akkulturaatioasenteet Berryn nelikenttämallin mukaisesti.

7.1 Sopeutumisprosessi

Sopeutumista käsittelevät tutkimustulokset keskittyvät venäläisen maahanmuuttajan sopeutumiseen liittyviin yksilötason arvoihin, asenteisiin, uskomuksiin ja käyttäytymiseen. Sopeutumisprosessikategorian muodostuminen on liitteessä 3/1.

7.1.1 Suomeen muuton syy

Suomeen muuton syyt voidaan tässä opinnäytetyössä jakaa kahteen: avioliitto ja muut syyt. Pääasiassa muusta kuin avioliiton vuoksi muuttaneet ovat tulleet

Suomeen tekemään työtä, mutta taustalla oli haastattelujen perusteella myös muita tekijöitä, kuten turvallisuuden haku, oman hyvinvoinnin turvaaminen ja kokemus omasta vapaudesta päättää, missä asuu. Haastateltavat kertoivat Venäjältä lähdön syiksi Venäjällä vallitsevan turvattomuuden ja rauhattomuuden. Haastatellut maahanmuuttajat eivät olleet tyytyväisiä Venäjällä toteutettavaan politiikkaan ja taloudenhoitoon. Myös työllisyystilanne Venäjällä koettiin heikoksi. Osa haastateltavista kertoi suurista odotuksistaan muuton suhteen. Toiset taas kertoivat, etteivät odottaneet muutolta mitään erityistä:

”Ja vanhemmat jäivät Venäjälle ja kaikki kaverit jäivät Venäjälle. Ja meillä oli asunto ja melkein valmis omakotitalo, Ja kolme autoa, meillä oli kaikki kunnossa. Mutta mietin, että minulla on poika ja Venäjällä aina tapahtuu jotain. Ja kuka lähtee armeijaan ja sotaan? No se on nuoret pojat. Ja se oli kauhee potku muuttaa Venäjältä Suomeen.” (H 3)

”Minä olen free man ja asun vapaassa maailmassa. Minä menen asumaan sinne, minne haluan.” (H 6)

7.1.2 Sopeutuminen

Kaikki haastatellut henkilöt olivat muuttaneet Suomeen pysyvästi. Kahdessa haastattelussa ilmeni ajatuksia sopeutumisprosessin vaikeudesta ja halusta palata takaisin Venäjälle, mutta kuitenkin päätös pysyä Suomessa on pitänyt:

”Ja tämä oli minulle ihan shokki. Minä muistan, että odotukset ja se mihin joutui, se oli aika vaikea prosessi... ja pari kertaa minulle tuli ajatus, että lähtisinkö minä takaisin. No ehkä ei kannata, kun se oli ihan alussa.” (H 8)

”On ollu sellasia kausia, että oon pari kertaa katunu sitä, että lähdin äidin matkaan. Mut sit ku oon miettiny pidemmälle, et mitä olis tapahtunu. Jos olisin jääny, ni veikkaan, et mun asiat ei olis niin hyvin kuin mitä nyt.” (H 7)

Sopeutuminen oli edennyt hitaasti ja vaihtelevasti. Sopeutumiseen tähtäävä työ vaati haastattelujen perusteella maahanmuuttajalta aikaa ja energiaa. Sopeutumista tukeva toiminta, kuten ahkera kielen opiskelu vie vapaa-aikaa ja haastatelluista maahanmuuttajista tuntui, että he tekevät koko ajan jotakin pärjätäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Vain kaksi haastateltavaa kertoi

sopeutumisen tapahtuneen nopeasti. Kaikkien haastateltujen mukaan sopeutuminen oli kuitenkin edennyt pääsääntöisesti hyvin:

"Mutta se oli vaikeudet minun puolelta. Kaikki halusivat auttaa minua, mutta en minä osannut selittää, mitä minä haluan ja se oli vaikeaa. Koska minä halusin järjestää oman elämän ihan nopeasti." (H 3)

"(Sopeutuminen) on joo mustavalkoisesti, niin kuin seepra. Ei aina mene hyvin." (H 6)

Pienetkin onnistumiset ja vastaavasti vastoinkäymiset vaikuttivat sopeutumisprosessin etenemiseen. *"Joskus on myös, ei masennus, mutta huono mieli, jos ei jokin onnistu. Jos ei tentti onnistu. Koska minä haluaisin ihan nopeasti. Ei olla enää nuorii, ei 18-vuotiaita..."* (H 4) Hyvin etenevän sopeutumisprosessin kannalta oli tärkeää, että maahanmuuttaja toimii itsenäisesti, aktiivisesti ja tavoitteellisesti oman sopeutumisensa edistämiseksi. Itsensä toteuttaminen ja se, että saa jotakin tärkeää aikaan olivat yhteydessä hyvin etenevään sopeutumisprosessiin.

Haastateltavilla ilmeni tarve ansaita suomalaisilta kunnioitusta omasta toiminnastaan ja olla hyvä venäläisten edustaja Suomessa. Suomalaisiksi he eivät itseään mieltäneet, koska kaikki olivat asuneet Venäjällä suuremman osan elämästään. Haastatellut kuvasivat omaa sopeutumistaan kertomalla, että heidän elämänsä Suomessa on ihan normaalia. Tärkeää oli saada elää normaalia, hyvää elämää, johon kuuluu, että pystyy tekemään työtä, saamaan siitä palkkaa ja hankkimaan itselleen oman elämän kannalta tärkeitä asioita. Kaikki haastatellut kertoivat nauttivansa elämän pienistä asioista ja heille riitti, että elämän perusasiat olivat kunnossa. Rikastumista kukaan ei toivonut, vaan tärkeintä oli se, että pärjää. Haastatteluissa tuli ilmi halu osoittaa suomalaisille kyky elää samalla lailla kuin suomalaiset ja toive olla hyödyksi Suomessa. Toive Suomen kansalaisuudesta tuli ilmi muutamassa haastattelussa. Kansalaisuuden saamista pidettiin toivottavana, mutta sen suhteen ei ollut kuitenkaan mitään kiirettä:

"Että voi toteuttaa itseään myös Suomessa ja että voisin olla hyödyksi myös Suomessa ja olla tukena muille ihmisille, ja että voin olla hyvä Venäjän

edustaja Suomessa.” (H 8)

7.1.3 Sopeutumisprosessin eteneminen

Haastatteluista ilmeni, että usealla ensimmäinen vuosi Suomessa oli ollut erityisen vaikea. Tällöin haastateltavista oli saattanut jopa tuntua siltä, että haluaisi lähteä takaisin Venäjälle, mutta aikomukset olivat jääneet vain ajatuksen tasolle sillä hetkellä, kun eteen oli tullut sopeutumiseen liittyviä vastoinkäymisiä. Eräs haastateltava mainitsi myös, että oli noin puolen vuotta Suomessa asuttuaan hän tilanteessa, jossa koti ei tuntunut vielä olevan Suomessa, mutta ei enää Venäjälläkään.

Vain yksi haastatelluista kertoi päätöksen Suomeen muutosta olleen vaikea. Muuttopäätökseen vaikutti elämäntilanne Venäjällä. Vakaasta tilanteesta oli ollut vaikeampi lähteä kuin sellaisesta elämäntilanteesta, jossa oli ollut muutoinkin paljon muutoksia. Kielen oppiminen ja työn saanti liittyivät olennaisesti maahanmuuttajan odotuksiin liittyen maahanmuuttoon.

”Että ehkä puoli vuotta menee, sitten varmasti pääsen suoraan työhön. Ja sitten kun olin muuttanut, pari kuukautta olin kotona ja oli hirveä olo, koska aikaisempi korkea satus oli hävinnyt ja suomen kieli oli ei niin helppo ja ei mene eteenpäin.” (H 8)

”Ehkä vuosi oli minulle tosi vaikea. Koska minä osaan sanoa kiitos, heippa... ja poika ei osannu puhua mitään. Ja minä muistan, kun minulla oli kauhea shokki sisällä. Minä yritin, etten näytä sitä pojalle, kun minulla oli shokki, kun vein poikaa kouluun. (H 3)

Kaikki haastatellut kokivat sopeutuneensa Suomeen hyvin. Elämän normalisoitumiseen suurin osa haastatelluista kertoi kuluneen noin viisi vuotta. Vain muutama haastateltava kertoi sopeutumisen tapahtuneen erittäin nopeasti. Kaikki haastateltavat pitivät Suomea nyt kotimaanaan ja kaikki kokivat suomalaisuneen jonkin verran, vaikka kaikki kertoivat myös oman kulttuurin olevan tärkeää ja säilyttämisen arvoista:

”Et kyl mä tunnen itseni nykyään sen verran suomalaiseks tai sillee, et oon

jotenki oppinu elämään täällä ja näin, niin en mä usko et mä ainakaan kokonaan lähden". (H 7)

"Minä olen venäläinen, mutta asun Suomessa." (H 6)

Toisaalta haastateltavat kertoivat, että huolimatta sopeutumisestaan ja Suomessa oloajastaan he tulevat silti aina olemaan maahanmuuttajia, ja tämä asia on hyväksyttävä. Lisäksi haastateltavat kertoivat, ettei sopeutumisprosessi voi koskaan olla varsinaisesti valmis, sillä sopeutumisen eteen tehtävä työ ei lopu koskaan. Asian hyväksyminen helpottaa sen kestämistä:

"Se on niin kuin työ koko aika ja tuntuu, ettei se työ koskaan lopu. Mut se toisaalta kehittää persoonallisesti ja tekee vahvan sisällön. Mutta toisaalta se kuitenkin, se maahanmuuttajan status ei ikinä lähde, se, on koko elämän pitää hyväksyä sitä, että on koko elämän joutuu olemaan maahanmuuttaja. Että vaikka on 20 vuotta asunut ja vaikka on työtä, niin se on ennakoluuloja ja stereotypioita mitä on olemassa, että se ei ikinä häviä". (H 8)

Sopeutumiseen liittyivät myös ajatukset tulevaisuudesta. Suurin osa haastateltavista ei pitänyt nykyistä elämäntilannettaan lopullisena, vaan haluaisi kehittää itseään ja kokea uusia asioita. Kaksi haastateltavaa kertoi mahdollisista toiveistaan muuttaa pois Suomesta, mutta silti he pitäisivät Venäjän sijaan Suomea kotipaikkanaan, johon myöhemmin haluaisivat palata.

7.1.4 Sopeutumista edistävät tekijät

Haastateltavien mukaan tärkeimpiä sopeutumista edistäviä tekijöitä olivat kielen oppiminen ja työllistyminen. Tärkeä sopeutumista edistävä tekijä haastattelujen mukaan oli maahanmuuton luonne, joka kaikilla oli ollut vapaaehtoinen:

"Minä tulin tähän itse, kukaan ei antanut lahjaa, vaan kaikki täytyy tehdä itse." (H 3)

Yksi haastatelluista kertoi, että sopeutumista helpottaa eläminen maassa maan tavalla.

Haastattelujen mukaan työllisyys edisti venäläisen maahanmuuttajan sopeu-

tumista monin eri tavoin. Työtä tekemällä maahanmuuttajaa sai arvostusta suomalaisilta ja tunsii itsensä tärkeäksi ja arvokkaaksi. Työllistyminen oli myös osoitus siitä, että maahanmuuttaja eli tavallista suomalaista elämää ja toimi osana yhteiskuntaa. Työ suojeli maahanmuuttajia masennukselta ja syrjäytymiseltä, kun yksinäistä vapaa-aikaa ei jäänyt paljoa. Työhön ja muuhunkin elämään liittyi haastateltavien mukaan myös ajatus siitä, että on tärkeää saada elämässään jotakin aikaan:

"No sopeutumista helpottaa tietysti kielen osaaminen ja ystävyys-suhteiden ja -verkoston laajeneminen ja varmasti semmoinen kulttuurin ymmärtäminen, että vaikka meillä kotimaassa tehdään niin ja vaikka Suomessa tehdään niin, niin täytyy tehdä tässä miten se käsitellään, että se myöskin ymmärtää sen kulttuurin erottaminen" (H 8)

"Minä tulin tähän ja täällä on toinen elämä, oman valtion elämä. Lait, tavat, kaikki on suomalainen ja minun täytyy asua ihan kuin kaikki asuvat täällä." (H 3)

Työllistymisen ohella myös opiskelu Suomessa auttoi integroitumaan yhteiskuntaan. Esimerkiksi venäläisten (EU:n ulkopuolisten) lääkäreiden työllistymiseksi Suomessa on olemassa selkeä koulutusohjelma, jota noudattamalla on mahdollista saada täydet lääkärin oikeudet. Haastattelujen mukaan myös opiskelu uuteen ammattiin voi toimia integroijana. Haastatteluissa ilmeni, että ammattiin opiskelemalla venäläisen maahanmuuttajan oli mahdollista saavuttaa paljon enemmän kuin vain ammatti. Opiskelun avulla oli mahdollista oppia kieltä, oppia toimimaan suomalaisessa yhteiskunnassa sekä luoda niin ammatillista kuin henkilökohtaista sosiaalista verkostoa:

"Koska mun mielestä just se – saada ammatti, opiskelu se on todella tärkeä monesta eri näkökulmasta. Koulutuksen aikana ei vain saada ammatti, vaan pääsee myös sisään kulttuuriin ja kehittää kieltä, ammatillinen kieltä ja sopeutua kunnan, yhteiskunnan paremmaksi ja saada verkostoa ja niin monia tavoitteita voi saada lyhyessä ajassa" (H8)

"Koska minulla on venäläinen diplomi, on parempi saada uusi ammatti, kuin mennä venäläiseen firmaan töihin. Se voi, mutta en halua. Koska aina olla venäläisessä ja puhua venäjän kieli. Minä en halua. Minä haluan opiskella suomeksi." (H 6)

Sopeutumiseen vaikuttivat maahanmuuttajan persoonallisuus ja henkilökohtaiset ominaisuudet sekä toiminta. Haastateltavat kertoivat sopeutumista edistäviksi tekijöiksi positiivisen elämänasenteen, oman aktiivisen toiminnan ja sinnikkään yrittämisen. Maahanmuuttajan tekemät suunnitelmat, toiminta ja eteneminen sopeutumisprosessissa sekä onnistumiskokemukset ja tavoitteiden saavuttaminen vaikuttivat sopeutumisprosessiin positiivisesti. Onnistumiset tuovat voimaa, joka auttaa maahanmuuttajaa jaksamaan. Sen sijaan pettymyskokemuksista oli päästävä yli. Yksi haastateltava totesi, että maahanmuuttajuuteen tulisi suhtautua oikein ja tämän asian hyväksyminen riippuu maahanmuuttajasta itsestään:

"No minä olen optimisti, ajattelen kaikki hyvin." (H 2)

"Varmasti sellainen suunnitelma eteenpäin... se on pieni portaati. Jos näkee, että menee koko ajan eteenpäin, niin se antaa sellaisia positiivisia tunteita ja voimaa, joka taas provosoi eteenpäin." (H 8)

"Jos sinä asut Suomessa, sinä asut Suomessa. Ja koska se oli minun päätös muuttaa venäjältä Suomeen. Minä tulin tähän itse. Ei kukaan anna täältä minulle mitään lahja... ei. Minun täytyy tehdä kaikki itse. Minun täytyy saada työpaikka, minun täytyy saada palkka. Ja siksi minä voin ostaa itselleni, mitä minä haluan. (H 3)

Maahanmuuttajien sopeutumista edisti haastattelujen mukaan myös ympäröivä sosiaalinen todellisuus. Maahanmuuttajan omat varastot eivät välttämättä olleet riittäviä sopeutumisessa. Hyvä sosiaalinen verkosto, ystävystyminen erityisesti suomalaisten kanssa ja muilta ihmisiltä saatu positiivinen palaute ja kannustus auttoivat haastattelujen mukaan venäläisiä maahanmuuttajia sopeutumaan. Toisaalta myös maahanmuuttajan olemassa olevat sosiaaliset suhteet, varsinkin oma perhe, vaikuttivat sopeutumiseen. Jos arkielämän ihmissuhteet olivat kunnossa, oli helpompi keskittyä oman sopeutumisensa edistämiseen. Suomalaisen miehen kanssa avioliitossa elävät haastatellut naiset kokivat suomalaisen miehen helpottavan sopeutumista. Lisäksi haastateltujen mukaan omat lapset auttoivat jaksamaan sopeutumisessa, vaikka itse olisi ollut jossakin kohtaa jo valmis luovuttamaan:

"Ja niin hyviä ihmisiä on sattunu kohdalle. Ei paljon, mutta riittävästi, että on päässy sillee... Et jos olis ollu sulkeutunutta porukkaa, ni en mä vieläään

olis sopeutunut. Mut kun on tullut hyviä ihmisiä vastaan.” (H 7)

Muita sopeutumista edistäviä tekijöitä haastateltujen mukaan olivat osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan, yhdistys- ja harrastustoiminta sekä tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin. Harrastustoiminta auttoi maahanmuuttajaa myös sosiaalisen verkoston luomisessa. Yhdistystoiminta sen sijaan auttoi monissa käytännön asioissa kotoutumiseen liittyen, mutta se toimi myös oman kulttuurin säilyttäjänä:

”On hyvä, jos on tällainen venäläinen seura, he auttaa kaikessa.” (H 5)

Suomalaisen yhteiskunnan koettiin auttavan maahanmuuttajaa sopeutumisessa: yksi haastatelluista kertoi, että suomessa useat ongelmat ovat yksilön ratkaistavissa, mutta Venäjällä ei. Eräs haastatelluista mainitsi erityisesti venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista helpottavaksi tekijäksi sen, että koska Venäjä on iso maa ja monet kansat elävät siellä tasavertaisina, on venäläisen maahanmuuttajan myös helpompi hyväksyä erilaisia kulttuureja ja tapoja.

7.1.5 Sopeutumista vaikeuttavat tekijät

Venäläiset maahanmuuttajat kertoivat haastatteluissa, että maahanmuuton alkuvaiheessa oli ollut vaikeuksia, koska kaikki oli uutta ja vaikeaa ja elämä Venäjällä oli ollut suhteellisen vakiintunutta ja normaalia ennen muuttoa Suomeen.

Kaikki haastatellut kertoivat kielen olleen suurin hidaste sopeutumiselle. Toinen merkittävä sopeutumista vaikeuttava tekijä oli työttömyys, sillä halu päästä kiinni työelämäänsä oli haastattelujen mukaan suuri. Usealla haastateltavalla oli ilmennyt sopeutumisvaikeuksia ammatillisen statuksen alenemisen vuoksi, kun Suomessa ei ollut ollut mahdollisuutta toimia koulutustaan vastaavissa tehtävissä. Osa koki tilanteen arvon alenemisena, osa taas tulevaisuuden haasteena. Haastatteluissa tuli ilmi, että ilman työtä ihminen saattaa syrjäytyä ja kohdata ongelmia kuten masennusta tai alkoholismia. Suomalaisen yhteis-

kunnan tuki aiheutti haastatelluissa sekä tyytyväisyyttä että ihmettelyä. Toisaalta haastatellut olivat kiitollisia saamastaan taloudellisesta tuesta, mutta toisaalta he kokivat sen varsin kannustamattomana menetelmänä työllistymiselle:

”Kauhea olo, kun ei työtä, ei kielikurssia, kun on työtön, on nuori ja voimakas, ei haluaisi saada mitään rahaa valtiolta vaan työn teosta – oli tosi outo...” (H 3)

”jos ajattelee: olla ilman töitä kuukausi, vuosi, pari vuotta, kolme vuotta... sen jälkeen ei koskaan halua mennä ulos.” (H 1)

Sopeutumista vaikeuttivat sosiaalisten kontaktien puute ja yksinäisyys, mikä aiheutti ongelmia myös käytännön tasolla, kun on vaikeaa löytää apua. Vaikeuksia ilmeni, kun maahanmuuttaja ei pystynyt kielivaikeuksien vuoksi ilmaisemaan tai työttömyyden vuoksi toteuttamaan itseään haluamallaan tavalla. Syrjinnän sekä koettiin vaikuttavan sopeutumisprosessiin negatiivisesti. Haastateltujen mukaan jatkuvat rutiinit elämässä ilman positiivisia kokemuksia väsyttivät. Sopeutumisen kannalta negatiiviseksi koettiin myös ikävä kotimaahan eli Venäjälle:

”Että jos menee pitkään, ettei mitään iloa, että kaikki menee vain alempi ja alempi rutiinilla... sitten se tuntuu, että liikaa väsyttää.” (H 8)

Maahanmuuttajan yksityiselämässä ilmenevät vaikeudet (avioero, murrosikä) saattoivat vaikuttaa negatiivisesti sopeutumiseen. Lisäksi ristiriita oman elämäntilanteen ja sopeutumistarpeen välillä koettiin haasteelliseksi, eli ei pysytty esimerkiksi muun perheen vuoksi käyttämään aikaa sopeutumisen kannalta merkittäviin tekijöihin niin paljon kuin itse haluaisi.

”Ja henkilökohtainen elämä myöskin vaikuttaa siihen, miltä tuntuu. Niin silloin just se myöskin aika negatiivinen prosessi siinä henkilökohtaisessa elämässä ja sekin myöskin vaikuttaa siihen sopeutumiseen. Ja taas silloin vaiheessa alkoi tuntua, että no nyt kotiin takaisin.” (H 8)

”No sillee teini-iässä 13–16-vuotiaana se oli niin vaihtelevaa, kun oli niin tunteita mukana, et jos jokin pikku asia meni pieleen, ni sit oli ihan semmonen olo, et tää on ihan syvältä, mut sit taas joku pikku juttu vaihto jotenki parempaa suuntaan.” (H 7)

7.1.6 Tunne omasta sopeutumisesta

Kaikki haastatellut olivat tulleet Suomeen pysyvästi. Oma paikka suomalaisesta yhteiskunnasta oli löytynyt ja sopeutuminen todettiin hyväksi. Maahanmuutto koettiin positiivisena kokemuksena ja tehtyä päätöstä maahanmuutosta pidettiin hyvänä. Suomea pidettiin myös jo kotimaana, tukikohtana, josta voisi tehdä matkoja muihin maihin. Ulkopuolisuuden tunteita ei ollut ilmennyt:

”Tuntuu siltä, että olen löytänyt oman paikkani täältä. Taas se on tekijät, että kielen osaamiset ja verkosto ja integroituminen ympäristöön. Että minulla on nyt oma paikka johon tulen joka aamu työhön ja se auttaa minua todella paljon.” (H 8)

Yksi haastatelluista kertoi sopeutumiskokemuksen merkityksestä omalle itselleen. Hän koki maahanmuuton laajentaneen omaa kokemusta ja ajatusta sekä tuoneen elämänviisautta. Huolimatta siitä, kuinka kauan maahanmuuttaja olisi ollut Suomessa, maahanmuuttajan status ei muutu, eivätkä ennakkoluulot ja stereotypiat koskaan häviä. Lisäksi tuli ilmi, ettei läheisinkään ihminen ilman vastaavanlaista maahanmuuttajan taustaa pysty ymmärtämään maahanmuuttoa samalla tavalla kuin sopeutumisprosessin läpikäynyt henkilö:

”Jos minä vaikka nyt kerron omista tunteista omille ystäville Venäjällä, he eivät ymmärrä, miltä se tuntuu se maahanmuutto ja he näkevät sen eri tavalla kuin minä.” (H 8)

7.2 Kotoutuminen

Kotoutumista käsittelevissä tuloksissa keskitytään venäläisen maahanmuuttajan yhteiskunnalliseen sopeutumiseen taloudellisen, sosiaalisen, poliittisen ja kulttuurisen kotoutumisen sekä kotouttamistoiminnan näkökulmasta. Kotoutumiskategorian muodostuminen on liitteessä 3/2.

7.2.1 Taloudellinen kotoutuminen

Kukaan haastatelluista ei ollut pystynyt tekemään työtä Suomessa ilman min-

käänlaista lisäkoulutusta. Kolmen haastatellun oli ollut mahdollista tehdä ammattiaan vastaavaa työtä suhteellisen vähäisen lisäkoulutuksen jälkeen. Lisäkoulutus oli kuitenkin aiheuttanut myös hankaluuksia käytännön tasolla ja toisaalta epäselvä ammatillinen status aiheutti ahdistusta:

”Lääkäri kuitenkin on Venäjällä, mutta Suomessa ei toimi meidän diplomi ja sen takia toinen puoli lääkäri ja toinen puoli ei lääkäri ja se vähäsen hankalaa.” (H 4)

Loput haastatelluista olivat jossain määrin vaihtaneet alaa muutettuaan Suomeen. Osa oli tehnyt tietoisien päätöksen alan vaihdosta ja oli päättänyt kouluttautua uuteen ammattiin, osa taas oli ajautunut uuteen työhön työharjoittelun myötä. Ammatillinen status oli laskenut heillä, jotka eivät olleet pystyneet jatkamaan työuraansa Suomessa omalla alallaan. Aluksi statuksen laskeminen oli ollut shokki, mutta ajan kuluessa oli opittu pitämään uudesta työstä ja uudesta elämästä eikä ammatillisen statuksen laskeminen tuntunut enää pahalta. Haastateltavien mukaan se, että Suomessa arvostetaan kaikenlaisten töiden tekijöitä oli hyvä asia:

”Minusta tuntuu nyt niin, että mitä se hyödyttää vertailla statuksia. Jokainen tekee työtä, mitä hän voi. Ei kannata miettiä, että jonkun toisen työ on tärkeämpi kuin joku toinen.” (H 8)

”Minun ammatti on lakimies ja minä opiskelin yliopistossa lakimieheksi, mutta minä en voi mennä töihin, koska minulla on venäläinen diplomi. On parempi saada uusi ammatti, kuin mennä venäläiseen firmaan töihin. (H 6)

Opiskelu Suomessa ei kuitenkaan ole ollut aivan yksinkertaista, sillä esimerkiksi korkeakoulutukseen on mahdollista päästä vain suorittamalla jokin hyväksyttävä pohjakoulutus:

”Minä kokeilen monta kertaa päästä yliopistoon, mutta ei onnistu...” (H 5)

”Ja minä yritin saada pätevyyden, mutta vastaus oli, että melkein koko opiskelu pitää mennä uudestaan läpi ja minulla ei mitään mahdollisuuksia opiskella uudestaan.” (H 8)

Haastatellut kertoivat aloittaneensa mielellään uuden ammatin opinnot Suomessa. Suomalaisen työelämän ja koulujärjestelmän katsottiin tarjoavan paljon vaihtoehtoja. Suomen kielellä opiskelemisen katsottiin edistävän maahanmuuttajan integraatiota. Opiskelun avulla katsottiin olevan mahdollisuus päästä osalliseksi suomalaiseen kulttuuriin, sopeutua yhteiskuntaan ja saada sosiaalista verkostoa lyhyessä ajassa. Lisäksi maahanmuuttajat kertoivat aikaisemman ammatin auttavan uuden ammatin opiskelussa ja oppimisessa.

Osalle maahanmuuttajista työnteko oli ollut syy maahanmuuttoon. Asuinpaikka Suomessa oli valittu muun muassa sen mukaan, mistä löytyisi oman alan työtä. Työmarkkinoiden katsottiin kuitenkin olevan epävakaa ja haastateltujen mukaan maahanmuuttajan oli vaikeaa saada työtä. Yhtenä syynä oli maahanmuuttajien suuri määrä alueella. Haastateltavat kertoivat saaneensa apua työllistymiseensä kielikoulutuksen ja työharjoittelun myötä. Joillekin maahanmuuttajille oli myös löytynyt työllistäviä projekteja. Työnhaussa auttoi maahanmuuttajan oma aktiivisuus ja yrittäminen:

"Kotkassa on tällä hetkellä paljon venäläisiä ja paljon ulkomaalaisia ja ei pysty pääsee kurssille tai töihin." (H 4)

"Ja kaikki asiat teimme itse, mutta minä tiedän, että minä tein kaikki itse. Ei kukaan auttanut minua, ei valtio. Mutta se on minun elämä ja minä rakennan oman elämän itse. Ehkä se voi olla outo, koska toiset voivat kertoa sinulle: voi niin vaikea löytää työpaikka tai jotain. Mutta ei se ole." (H 3)

Maahanmuuttajien odotukset työelämän suhteen olivat aluksi olleet korkeat. Suurimpana esteenä työmarkkinoilla selviämiseen oli haastattelujen perusteella kuitenkin kielivaikeudet. Maahanmuuttajan oma epäselvä ammatillinen rooli tuntui vaikealta hyväksyä, kun oli jo ammatti, mutta sitä ei voitu hyödyntää. Toisinaan maahanmuuttajan oma aktiivisuus työmarkkinoillakaan ei ollut auttanut työnsaannissa:

"Minä olin harjoittelemassa apteekissa ja päiväkodissa, mutta en ole koskaan ollut työssä..." (H 5)

"Se mahdollisimman nopeasti päästä jonnekin. Ei pelkkä kurssille, että jokin töitä pitäisi olla." (H 1)

Työn merkitys sopeutumiselle ja arjessa selviytymiselle koettiin tärkeäksi. Sopeutumisprosessin katsottiin etenevän työn kautta. Se että oli tullut Suomeen tekemään työtä, oli tehnyt sopeutumisesta helpompaa verrattuna sellaiseen maahanmuuttajaan, joka oli tullut Suomeen jostakin muusta syystä. Ammatillisen arvon aleneminen koettiin shokkina. Työttömyys vaikutti sopeutumisprosessiin negatiivisesti, kun taas työnteon koettiin suojelevan masennukselta ja syrjäytymiseltä. Työnteon myötä maahanmuuttajilla katsottiin olevan oikeus ja mahdollisuus ottaa kantaa yhteiskunnallisiin asioihin.

Kaikilla haastatelluilta maahanmuuttajilla oli halu tehdä työtä. Vain yhdessä haastattelussa tuli esiin, ettei työttömyydellä olisi merkitystä sopeutumisen kannalta. Sen sijaan ihmeteltiin joidenkin venäläisten haluttomuutta työntekoon ja tätä kautta säännölliseen palkkaan ja tavalliseen elämään. Palkkatyön koettiin parantavan sopeutuneisuuden tunnetta. Sen sijaan sosiaalitoimistossa asioiminen toimeentulon turvaamiseksi ei tuntunut mieluisalta:

”Minä tulin työvoimatoimistoon. Sain hyvät rahat ammatillitossa, koska minulla oli tosi hyvä palkka. Mutta mietin, että en minä haluu istua kotona.” (H 3)

”Mutta hyvä, että meillä on töitä, koska meillä on naapuri, kuka on asunut täällä enemmän kuin me ja hänellä ei oo mitään. Ei oo töitä, ovat kotona koko ajan.” (H 4)

”Nyt ei (tunne olevansa kotona), koska minä en ole töissä ja minä en saa palkkaa. Siksi minä haluan mennä heti töihin täällä. Mutta ei onnistu. Kieli ei onnistu.” (H 6)

Työnteko oli vaikuttanut positiivisesti kielen oppimiseen. Työelämässä kohdattua pettymyksistä yli pääseminen oli vahvistanut maahanmuuttajien kykyä selviytyä ja työntekoa koskevien suunnitelmien tekeminen ja toteuttaminen oli tuonut itsevarmuutta. Sellaisen ammatin ja työn löytäminen, joka tuntui itsestä luontevalta ja miellyttävältä, oli tärkeää. Toisaalta taas opiskelun ja työn tuomat kiireet vaikuttivat siihen, että elämä on hyvin kiireistä ja vapaa-aikaa ei juuri ole:

”Ilman syytä on vaikea elää. Silloin tulee kaikki alkoholismi ja muu... sen ta-

kia on tärkeää, että saa jotakin aikaan tärkeää miksi jatkaa ja just se, monet haluavat päästä työhön, että sopeutuu paremmin.” (H 1)

”Meillä on töitä ja meillä on lapset. Meillä kotona ei oo paljon vapaa-aikaa. Se on hyvä, koska keskustelin naapurin kanssa ja on jotain ongelmaa, masennus...” (H 4)

7.2.2 Sosiaalinen kotoutuminen

Haastateltavien mukaan tarve ystävyssuhteiden luomiselle oli olemassa, koska ihmisellä on tarve myös syvemmälle keskustelulle kuin vain virastossa asiointiin. Haastateltavien mukaan ystävyydessä oli tärkeintä, että molemmat osapuolet ymmärtävät toisiaan, jolloin vertaistuen jakaminen on mahdollista. Vain vähän aikaa maassa asuneilla ystävinä oli pääasiassa vain saman ammatin edustajia tai muutoin samassa elämäntilanteessa olevia. Kursseilta löytyvät muut venäläiset olivat jääneet usein vain tuttaviksi eikä ystävyssuhteita ollut syntynyt. Kuitenkin haastatellut maahanmuuttajat kertoivat toivovansa monipuolisia ystävyssuhteita, eivätkä he kokeneet itse hakeutuneensa tietoisesti vain tietyn kaltaisten ihmisten seuraan. Ystävyssuhteiden syntymistä Suomessa haittasi ajanpuute. Perheestä huolehtimisen merkitys oli haastateltavien mukaan kasvanut heidän muutettuaan Suomeen:

”Joo ihan sellaiset tavalliset ystävät, kellä on lapsia, että sellaiset lastenperheet.” (H 1)

”Minulla ei ole niin paljon kavereita, koska minulla ei ole aikaa.” (H 3)

”Mä en hakeudu niiden seuraan (venäläisten) tai yritä muodostaa semmosta kaveripiiriä. Et kyl mä viihdyn ihan molempien kanssa.” (H 7)

Lähes kaikki haastatellut kertoivat, että Suomessa ystäviä on melko vähän. Osa oli tilanteeseen kuitenkin tyytyväisiä, ja heille riitti naapurin kanssa jutustelu. Ainoastaan yksi haastateltava kertoi, että hänellä on paljon kavereita. Haastateltavien suomalaisten ystävien muodostama sosiaalinen verkosto vaihteli, ja se oli yhteydessä asumisen keston. Suurimpana ongelmana ystävyydelle oli kielitaidottomuus. Kauemmin aikaa asuneilla ystävyssuhteita oli yleensä jo muodostunut. Myös maahanmuuttajien elämäntilanteella oli vaikutusta sosiaaliseen verkostoon. Avioliiton myötä venäläiset maahanmuuttaja-

naiset kertoivat saaneensa ”valmiin” sosiaalisen verkoston. Sen sijaan ilman yhteyshenkilöä verkoston luominen oli haasteellisempaa. Lasten sosiaalisten verkostojen katsottiin olevan ongelmattomia:

”No on perhe, joka venäläinen vaimo, mutta hän suomalainen... Kaks perhetä toinen on nuori perhe ja toinen on vanha perhe. No vanha, se vaimo on yli 50-vuotias, miehelle 65 jotain. Ei he asunut täällä. On pitkä matka ja melkein vuosi ei nähdä häntä. Mutta kuitenkin soittaa ja keskustella.” (H 4)

Yhteydet suomalaisiin koettiin haastatteluissa tärkeiksi. Kulttuurierot suomalaisten ja venäläisten välillä olivat kuitenkin merkittäviä ystävyysuhteiden luomisessa. Haastateltavien mukaan suomalaiset vetävät selkeän rajan ystävyyteen, kun taas Venäjällä ystävä on paras sukulainen, jolle voi mennä kylään tai pyytää apua koska tahansa:

”Se on minulle tosi iso asia, että minut on valittu... kunnioittamisen merkki ja merkki, että ihmiset arvostavat minua. Että voin olla kummi ihan tavalliselle suomalaiselle perheelle... Minusta se antaa itsevarmuutta ja itsevarmuutta paremmaksi. (H 8)

”Ystävyys onnistuu vain, jos suomalaisten suhtautuminen venäläiseen kulttuuriin, ymmärtää ja hyväksyy sen säännöt tai jos venäläinen on muuttanut niin suomalaiseksi, että sen mukana kaikki menee hyvin” (H 1)

Haastateltavien suhteet muihin venäläisiin vaihtelivat. Osalla ystävät olivat lähes vain ja ainoastaan venäläisiä, osalla taas venäläisiä ystäviä ei ollut juuri lainkaan, eikä niille ollut tarvettakaan. Muita venäläisiä tahdottiin jopa karttaa. Haastateltavat kertoivat muun muassa, etteivät ole kovin ylpeitä joidenkin venäläisten toiminnasta Suomessa ja ihmettelevät näiden asennetta sopeutumiseen ja työntekoon, koska ne erosivat heidän omista käyttäytymismalleistaan. Joidenkin venäläisten koettiin jopa hakevan Suomesta vain helppoa elämää. Yksi haastateltava kertoi, että maassa tulisi elää maan tavalla. Toinen haastateltava toivoi, että venäläisten maahanmuuttajien taustat tarkistettaisiin tarkemmin näiden muuttaessa Suomeen. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi myös alueen venäläisten maahanmuuttajien huonot keskinäiset välit, joita sävyttivät riitely ja kateellisuus ja jotka olivat ilmenneet vasta Suomeen muuton jälkeen:

"Ja taas puhun ihmisten laadusta, mutta joskus, kun katsoo minkälaiset edustajan Venäjältä on Suomessa, ei aina hyväksy sitä, eikä aina ole ylpeä heidän puolestaan." (H 8)

"Ja minä tiedän, että suomalaiset, ei kaikki, ajattelevat, että venäläiset, jotka muuttavat Venäjältä Suomeen eivät halua mennä töihin. Se on totta." (H 6)

Haastateltavat kertoivat ikävöivänsä Venäjällä asuvia ystäviään ja sukulaisiaan ja harmittelivat, kun heidän valmiit verkostonsa olivat niin kaukana. Yhteyttä venäläisiin ystäviin ja sukulaisiin pidettiin kuitenkin tiiviisti internetin ja puhelimen välityksellä. Osa vieraili Venäjällä säännöllisesti, osa harvoin tai ei ollenkaan joko pitkien välimatkojen tai oman haluttomuutensa vuoksi:

"No ei joka päivä, mutta usein. Skypellä melkein joka toinen päivä äiti tai kaveri. Tai internetin kautta." (H 4)

"Juuret on siellä, että tarvitsee käydä välillä siellä. Ystävät, keiden kanssa on opiskellut." (H 1)

"Minulla ei oo aikaa eikä halua käydä Venäjällä, koska minä asun täällä ja se on minun päätös, että asun täällä. Koska kahdella tuolilla ei saa istua. Koska minä ymmärsin sen jo Venäjällä. Jos minä olen muuttanut Suomeen. Minä olen asunut täällä. Mutta kahdella maalla, ei se ole minun elämä. Kahden maan välillä..." (H 3)

7.2.3 Poliittinen kotoutuminen

Poliittisen kotoutumisen kategoriassa yhdistyvät haastateltujen kokemukset Suomesta venäläisen maahanmuuttajan asuinmaana. Varsinaiseen poliittiseen toimintaan liittyvää kotoutumista tuli ilmi varsin vähän haastatteluissa. Yksi haastatelluista kertoi, että Suomessa poliittiset puolueet ottavat ulkomalaisia ehdokkaita riveihinsä saadakseen kerättyä maahanmuuttajien kannatusta, mutta eivät lopulta toimi näiden hyväksi.

Suomea pidettiin haastatteluissa turvallisena maana. Täällä ulkona ei tarvitse pelätä ja varkaita on vähän suhteessa Venäjään. Erityisesti turvallisuus lapsen kannalta koettiin tärkeäksi:

"Turvallisuuden tunne. Ei yhtään pelota mennä vaikka yöllä ulos. Eikä mennä taksilla johonkin. Että sellainen sisäinen turvallisuuden tunne." (H 8)

"Ja Suomessa kuitenkin ihan varovasti. Minä Suomessa voin sanoa pojalle olla pihalla kaverin kanssa ihan turvallisesti, mutta ei Venäjällä. Venäjällä vanhemman kaa." (H 4)

Suomen sosiaalipolitiikka sai haastelluilta vuolaasti kehuja. Järjestelmää keuhuttiin hyväksi, loogiseksi, yksinkertaiseksi ja toimivaksi. Demokratian katsottiin toimivan Suomessa eli asioista voidaan neuvotella. Korruption todettiin olevan vähäistä. Suomalaisessa järjestelmässä jokainen saa haastateltavien mukaan yhdenvertaisesti palvelua vuorollaan eikä erinäisissä virastoissa tarvitse jonotella samaan tapaan kuin Venäjällä. Ylipäänsä julkisten palvelujen todettiin toimivan hyvin:

"Se on hyvä kuitenkin, että tässä on tämä hyvä järjestelmä, joka on minusta ihan selvä yksinkertainen." (H 1)

Ammatillisesta näkökulmasta mahdollisuuksia on runsaasti, sillä haastateltavien mukaan Suomessa uudelleen kouluttautuminen onnistuu vielä vanhemmallakin iällä. Ammatteja arvostetaan Suomessa ja yrittämisestä palkitaan, eli jos tekee paljon niin saakin paljon. Suomalaisen työrytmin todettiin olevan verkaisempi Venäjään verrattuna ja siksi sikäläinen työrytmi uuvuttaa nopeasti:

"Ja se antaa tosi hyviä mahdollisuuksia ammatillisesta näkökulmasta ja minun mielestä, jos vertaa se ammatillinen arviointi Suomessa ja Venäjällä, se ei voi yhtään katsoa. Koska Suomessa jos ihmisellä on enemmän koulutusta, niin hänellä on korkeampi status ja parempi palkka." (H 8)

Suomalaisia ihmisiä pidettiin haastatteluissa ystävällisinä. Huolimatta toisen henkilön taustasta, kielitaidosta tai muista tekijöistä suomalaisten koettiin kohtelemaan muita ihmisiä ystävällisesti. Haastateltujen mukaan ihmisiä arvostetaan ja kunnioitetaan Suomessa enemmän kuin Venäjällä. Myöskään avioliitossa kulttuurieroja ei ollut koettu haasteellisiksi. Lisäksi hyvää Suomessa olivat puhdas ilma, puhdas vesi ja luonto:

"Ihmisten kunnioittaminen ja arvostaminen on Suomessa... ihmistä arvostetaan ihmisenä." (H 8)

”Ja sitten, kun esimerkiksi minä olin kurssilla ja opettajat ovat ollut tosi ystävällisiä. Ja sitten, kun mä tulin kielen harjoitteluun, kaikki olivat ystävälliset, koska meillä ei ollut hyvä suomen kielen taito ja en puhu nopeesti ja oikein. Mutta kaikki kuuntelevat ja odottavat. Ja sitten, kun tulin töihin, kaikki olivat ystävälliset. Se on ollut oikein hyvä.” (H 4)

Haasteltavat olivat tyytyväisiä asumiseensa Suomessa, mutta myös jotakin kritiikkiä ilmeni. Suomalaisen yhteiskunnan katsottiin tarjoavan ihmisille vapauden, mutta järjestelmä ei korosta yksilön vastuuta, mistä aiheutuu ongelmia yhteiskunnalle. Suomalainen sosiaalipolitiikka sai myös kritiikkiä osakseen sen vuoksi, että Suomessa palkitaan vähän siitä, että yrittää jotakin. Käytännön tasolla tämä näkyi erään haastateltavan mukaan siinä, että työttömänä olemisesta oli mahdollista saada työntekoa parempi korvaus.

Yhden haastateltavan mukaan Suomessa puuttui pitkän tähtäimen suunnittelun puute, joka johtuu jatkuvasta pyrkimyksestä demokratiaan. Kun Suomella on useisiin muihin maihin verrattuna taloudellisia mahdollisuuksia, tehdään paljon turhaa tutkimustyötä ja sovittuja päätöksiä pyörretään ja suunnitellaan taas uudestaan demokratian hengessä. Erona Suomen ja Venäjän välillä haastateltavat mainitsivat juhlien viettämisen. Suomessa juhlat vietetään hillitymmin kuin Venäjällä, mikä harmitti haastateltavia. Muulloinkin ihmisiä näkee kaduilla vähemmän liikkeellä kuin Venäjällä:

”Vähän huono tämä sosiaalitoiminta, politiikka sen takia, että monet puhuvat minulle näin: että jos on yks työntekijä ja toinen on työtön tai kurssilla, niin se ei saa yhtään enemmän kuin olisi kahdet työttömänä kurssilla. Eli hyvin vähän on palkittu siitä, että yrittää jotakin.” (H 1)

Suomalaiset olivat haastateltujen venäläisten maahanmuuttajien mielestä sulkeutuneempia kuin venäläisen ja Suomessa yritetään olla puuttumatta toisten ihmisten asioihin, minkä taas katsottiin hankaloittavan sosiaalisten suhteiden luomista. Venäjällä vallitsee haastateltavien mukaan me-henki, kun taas Suomessa yksilön merkitys on korostunutta. Toisaalta, kun suomalaisen luottamus on saavutettu, hän pysyy uskollisena:

”Suomessa tällä hetkellä tämä asia vähän huono. Koska Venäjällä enemmän

kavereita oli, kenelle voi mennä kylään tai keskustele tai juhlimassa, mutta Suomessa ei kaikille voi mennä kylään nyt.” (H 4)

”Ja kuitenkin Suomessa on vähän toinen yksityiselämä, että monet on yksityisempi ja monet on perhe pääasia ja sen takia minusta henkilön yksityiselämä on tärkeämpi kuin muu elämä, että on niin paljon kaikenlaisia eroja, että kun ihminen, ei varmaan pelkästään suomalainen, vaan koko länsimaa-lainen järjestelmä. Ihminen on tärkeämpi kuin joukko...” (H 1)

Haastateltujen venäläisten maahanmuuttajien syrjintäkokemukset vaihtelivat. Osa kertoi kohdanneensa syrjintää ja osa ei. Pääsääntöisesti haastateltavat kokivat, ettei heidän venäläisyytensä ollut vaikuttanut heihin suhtautumiseen tai heidän saamaansa palveluun. Ainoastaan yksi haastateltava oli jyrkästi sitä mieltä, että suomalaiset inhoavat venäläisiä. Syrjinnän arveltiin johtuvan sodan jäänteistä. Muutamissa haastatteluissa tuli ilmi suomalaisten asennoituminen siihen, etteivät venäläiset ole halukkaita työntekoon. Haastateltavat tosin kertoivat itse ymmärtävänsä suomalaisten ajatuksia, sillä osa venäläisistä saattaakin olla haluttomia työntekoon, mikä valitettavasti leimaa muita venäläisiä:

”Koskaan en ole saanut huonoa palvelua siksi, että olen venäläinen.” (H 8)

”Et mul on monta kaveria, jotka on sanonu, et jos olis tienny aluksi, että oon venäläinen, niin en olis ikinä tutustunu suhun.” (H 7)

Mikäli syrjintää oli kohdattu, se oli koettu yleensä vaikeaksi asiaksi. Syrjinnäksi oli koettu muun muassa työnhakutilanteessa kohdattu kysely mahdollisesta venäläisyydestä. Myös tilanteissa, joissa oli yllättäen tullut ilmi venäläistaustaisen henkilön nimi tai selvinnyt venäläinen korostus suomen kielessä, syrjintää oli ilmennyt. Syrjintää oli koettu myös lapsuus- ja nuoruusiässä, jolloin se oli ollut lähinnä ohimenevää haukkumista tai syyttelyä tekemättömästä teosta. Haastatellut pitivät kuitenkin haukkumisen suhteellisen hyväksyttävänä, koska lasten koettiin kiusaavan toisiaan milloin mistäkin syystä. Haastatellut kertoivat venäläistaustaisten ja suomalaisten lasten ja nuorten olevan helposti omina ryhminään.

”Kun poika tuli eskariin Suomeen, eka vuosi hän ei puhunut yhtään mitään suomea ja sitten ekalla luokalla pojat voi vähän puhua, että ryssä... ja hän voi tulla kotiin pari päivää ja sitten itkeä ja puhuu, että nyt koulussa jotain ta-

pahtuu. Mutta nyt on ihan ok.” (H 4)

”Et se oli tota jokapäivästä, et ryssiteltiin. Siel oli 10 nuorta, jotka oli 13–17-vuotaita ja just se semmonen ikä. Et se oli kyl ihan hirveetä. Et ne neljä vuotta, kun siellä olin, ni puoltoista vuotta jouduin kestäämään sitä, et joka päivä huutelua ja ihan mitä vaan tapahtu, ni se oli mun vika.” (H 7)

Suurin syrjintää ehkäisevä tekijä oli suomen kielen oppiminen. Erityisesti lasten koettiin oppivan helposti valtaväestön tasoinen kielitaito. Syrjintää ehkäisi myös oman aseman lunastaminen suomalaisessa yhteiskunnassa, sitkeä yrittäminen ja kunnioituksen ansaitseminen. Suomalaisen yhteiskunnan muuttuminen suvaitsevampaan suuntaan ja toisaalta maahanmuuttajien määrän lisääntyminen vuosien saatossa oli helpottanut maahanmuuttajien silmätikuksi joutumista. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi konkreettisia käytännön toimia syrjinnän ehkäisemiseksi, kuten peruskouluun liittyvä projekti sekä siellä pieni koulu ja pieni luokka, jossa syrjintä oli helppo kitkeä:

”En minä koskaan kuullu, että sinulla on erilainen kulttuuri tai jotain. Ja suomalaiset ovat tosi ystävällisiä, kun suomalaiset näkevät, että minä olen yrittänyt jotain hyvää.” (H 3)

”Et siel oli oikeesti pakko puhua. Meillä oli neljä maahanmuuttajaa sillä luokalla, ettei oikeestaan kukaan syrjiny. Oli aika kiva pieni ryhmä siellä.” (H 7)

Muutamassa haastattelussa tuli esiin myös Suomessa asuvien venäläisten välistä syrjintää. Sellaiset maahanmuuttajat, joilla on hyvä ammatti, asema ja työmahdollisuudet, olivat saaneet osakseen negatiivista suhtautumista niiden taholta, joilla elämä ei ole yhtä hyvällä mallilla. Haastatteluissa tuli ilmi riitojen olemassaoloa venäläisten maahanmuuttajien välillä sekä jopa juorujen levittelyä.

7.2.4 Kulttuurinen kotoutuminen

Suomalaisen ja venäläisen kulttuurin välillä ei haastatteluissa todettu olevan suuria eroja ja näiden kulttuurien todettiin sopivan useimmiten hyvin yhteen. Myöskään avioliitoissa ei koettu ilmenevän kulttuurieroja. Haastateltavien mu-

kaan eroja löytyi lähinnä ruoka- ja juhla-kulttuurista. Erot sosiaalisissa suhteissa suomalaisten ja venäläisten välillä tulivat kuitenkin haastatteluissa selkeästi esille. Suomessa ollaan sulkeutuneempia kuin Venäjällä ja huolehditaan ystävien sijaan vain omasta ydinperheestä. Suomessa korostetaan yksilön merkitystä, kun taas Venäjällä yhteisö on tärkein. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi, että monissa muissa kulttuureissa yhteisö huolehtii yksilön moraalista kasvatuksesta ja kun maahanmuuttaja tulee Suomeen, hän ei juurettomana tiedä, mikä on oikein ja mikä on väärin.

Haastateltavien mukaan maahanmuuttajan tuli säilyttää omat juurensa eikä pyrkiä muuttamaan itseään liikaa suomalaiseksi. Kaikki haastateltavat kokivat olevansa nimenomaan venäläisiä Suomessa. Seuraava sukupolvi eli maahanmuuttajien lapset sen sijaan ovat usein ”suomalaisempia” kuin vanhempansa. Kulttuurien yhdistäminen nähtiin tärkeänä, mutta haasteellisena ja jokaisen tulisikin löytää oma tapansa elää kahden kulttuurin välillä. Varsinaisesti jakoa kahteen eri kulttuuriin ei kuitenkaan nähty järkevänä, vaan molemmat kulttuurit oli tärkeä hyväksyä:

”Hän katsoo maailmaa neljällä silmällä: kaks suomalaista ja kaks venäläistä. Minulla on varmaan sama ja siksi minusta on niin uskomatonta... minulla on venäläiset silmät vielä ja moni asia on uskomatonta.” (H 3)

”Haluaisin, että lapsille jää venäjän kieli, mutta jos minä asun Suomessa, haluaisin, että on omat kaks kulttuuria. Koska lapsille kuitenkin enemmän suomen kieli ja suomen kulttuuri, koska koulussa on pakko puhua vain suomea.” (H 4)

Haastateltavat kertoivat, että omien juurten säilyttäminen oli tärkeää. Monet kokivat venäläisen kulttuurin ja kielen säilyttämisen olevan tärkeää erityisesti lasten kannalta. Oli tärkeää kertoa omille lapsilleen, mistä tämä on tullut, mutta lopulta lapsi saa tehdä päätökset omista tavoistaan toimia. Venäläisen kulttuurin säilyttämisessä hyödynnettiin venäläisiä tv-kanavia, vierailemalla sekä pitämällä tiivistä yhteyttä Venäjällä asuviin ystäviin ja sukulaisiin. Haastateltavien mukaan oli tärkeää juhlia erityisesti venäläisiä juhlia sekä venäläisiä uutisia internetin välityksellä. Venäläisistä juhlista erityisesti uuden vuoden merkitystä korostettiin. Venäläisen kulttuurin kerrottiin myös kietoutuvan tiiviisti orto-

doksisuuteen, jolloin nähtiin, että kulttuurin säilyttämiseen vaikuttaa myös oma uskonnollisuus. Omasta venäläisyydestä kerrottiin olevan ylpeitä, mutta asiasta ei pidetä suurta meteliä. Osa haastatelluista oli aktiivisia venäläisille maahanmuuttajille suunnatun yhdistystoiminnan suhteen, toisille yhdistystoiminta ei ollut tärkeää tai sille ei yksinkertaisesti ollut aikaa:

”Varmaan pikkuhiljaa venäjän kieli unohtuu, mutta haluaisin sen säilyttää.” (H 4)

”Me ei tiedä mitään, koska voi olla, että aina töissä. Voi olla, että venäläiset, jotka on kotona, niin täytyy mennä.” (H 4)

Tärkeimpien ihmissuhteiden katsottiin säilyneen maahanmuuton jälkeen pitkistä välimatkoista huolimatta. Haastatellut maahanmuuttajat kertoivat olevansa tietoisia sekä ystävien ja sukulaistensa että venäläisen yhteiskunnan tapahtumista. Tietoa tapahtumista he kertoivat saavansa tv:stä, internetistä, puhelimitse ja Skypen välityksellä. Välttämättä venäläistä mediaa ei seurattu täältä käsin, vaan Venäjällä asuvat ystävät ja sukulaiset kertoivat ajankohtaisista tapahtumista. Yksi haastatelluista ei kokenut tarvetta käydä Venäjällä eikä ollut käynytkään siellä useaan vuoteen: *Kahdella tuolilla ei saa istua (H3)*. Muut haastateltavat sen sijaan kävivät Venäjällä mahdollisuuksien mukaan vuosittain. Pitkät välimatkat olivat esteenä tiheämmille vierailuille.

7.2.5 Kielellinen kotoutuminen

Kaikki haastatellut pitivät suomen kieltä vaikeana ja kielitaidottomuutta suurimpana esteenä työmarkkinoille pääsyyn. Maahanmuuton jälkeen oli ilmennyt, ettei suomen kielen oppiminen ollutkaan niin yksinkertaista kuin mitä oli etukäteen kuvitellut. Ainoastaan kaksi haastatelluista oli opiskellut suomea Venäjällä asuessaan. He olivat nähneet suomen kielen opiskelun jo etukäteen hyödyllisenä. Kielen vaikeudesta ja osaamattomuudesta huolimatta haastatelluilla maahanmuuttajilla oli ollut kielen suhteen asenne, että tästä oli vain selvittävä, ja kaikki olivatkin löytäneet omia keinojaan arkielämässä selviytymiseen. Kukaan haastatelluista ei pitänyt nykyistä kielitaitoaan hyvänä, vaan ke-

hitettävää olisi edelleen huolimatta Suomessa asumisen kestosta. Sen sijaan maahanmuuttajalasten kielitaidon koettiin kehittyneen nopeasti suomalaisten tasolle. Vanhemmat myös kertoivat lastensa ajattelevan suomen kielellä ja venäjäksi vastatessaan he kääntävät sen ensin. Suomalaisen miehen kanssa venäläiset maahanmuuttajanaiset saattoivat myös käyttää suomen ohella venäjän kieltä. Muutamit haastateltavat toivat ilmi myös harminsia heikosta englannin kielen taidostaan:

”Aluksi oli vaikeaa, koska en voinut keskustella naapurin kanssa tai kaupassa. En osannut selittää, mitä haluan ja se oli vaikeaa. Mutta sitten pikkuhiljaa... lapsi oppii uusi kieli paljon nopeammin.” (H 3)

Kaksi haastateltavaa kertoi, etteivät olleet saaneet varsinaista kielikoulutusta Suomessa. Nämä kaksi olivat samat, jotka olivat muista poiketen opiskelleet jonkin verran suomea jo Venäjällä asuessaan. Pääsääntöisesti haastatellut olivat osallistuneet kolmelle kielikurssille, joita ovat perustaso, keskitaso ja ylin taso. Yksi haastatelluista oli lisäksi osallistunut akateemisen koulutuksen saaneiden kielikurssille yliopistossa. Haastatellut olivat olleet myös työharjoittelussa kielen oppimiseksi. Työharjoittelupaikan haastateltavat olivat löytäneet joko itse tai heille oli osoitettu paikka, kuten päivä- tai vanhainkoti. Omalta alalta työharjoittelupaikan löytäminen oli ollut vaikeaa. Ainoastaan lääkärin koulutuksen saaneilla oli ollut mahdollista toimia perus- ja keskitason kurssin jälkeen lähes omaa ammattiaan vastaavissa tehtävissä. Haastateltavia oli myös ajautunut kokonaan uudelle alalle työharjoittelupaikkojen myötä:

”Se oli minulle onnisti kauheesti, kun minä sain oppipaikan kurssilla yliopistossa, se on heille kurssi, joka sai korkeakoulutodistus Venäjällä. Se oli niin kalliit ja hyvät, vahvat kurssit. Mutta kurssin jälkeen oli vaikee kielenharjoituspaikka (löytäminen).” (H 3)

”Ja olen opiskellut perustasolla, keskitasolla ja nyt olen harjoittelemassa päiväkodissa.” (H 6)

Kielikurssille pääsy koettiin vaikeaksi ja sen koettiin kestävän kauan. *”Melkein kaks kuukautta oli mennyt kun katsoin vaihtoehtoja ennen kuin pääsin kurssille.”* (H 8) Syiksi arveltiin maahanmuuttajien suurta määrää alueella. Kielikoulutus koettiin vaihtelevan tasoiseksi. Yksi haastateltava toi esiin, että oppisi

suomea paremmin venäläisen kuin suomalaisen opettajan johdolla.

Kielikoulutuksen lisäksi venäläiset maahanmuuttajat kertoivat opiskelleensa suomea omatoimisesti. Kielen ja kulttuurin oppimista tukivat muun muassa suomalaiset tv-ohjelmat, lehdet ja helppolukuiset kirjat. Kieltä pyrittiin myös käyttämään mahdollisimman paljon ja aktiivisesti, sillä kieltä oli maahanmuuttajien mukaan mahdollista oppia vain sitä käyttämällä. Haastattelujen mukaan kontaktit suomalaisiin olivat tärkeitä kielen oppimisen kannalta. Sen sijaan maahanmuuttajaporukoihin jäämisen katsottiin hidastavan tai estävän suomen kielen oppimista:

"Jos minä asuisin yksinään ja minä venäläisten keskellä... se on vaikee kehittää suomenkieli." (H 5)

"Mut on sit silleekii, et mullakii on sellasii kavereita vieläki, et ne ei osaa paljo yhtää suomea, vaikka ne on asunu täällä yhtä kauan kun mä tai pidempäänkin, mut kun ne pyörii aina samoissa porukoissa pelkästään venäläisten kanssa, niin eihän ne opi, jos ei ne puhu. Ja tota mun oli vähän pakko oppia." (H 7)

Haastateltavat kertoivat, että kielen opiskelu on elinikäinen projekti ja että kieli-taitoa tulisi kehittää jatkuvasti. Kielen opiskelu koettiin kuitenkin raskaaksi. Haastateltavien mukaan kaikki mahdollinen vapaa-aika kului kielen oppimiseen ja jatkuva kielen kanssa pinnistely tuntui väsyttävältä. Haastateltavat kertoivat myös katselevansa venäläisiä tv-ohjelmia silloin, kun haluavat rentoutua, eivätkä pinnistele kielen kanssa:

"Ei paljon aikaa, koska kaks vuotta kun lapset ovat menneet nukkumaan pitää opiskella... aina oppii jotakin kurssin ohjelmaa.. joka tarvitsee tenttiä. Aina joka päivä, melkein." (H 4)

"Koska kaks vuotta meni ja sit tuntu, että pää vähän väsynyt. Koska ei ole nuori enää ja yhtäkkiä kaikki informaatio suomen kieli ja sitten vähän levätä, kun kattoo venäläisiä ohjelmia" (H 4)

Haastateltavat kertoivat kulkeneensa varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa sanakirja taskussaan. Virallisessa asiointissa hyödynnettiin myös asioiden paperille kirjoittamista etukäteen tai vastaavasti pyydettiin saatu informaatio

kirjallisena, jolloin se oli mahdollista kääntää itse rauhassa sanakirjan kanssa. Tulkin käyttö oli ollut melko vähäistä. Silloin, kun tulkkia oli tarvittu, se oli saatu joko Minfo-keskuksen kautta tai joku ystävä tai tuttu oli toiminut tulkkina. Suomalaisen miehen kanssa avioliitossa olevat haastateltavat kertoivat miehen hoitaneen suurimman osan käytännön asioinnista. Haastatteluissa ilmeni, että on hyvä, että kouluissa ja asioidessa esimerkiksi suomalaisissa virastoissa, kieltä joutuu pakosti käyttämään ja tällöin sitä oppii. Yksi haastateltava myös toi ilmi toiveen venäjän kielen käytöstä asiointissa, koska alueella venäläisten maahanmuuttajien määrä on suuri:

"Minulla ei ollu koskaan tulkkia. Ja minä kävin joskus vakuutustoimistossa. Ja minä kirjoitin paperille kaikki asiat, mitä minä haluan. Ja jos minä en ymmärrä, minä sanon: odota, minä olen ulkomaalainen, en ymmärrä, minä katon sanakirjasta. Sanakirja oli minulla aina taskussa. Ja kaikki asiat, minä pääsin itse. En minä koskaan pyytänyt ketään. (H 3)

"Ymmärtää ei, mutta sitten kuitenkin kuuntelee. Mutta jos kysyy uudestaan ja sitten vastaa hitaasti, niin onnistuu. Ja se on parempi jos on kysymys meille, että hän kirjoittaa ja kotona me voimme rauhassa katsoa sanakirjasta." (H 4)

Haastateltujen venäläisen maahanmuuttajien suomen kielen käyttämisessä oli eroja. Osa käytti venäjää sekä työssä että kotona, osa käytti venäjää kotonaan, mutta suomea töissä, osa käytti pääasiassa suomea sekä kotonaan että työssä ja joku myös suomea kotona, mutta venäjää työssä. Näin ollen kielen sanasto ja mahdollisuus kehittää suomenkielen taitoa vaihteli.

Kielen oppiminen koettiin haastatteluissa erittäin tärkeäksi. Se koettiin perustaksi kaiken muun oppimiselle, sopeutumiselle ja elämälle uudessa maassa. Sopeutumisprosessin kannalta erityisesti maahanmuuton ensimmäinen vuosi koettiin hyvin haasteelliseksi, ja siihen vaikutti suurelta osin kielitaidottomuus. Halu päästä työhön oli kova, mutta kielitaidottomuuden ollessa esteenä maahanmuuttaja saattoi ahdistua.

Haastateltavien mukaan kieltä tarvittiin joka paikassa. Sen lisäksi, että se oli ehto työllistymiselle, se vaikutti myös venäläisen maahanmuuttajan omanarvontunteeseen. Kielitaidottomuus teki elämästä raskasta. Haastateltavat ker-

toivat, että he eivät kyenneet ilmaisemaan itseään suomen kielellä yhtä syvällisesti kuin olisivat halunneet. Tästä syystä oli tullut eteen tilanteita, ettei voinut kertoa haluamaansa mielipidettä, vaan ainoastaan sen, minkä osaa sanoa. Myös tunteiden ilmaisu ja ystävyyssuhteiden luominen vieraalla kielellä koettiin vaikeaksi. Vaikeista asioista puhuminen ja asioihin vaikuttaminen oli vaikeaa heikolla kielitaidolla:

”Ja se on kun on tottunut, että oma kieli ja koulutus on hyvä ja on tottunut, jos omalla kielellä aika vahvat argumentit koskien politiikkaa ja kulttuuria ja ihmisten välisiä suhteita. Että on todella vaikea olla niin kuin vähän alempi kielen takia.” (H 8)

”Suomen kieli on vaikeaa. Mutta pikkuhiljaa se on liikkunut, mutta totta kai se on vaikeaa.” (H 4)

Haastatteluissa koettiin, että kielitaidottomuuden vuoksi maahanmuuttajaa saatettaisiin pitää kummallisena tai alempiarvoisena. Korostuksen vuoksi maahanmuuttajat olivat kokeneet syrjintää suomalaisten taholta. Suomalaisten käsitykset ja ennakoasenteet vaikuttivat siihen, miten he kohtelevat tuntemattomia ihmisiä, joilla on venäläinen korostus. Leimaamisen haastatellut kokivat epämiellyttävänä, varsinkaan kun korostusta on haasteellista saada kitkettyä, vaikka kuinka kauan asuisi Suomessa ja käyttäisi kieltä. Toisaalta jotkut haastateltavat kummastelivat joidenkin venäläisten haluttomuutta suomen kielen opiskeluun:

”no yks kesä yritin hakee kesätöihin, enkä päässy mihinkään, ni mietin, et onks se syy et oon venäläinen vai joku muu syy. Et ensin oltiin kiinnostuneita ja sit kun sano oman nimensä, ni sit se kiinnostus lopahti.” (H 7)

7.2.6 Kotouttaminen

Kotoutumiseen liittyvien käytännön järjestelyjen katsottiin sujuneen ongelmitta. Maahanmuutto on kaikilla sujunut normaalin kaavan mukaisesti. Haastateltavat totesivat, että täällä on omat lait ja tavat, joten täällä tulee elää niiden mukaan. Oma paikka yhteiskunnassa oli löytynyt pikkuhiljaa.

Kaikki haastateltavat eivät kokeneet tarvinneensa maahanmuuttopalveluita varsinkaan silloin, kun suomalainen aviomies oli toiminut tulkkina ja apuna käytännön järjestelyissä:

"Mies hoitaa, minä ei ymmärrä mitään. Kieli, paperit... vaikeita ymmärtää. Vaikea kieli." (H 2)

"Se on vaikea sanoa, koska minun mies on täällä. Mutta toiset sanovat, että heillä on vaikea, jos molemmat on venäläisiä, ei kukaan auta..." (H 5)

Haastattelujen mukaan maahanmuuttopalveluissa ei ollut kieltä lukuun ottamatta juurikaan ongelmia. Maahanmuutot ovat sujuneet hyvin *"normaalin kaavan mukaan"* (H7). Kaikki tarvittava apu oli saatu ja palvelu sekä sen laatu oli ollut aina hyvää. Suomen lakia kerrottiin kunnioitettavan ja yhteiskuntajärjestelmää kehuttiin. Erityisesti sitä, että Suomessa opiskelu on mahdollista vielä aikuisiälläkin. Sen sijaan Venäjän järjestelmää arvioitiin byrokraattisemmaksi ja vastaajien mukaan ihmisiä odotutetaan siellä erilaisissa virastoissa. Eräs haastateltava kertoi myös, että Suomessa maahanmuuttajien hyväksi on tehty jo kaikki mahdollinen, ja että tämän jälkeen maahanmuuttaja tekee itse omat valintansa ja toimii haluamallaan tavalla:

"No Suomessa on tehty jo kaikki. Se on venäläiset täytyy tehdä oma elämä paljon paremmin itse. Ei valtio voi auttaa koko ajan. Ihmisen täytyy tehdä oma elämä, valtio voi auttaa." (H 3)

Haastatellut maahanmuuttajat toivoivat kuitenkin, että Suomessa kiinnitettäisiin huomiota siihen, että maahanmuuttajien työllisyyttä sekä heille suunnattua koulutusta tulisi parantaa. Opetusta tulisi suunnata suoraan Venäläisille ja heidän tarpeisiinsa:

"Kun me tulimme Suomeen, minä en osannut yhtään mitään. Vain kiitos ja joo, kyllä. Mutta oli tosi vaikeaa, kun kukaan ei puhu venäjää. Että vois joku puhua venäjää, mutta en tiedä onko se oikein." (H 4)

Moni haastateltava mainitsi myös siitä, että toivoisivat erikoislääkäriin pääsyn olevan helpompaa. Suomalaisessa terveydenhuollossa asiakas kohtaa yleensä sairaanhoitajan ennen lääkäriä:

"No minulla on vähän vaikeeta, kun minä en voi päästä helposti lääkärille, ensin sairaanhoitaja ja sitten lääkäri... se ei ole hyvä, muuten kaikki hyvin. (H 5)

7.3 Akkulturaatioasenteet

Haastatteluilla kerätyn aineiston avulla arvioitiin venäläisten maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita Berryn nelikenttämallin mukaisesti. Kaikki haastatellut henkilöt olivat sopeutuneet melko hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta nelikenttämallin avulla pyrittiin tietoisesti nostamaan esiin eroja akkulturaatioasenteissa. Erot eivät ole todellisuudessa suuria mutta eroja on tehty sen perusteella, mitä he ovat haastatteluissa kertoneet ja mikä on heidän suhteensa suomen kieleen arkielämässä.

Taulukko 2. Haastateltavien akkulturaatioasenteet

	Onko kulttuuri-identiteetin ja kulttuurin piirteiden säilyttäminen tärkeää?	Onko suhteiden ylläpitäminen muihin valtaryhmiin tärkeää?
Haastateltava 1	kyllä	ei
Haastateltava 2	kyllä	ei
Haastateltava 3	ei	kyllä
Haastateltava 4	kyllä	ei
Haastateltava 5	kyllä	ei
Haastateltava 6	kyllä	kyllä
Haastateltava 7	ei	kyllä
Haastateltava 8	kyllä	kyllä

<p>INTEGRAATIO</p> <p>H 6 H 8</p>	<p>ASSIMILAATIO</p> <p>H 3 H 7</p>
<p>SEPARAATIO</p> <p>H 1 H 2 H 4 H 5</p>	<p>MARGINALISAATIO</p>

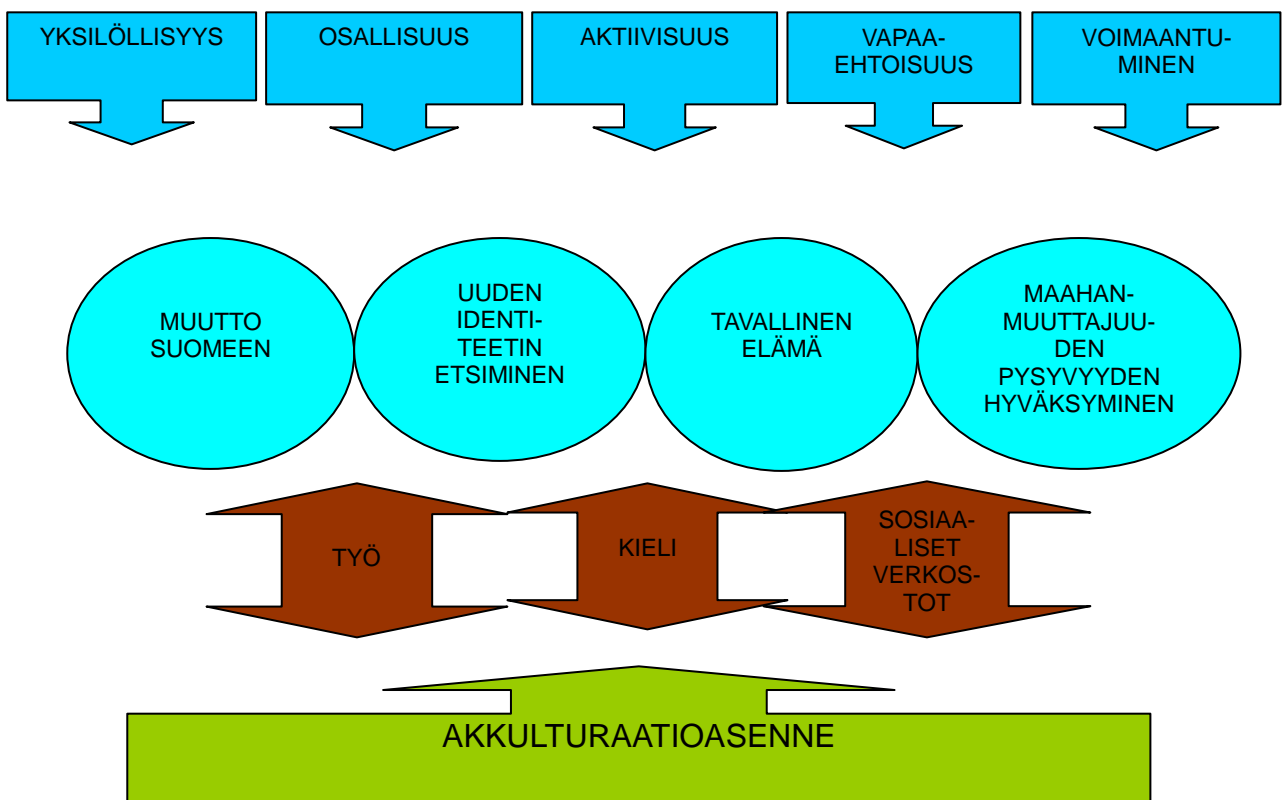
Kuva 9. Haastateltavien akkulturaatioasenteet Berryn nelikenttämallin mukaisesti (Alitolppa-Niitamo 1993: 33.)

8 POHDINTA

Pohdinta-luvussa tehdään yhteenveto ja johtopäätökset tutkimustuloksista sekä pohditaan hyödynnettävyyttä ja jatkotutkimusehdotuksia. Lisäksi pohditaan opinnäytetyön luotettavuutta ja etiikkaa sekä kokemusta opinnäytetyöprosessista. Yhteenveto tutkimustuloksista on sijoitettu sen vuoksi pohdinta-osioon, koska se sisältää tutkijan omia johtopäätöksiä tutkimustuloksista.

8.1 Yhteenveto opinnäytetyön tuloksista

Tutkimustulosten yhteenvedossa esitellään vastaukset tutkimustehtäviin. Kuvassa 9 esitellään työn keskeiset tutkimustulokset.

Kuva 10. Yhteenveto opinnäytetyön tutkimustuloksista

Haastateltujen venäläisten maahanmuuttajien muutto Suomeen oli perustunut vapaaehtoisuuteen, ja kaikki olivat muuttaneet Suomeen pysyvästi. Sopeutuminen on edennyt hitaasti ja vaihtelevastikin, mutta haastateltujen mukaan pääsääntöisesti hyvin. Pienetkin onnistumiset tai vastoinikäymiset vaikuttavat sopeutumiseen merkittävästi. Sopeutuminen kuluttaa runsaasti niin maahanmuuttajan aikaa kuin energiaa. Sopeutuminen koetaan ainutlaatuisena kokemuksena ja sopeutumisprosessin läpikäymisen koetaan rikastuttavan maahanmuuttajan elämäkokemusta.

Tärkeänä sopeutumisen tavoitteena on saada elää normaalia, suomalaisten kaltaista elämää kuitenkin oman kulttuurin säilyttäen. Elämän normalisoitumiseen on haastateltujen mukaan kulunut noin viisi vuotta. Sopeutumisprosessin vaiheet *shokkivaihe*, *reaktiovaihe*, *läpikäymisvaihe* ja *uudelleenorientoitumisvaihe* nimettiin aineiston tuottaman sisällön myötä ***muutto Suomeen, uuden identiteetin etsiminen, tavallinen elämä ja maahanmuuttajuuden pysyvyyden hyväksyminen***. Ensimmäisessä vaiheessa venäläiset maahanmuuttajat saapuvat Suomeen ja käynnistävät elämänsä Suomessa. Joitakin tyypillisiä piirteitä perinteisestä shokkivaiheesta esiintyy, mutta vaihetta helpottavat realistiset odotukset maahanmuutosta, eivätkä alkuvaikeudet tule yllätyksenä. Alkuvaiheen vastoinikäymisiä helpottaa maahanmuuton vapaaehtoisuus. Uuden identiteetin etsimisvaiheessa venäläinen maahanmuuttaja etsii tapaa, jolla hän haluaa asettua maahan. Hän tekee valintoja sen perusteella, kuinka suomalaiseksi hän haluaa tulla eli hän rakentaa omaa identiteettiään. Valintojen tekoon vaikuttaa jokaisen maahanmuuttajan akkulturaatioasenne. Valintojen tekoa seuraa vastuu tehdyistä päätöksistä. Valinnat ja toiminta sopeutumisen edistämiseksi väsyttää maahanmuuttajaa.

Kolmannessa eli tavallisen elämän vaiheessa maahanmuuttaja löytää oman tapansa elää Suomessa. Tässä vaiheessa on tärkeää sekä maahanmuuttajan itsensä että ympäröivän yhteiskunnan kannalta, että maahanmuuttaja saavuttaa jotakin tärkeää ja edustaa omaa etnistä ryhmäänsä Suomessa. Viimeisessä vaiheessa eli oman maahanmuuttajuuden pysyvyyden hyväksymisvaiheessa maahanmuuttaja hyväksyy olevansa venäläinen maahanmuuttaja Suomessa. Hän pärjää ilman suuria ponnisteluja, mutta näkee omien juurten-

sa säilyttämisen arvokkaana. Maahanmuuttaja on onnellinen ja ylpeä siitä, että pystyy itse ratkaisemaan omat ongelmansa. Maahanmuuttajan status nähdään pysyvänä olotilana, ja sen hyväksyminen auttaa maahanmuuttajaa sopeutumaan.

Sopeutumisen kannalta keskeisimpiä tekijöitä ovat suomen kielen oppiminen ja työllistyminen. Työ on tärkeää sekä henkisen hyvinvoinnin että kotoutumisen kannalta, mutta myös suomalaisilta saamansa arvostuksen vuoksi. Opiskelu uuteen ammattiin koetaan tärkeänä kotoutumisen kannalta. Kielen oppiminen, työllistyminen ja opiskelu ovat sekä venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisen tavoitteita, mutta myös keinoja sopeutua.

Sopeutumista edistäviä tekijöitä ovat maahanmuuttajan positiivinen elämänsä asenne, aktiivisuus ja tavoitteellinen toiminta sekä maahanmuuttajuuden hyväksyminen. Onnistumiskokemukset, hyvät sosiaaliset suhteet ja suomalainen yhteiskuntajärjestelmä edistävät myös sopeutumista. Lisäksi sopeutumista tukevat yhteiskunnallinen toiminta, yhdistys- ja harrastustoiminta sekä maahanmuuttajan tutustuminen suomalaiseen kulttuuriin.

Sopeutumista hankaloittaa jatkuva uuden opettelu ja uusien toimintatapojen etsiminen varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa. Suurimmat sopeutumista vaikeuttavat tekijät ovat vaikeudet suomen kielessä ja kielen oppimisessa sekä työttömyys. Työllistymiseen liittyvänä ongelmana on ammatillisen statuksen aleneminen. Lisäksi sopeutumista vaikeuttavat sosiaalisten kontaktien puute ja yksinäisyys, joka voi ajaa syrjäytymiseen, ikävän tunteet, jatkuvien rutiinien aiheuttama uupumus sekä vastoinikäymiset yksityiselämässä.

Kotoutumisen kannalta tärkein tekijä on kielen oppiminen. Kaikki haastatellut maahanmuuttajat olivat osallistuneet kielen opetukseen joko Venäjällä tai Suomessa. Kurssien lisäksi suomen kielen oppimisen kannalta on tärkeää käyttää sitä mahdollisimman monipuolisesti ja aktiivisesti. Kielen opiskelu koetaan kuitenkin raskaaksi niin henkisesti kuin fyysisestikin. Suomessa koetut

syrjintäkokemukset liittyivät nimenomaan maahanmuuttajien kielitaitoon.

Kaikki haastatellut maahanmuuttajat olivat osallistuneet työllistymistä tukevaan koulutukseen Suomessa. Epäselvä tai alentunut ammatillinen status on vaikuttanut taloudelliseen kotoutumiseen. Työllistyminen takaa maahanmuuttajalle säännölliset tulot ja sen avulla normaalin elämän ja paikan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Sosiaalisessa kotoutumisessa haasteita aiheuttavat kulttuurierot suomalaisten ja venäläisten ystävyyssuhteiden luomisen ja merkityksen välillä. Haastatellut maahanmuuttajat ovatkin hakeutuneet samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten seuraan. Pelkkä venäläisyys ei ole kuitenkaan ollut ehto ystävystymiselle. Yhteyksiä venäjällä asuviin ystäviin ja sukulaisiin pidettiin tärkeinä. Ajanpuute hankaloittaa sosiaalista kotoutumista.

Poliittinen kotoutuminen koetaan ongelmattomana. Suomalainen yhteiskunta koetaan toimivana ja turvallisena. Suomi on hyvä maa asua, ja suomalaiset ovat ystävällisiä ja avuliaita, kunhan heidät ensin oppii tuntemaan. Suomalaisista sosiaalipolitiikkaa pidetään jopa liiankin hyvänä, sillä se ei kannusta aktiiviseen toimintaan eikä näin ollen aja yksilöä vastuuseen. Syrjintäkokemukset ovat vähäisiä.

Kulttuurinen kotoutuminen on sujunut hyvin. Tavoitteena on ollut oman maahanmuuttajakulttuurin löytäminen Suomessa, ei niinkään suomalaistuminen. Eroja suomalaisten ja venäläisten kulttuureissa ilmeni lähinnä juhlienviettotavoissa ja siinä, että suomalaisessa kulttuurissa yksilön merkitys ja kunnioitus on korostunutta. Omien juurten säilyttäminen on tärkeää haastatelluille maahanmuuttajille. Erilaiset yhteydet venäjälle ja yhdistystoiminta tukevat oman kulttuurin säilyttämisessä. Seuraava sukupolvi saa itse päättää ratkaisuksistaan venäläisen kulttuurin säilyttämisessä.

Maahanmuuttajien käyttämät palvelut maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liit-

tyen ovat sujuneet hyvin. Saatu palvelu on ollut hyvää. Kehittämisehdotuksena on haastattelujen perusteella venäjänkielisen palvelun parantaminen sen perusteella, että alueen venäläisten määrä on suuri ja jatkuvasti kasvussa. Maahanmuuttajien työllistymistä ja koulutusta tulisi kehittää ja suunnata paremmin. Myös kielikoulutusta tulisi räätälöidä paremmin venäläisten maahanmuuttajien tarpeisiin. Suomalaisen sosiaalipolitiikan tulisi kannustaa yksilöä yrittämään toimia tavoitteellisesti omassa elämässään sopeutumisen ja kotoutumisen edistämiseksi.

Aineistoa eli venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista kuvaavia abstrakteja laadullisia käsitteitä ovat yksilöllisyys, osallisuus, aktiivisuus, vapaaehtoisuus ja voimaantuminen. Jokaisen maahanmuuttajan sopeutuminen etenee yksilöllisesti riippuen hänen taustastaan, henkilökohtaisista ominaisuuksistaan ja ympäröivästä todellisuudesta. Maahanmuuttajan sopeutumisen edellytyksenä on osallisuus ja osallistuminen sekä oman elämänsä ratkaisuihin että ympäröivän yhteiskunnan toimintaan. Aktiivisella toiminnallaan maahanmuuttaja voi helpottaa sekä omaa käytännön sopeutumistaan että oman terveytensä edistämistä sopeutumisen näkökulmasta. Kaikkia haastateltuja maahanmuuttajia on myös kannatellut sopeutumisen aikana maahanmuuton vapaaehtoisuus. Heillä kaikilla on ollut jokin syy muuttaa Suomeen, ja heillä on aina mahdollisuus palata kotimaahansa, mikäli elämä täällä ei ota sujuakseen. Voimaantumisen käsite kuvaa sitä, että maahanmuuttaja voi omalla tavoitteellisella toiminnallaan saavuttaa itselleen tärkeitä asioita, mutta myös saada kannustavaa elämänkokemusta, joka antaa voimia ja mahdollistaa uusiin tavoitteisiin pyrkimisen.

8.2 Johtopäätökset, hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, mikä lisää sen hyödyllisyyttä ja mielenkiintoisuutta. Opinnäytetyö on ollut osa Voi hyvin nuori! -hanketta. Vaikka haastatellut maahanmuuttajat eivät ole olleet pelkästään nuoria, voidaan myös nuorten hyvinvointiin vaikuttaa perheiden hyvinvoinnin ja yhteiskunnan maahanmuuttajamyönteisten asenteiden myötä. Maahanmuuttajien tarpeet etenkin

kotoutumisen suhteen noudattelevat aikuisten tarpeita. Sen sijaan sopeutumisessa nuorilla saattaa olla erilaisia tarpeita johtuen heidän ainutlaatuisesta elämäntilanteestaan. Maahanmuuttajanuorten hyvinvointiin olisi tärkeää kiinnittää huomiota, sillä syrjäytymisriski on suuri.

Aikaisemmat tutkimukset (liite 1) ovat keskittyneet pääasiassa kotoutumisen tutkimukseen ja varsinaista sopeutumista on tutkittu vähemmän. Tutkimustulokset noudattelevat kuitenkin aikaisempien tutkimusten tuloksia. Keskeisiksi tekijöiksi aikaisemmissakin tutkimuksissa on noussut työn merkitys, sosiaaliset kontaktit sekä kielitaito. Maahanmuuttajilla on ollut pääasiassa hyviä kokemuksia suomalaisesta palvelujärjestelmästä ja niin aikaisemmissa tutkimuksissa kuin tässä opinnäytetyössäkin tyytymättömyyttä ilmeni terveydenhuoltojärjestelmää sekä työvoima- ja koulutuspalveluita kohtaan. Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa, myös tässä työssä maahanmuuttajat kokivat monikulttuurisuuden rikkaudeksi. Haastatteluissa tuli voimakkaasti esiin maahanmuuttajien halu saada itselleen paikka yhteiskunnasta oman aktiivisen toimintansa avulla. Myös suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan muodostuvat tällöin positiivisiksi ja auttavat edelleen maahanmuuttajia sopeutumisessa. Koska venäläisten maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa jatkuvasti, tulisi suomalaisten pohtia omia asenteitaan ja oppia ottamaan venäläiset maahanmuuttajat osaksi yhteiskuntaa ennakoluuloistaan huolimatta. Muiden maiden tavoin myös Suomessa tulisi hyväksyä se, että nykyinen ja varsinkin tulevaisuuden yhteiskunta on monikulttuurinen.

Mielenkiintoista haastatteluja tehdessä oli se, että työn vuoksi Suomeen tulleet haastateltavat olivat hyvin huolellisia puhuessaan suomea. He halusivat puhua aivan oikein, vaikka heidän puhettaan olisi ollut mahdollista ymmärtää huonommallakin kielitaidolla. Sen sijaan suomalaisen miehen kanssa avioituneet venäläiset puhuivat heikompa suomea kuin työn vuoksi tulleet. Suomalaiset miehet puhuvat siis jonkin verran venäjää venäläisten vaimojensa kanssa.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisesta kvantitatiivisesti. Laadullisten tutkimusten perusteella olisi mahdollista laatia kysely, jonka avulla saataisiin vahvistusta niille tekijöille, joita ilmeni muun muassa tämän opinnäytetyön tutkimustuloksissa. Huomioitavaa on kuitenkin venäläisten maahanmuuttajien ainutlaatuinen asema Suomessa, sillä muista suurista maahanmuuttajaryhmistä poiketen he ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Jatkotutkimusta olisi ehkä mahdollista suunnata myös vain osaan venäläisistä: esimerkiksi suomalaisen miehen kanssa avioituneihin tai Suomeen työn perässä muuttaneisiin.

Tämän opinnäytetyön avulla tuotetun tiedon myötä on mahdollista kiinnittää paremmin huomiota sopeutumiseen ja parantaa maahanmuuttajille suunnattuja palveluja sekä huomioida maahanmuuttajat peruspalveluita suunniteltaessa. Onnistuneen sopeutumisen myötä maahanmuuttajan on mahdollista elää normaalilta tuntuvaa elämää ja hänen on mahdollista osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan hyödyntää muiden vapaaehtoisuuteen perustuvien maahanmuuttajaryhmien sopeutumisen tarkastelussa.

8.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta voidaan arvioida laadullisen tutkimuksen, etnografian että haastattelumenetelmän luotettavuuskriteerien avulla. Luotettavuutta arvioidaan tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa aina lähtökohdisten raportointiin. Jokaisessa prosessin vaiheessa tulee toimia johdonmukaisesti ja noudattaa tutkimukselle asetettuja vaatimuksia. (Hirsjärvi 2010e: 231; Kylmä & Juvakka 2007: 127; Nikkonen 2006: 145.)

Laadullisen ja etnografisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida seuraavilla kriteereillä: **uskottavuus, vahvistettavuus, reflektiivisyys ja siirrettävyys**. **Uskottavuudeksi** kutsutaan sitä, kuinka totuudenmukaista tuotettu tieto on ja kuvaako analyysin avulla saadut tulokset todella aineistoa eli saatu

tieto on muotoutunut tutkijan ja tiedonantajan kesken. (Kylmä & Juvakka 2007: 127, 129; Nikkonen 2006: 147.)

Tässä opinnäytetyössä on pyritty toimimaan huolellisesti ja johdonmukaisesti. Ratkaisuja on tehty harkiten ja niiden perusteluja on pyritty esittelemään rehellisesti ja avoimesti. Opinnäytetyön raportissa osoitetaan selkeästi opinnäytetyön kulku ja tutkimustulosten muototutuminen. Tutkimustulokset esitellään kategorioittain, mutta mahdollisimman objektiivisesti. Koko tutkimusprosessin ajan tutkijan päättely on kuitenkin ollut merkittävässä roolissa myös tulosten muotoutumisen kannalta. Suorien lainauksien avulla osoitetaan tulosten yhteys aineistoon ja tutkijan päättelyä. Opinnäytetyön aihetta on tarkasteltu aineistoja yhdistelemällä: haastatteluaineiston tulkintaa ovat tukeneet kaunokirjalliset teokset ja aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus.

Etnografisen raportoinnin tieteellisyyteen kuuluu tutkimuksen kulun osoittaminen, selkeä argumentointi ja tutkimuksen lähtökohtien ja lähestymistavan sekä aineiston keruun ja analyysin yksityiskohtainen esittäminen. Tarkka kuvaus tutkimuksen eri vaiheista kohentaa tutkimuksen luotettavuutta. Raportoinnin tulee olla selkeää ja lukijan tulee sen perusteella pystyä arvioimaan tutkijan päättelyä. Tästä luotettavuuden kriteeristä käytetään nimitystä **vahvistettavuus**. Vahvistettavuutta on mahdollista parantaa lähestymällä aihetta erilaisen aineistojen avulla. (Hirsjärvi 2010c: 194; Hirsjärvi 2010e: 232; Nieminen 2006: 220; Nikkonen 2006: 145.) Tutkimusselostuksia on mahdollista rikastaa suorilla lainauksilla, jotka osoittavat myös tutkijan päättelyä (Hirsjärvi 2010e: 232–233).

Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, että tulokset ovat siirrettävissä toiseen samanlaiseen kontekstiin niin, että tuloksinat pitävät yhä paikkaansa. Tutkimuksen tekijän on annettava lukijalle riittävästi tietoa tutkimusolosuhteista siirrettävyyden arvioimiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa tulkintaa ei ole mahdollista siirtää toiseen kontekstiin, joten siirrettävyyden käsite on ongelmallinen. Laadullisessa tutkimuksessa tulkinta on aina tutkijan persoonallinen näkemys, joten on tärkeää, että tutkimuksen tekijä on tietoinen omista lähiökohdistaan tut-

kimuksen tekijänä. Tämä tarkoittaa tutkimuksen **reflektiivisyyttä**. (Kylmä & Juvakka 2007: 127–129; Nieminen 2006: 215; Nikkonen 2006: 147.)

Erityistä huomiota kiinnitetään tutkijan ja tiedonantajien väliseen vuorovaikutukseen, aineiston laatuun ja analyysiin ja tulosten ja johtopäätösten esittämiseen. (Nikkonen 2006: 146.) Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat sellaiset henkilöt, joilla on tutkimuksen kannalta olennaista tietoa ja jotka kykenevät ilmaisemaan itseään. Aineiston valinta perustuu siis tarkoituksenmukaisuuteen eikä edustavuuteen. Tutkimusraportissa tulee ilmaista, minkä periaatteen mukaisesti osallistujat on valittu. (Nieminen 2006: 216.) Tästä opinnäytetyöstä on jäänyt käytännön syistä pois suomea taitamattomat henkilöt, jonka vuoksi tutkimustuloksissa saattaa olla jonkinlaista vinoutumista todellisuutta positiivisempaan suuntaan. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että saadut vastaukset olivat samansuuntaisia, vaikka haastateltavien taustat vaihtelivat.

Laadullista tutkimusta voidaan jossain määrin arvioida myös reliaabeliuden ja validiteetin käsitteiden avulla (Hirsjärvi & Hurme 2010: 185; Nieminen 2006: 215). Reliaabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta, eli sitä, että toisen tutkijan olisi mahdollista päästä samoihin tutkimustuloksiin samoja tutkimusmenetelmiä käyttämällä. Reliaabeliuden heikkoutena onkin se, että laadullisessa tutkimuksessa ollaan usein kiinnostuneita muuttuvista ominaisuuksista, jolloin joko tiedonantajien tai tutkijan tulkinta saattaa johtaa erilaiseen tutkimustulokseen. Käytännössä reliaabeliuden kriteerein tutkijan tulee noudattaa yksiselitteisiä luokittelu- ja tulkintasääntöjä käsitellessään aineistoa. Reliaabeliuden kannalta tutkimuksessa on ongelmia, jos aineiston analysoinnissa on tehty virheitä tai toiminta on ollut epäyhdenmukaista. (Hirsjärvi 2010d: 221; Hirsjärvi & Hurme 2010: 186; Nieminen 2006: 215; Uusitalo 1999: 4.)

Opinnäytetyön tutkimustulokset noudattelevat aikaisempaa maahanmuuttajiin ja venäläisiin maahanmuuttajiin liittyvää tutkimusta. Vaikka tiedonantajien määrä tässä opinnäytetyössä olikin melko vähäinen, samanlaisia tutkimustuloksia olisi luultavasti mahdollista saada myös toistettaessa tutkimus. Aineis-

ton analyysissä on pyritty johdonmukaisuuteen ja huolellisuuteen, mikä lisää luotettavuutta. Tutkimustuloksia voidaan jossain määrin yleistää, sillä ne ovat samansuuntaisia kuin aiheesta aikaisemmin tehty tutkimus.

Validiteetilla tarkoitetaan pätevyyttä eli sitä, onko tutkimus ja siinä käytetyt menetelmät ja mittarit antaneet vastauksia sellaisiin kysymyksiin, jotka olivat tutkimuksen lähtökohtana. Validiteetin kannalta on ongelmallista, jos tutkimusaineistosta ei saada vastauksia tutkimustehtäviin niin, että aineistonkeruu on puutteellista tai jos tutkimusaineisto ei ole edustava. Tutkimuksen validiutta on mahdollista tarkentaa käyttämällä tutkija- tai aineistotriangulaatiota eli useamman kuin yhden tutkijan työstämää aineistonkeruuta tai hyödyntämällä tutkimuksessa useita eri aineistoja. (Hirsjärvi 2010e: 231, 233; Hirsjärvi & Hurme 2010: 187; Nieminen 2006: 215; Uusitalo 1999: 84–86.)

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana alun perin oli venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisprosessin mallintaminen. Työn tekijälle aihe osoittautui kuitenkin niin hankalaksi lähestyä, että haastattelujen myötä tutkimuksellisessa osassa keskityttiin yleisemmällä tasolla sopeutumiseen ja siihen liittyviin tekijöihin. Opinnäytetyön tekijän mielestä mallintaminen olisi ollut mahdollista suuremman kvantitatiivisen aineiston avulla. Lisäksi opinnäytetyön tekijä havaitsi, että venäläiset maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä, eikä mallia heidän sopeutumisprosessistaan ole näin ollen helppoa rakentaa. Opinnäytetyön tuloksena saatiin kuvaus venäläisen maahanmuuttajan sopeutumisesta eli juuri se, mikä oli tarkoituksenakin.

9.4 Opinnäytetyön eettisyys

Tutkimuseettisellä pohdinnalla tarkoitetaan sitä, miten tehdään eettisesti hyvää ja luotettavaa tutkimusta. Tutkijan vastuu eettisistä ratkaisuistaan kohdistuu sekä tutkijaan itseensä että omaan tieteen alaan ja ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkimuksesta tulee olla hyötyä. Tutkimusetiikka tarkoittaa yleensä hyviä tieteellisiä käytäntöjä, joka erottaa sen laista. (Kylmä & Juvakka 2007:

137.)

Tämä opinnäytetyö kuuluu Voi hyvin nuori! -hankkeeseen, jonka perusteella siitä on yhteiskunnallista hyötyä. Opinnäytetyö hyödyttää sekä yhteiskuntaa ja maahanmuuttotyötä tekeviä ihmisiä auttamalla heitä ymmärtämään paremmin venäläisen maahanmuuttajan todellisuutta Suomessa. Luonnollisesti opinnäytetyön avulla tuotetulla tiedolla voidaan myös auttaa venäläisiä maahanmuuttajia sopeutumaan paremmin, kun tiedetään, mitä se on ja minkälaisia tekijöitä siihen liittyy.

Jokaiseen tutkimuksen teon vaiheeseen liittyy eettisiä valinta- ja päätöksentekotilanteita ja tutkijan edellytetään tiedostavan moraaliset ulottuvuudet koko tutkimusprosessin ajan aina suunnittelusta julkistamiseen asti. Useimmiten tutkimuseettiset kysymykset kohdistuvat joko tiedonhankintaan ja tutkittavien suojaan tai tutkijan vastuuseen tulosten soveltamisesta. Eettisistä kysymyksistä tulee keskustella avoimesti. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 19–20; Nikkonen 2006: 148; Janhonen & Nikkonen 2003: 53; Vehviläinen-Julkunen 2006a: 26.)

Tutkimukselle on löydettävä perustelut aikaisemmasta tietoperustasta, jonka tunteminen edellyttää tutkijan tutustumista aikaisempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Tutkimuksen aihe ei saa myöskään olla sellainen, että se aiheuttaisi tutkimuksen kohteena oleville minkään tasoista uhkaa. Valittaessa tutkimusmenetelmiä niitä tulee arvioida tutkimusetiikan näkökulmasta siten, voidaananko haluttu tieto saavuttaa valituilla menetelmillä ja ovatko menetelmät eettisesti oikeutettuja. (Kylmä & Juvakka 2007: 144–145.)

Tämän opinnäytetyön aihe oli mietitty valmiiksi Voi hyvin nuori! -hankkeessa. Opinnäytetyön teon aikana on kuitenkin tehty ratkaisuja siitä, kuinka aihe rajataan ja minkälaisista asioista ollaan kiinnostuneita. Opinnäytetyön avulla tuotettu tieto on peräisin sellaisilta ihmisiltä, jotka ovat olleet halukkaita jakamaan tietoa. Tiedonantajien anonymiteetin säilymisestä tulee kuitenkin huolehtia. Haastattelut on hävitetty nauhurilta heti niiden puhtaaksikirjoittamisen jälkeen.

Tutkimustuloksista ei ilmene yksittäisten haastateltavien mielipiteitä. Suorissa lainauksissa on käytetty harkintaa siten, ettei niistä voida tunnistaa ketään.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruuseen liittyy sosiaalisia suhteita ja kommunikointia. Lisäksi etnografisessa tutkimuksessa tunkeudutaan usein ihmisen yksityiselle alueelle. Tutkija ei voi toimia ainoastaan ulkopuolisena henkilönä, vaan hän kuuluu osana tutkittavien maailmaan. (Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 2006: 29.) Tärkeimpiä eettisiä periaatteita ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa ovat suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavia on usein vähän, minkä vuoksi tiedonantajat on myös helppo tunnistaa. Tämän vuoksi tutkittavalle on taattava anonymiteetti. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 19–20; Nikkonen 2006: 148; Janhonen & Nikkonen 2003: 53; Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 2006: 26.)

Tiedonantajia koskevia tutkimuseettisiä periaatteita ovat haitan välttäminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, rehellisyys, luottamus ja kunnioitus. Tiedonantajalla tulee olla riittävästi tietoa tutkimuksesta, johon hän osallistuu. Tiedonantajan on ymmärrettävä saamansa informaatio, jotta hän pystyy arvioimaan omaa osallistumistaan. (Kylmä & Juvakka 2007: 150; Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 2006: 30.) Tässä opinnäytetyössä tuntui luontevalta käyttää jotakin haastateltavan tuttavaa kertomaan opinnäytetyön teosta. Kukaan ei kieltäytynyt haastattelusta, kun haastattelusta sovittiin tällä tavoin.

Tutkimusaineiston analyysiin liittyy myös eettisiä kysymyksiä. Tutkijan tulee olla rehellinen analyysiprosessin esittämisessä. Eettisten periaatteiden mukaisesti kerätty tutkimusaineisto tulee tuhota tai aineiston mahdollisesta jatkokäytöstä tulee informoida tiedonantajia (Kuula & Tiitinen 2010: 450). Tutkija voi joutua ristiriitatilanteeseen, kun hän pohtii, miten raportoida rehellisesti, mutta kuitenkin suojellen tiedonantajia. Analyysi- ja raportointivaiheessa tutkittavia suojataan siten, että yksittäisten tapausten kautta saatua informaatiota tarkastellaan ilmiöiden ja teemojen tasolla, jolloin yksittäisen tiedonantajan informaatiolla ei ole merkitystä. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 19–20; Janhonen & Nikkonen

2003: 53; Nikkonen 2006: 148; Syrjäläinen 1996: 88; Vehviläinen-Julkunen & Paunonen 2006: 26.)

Haastattelujen edetessä on pohdittu haastattelijan ja haastateltavien välistä suhdetta. Haastattelutilanteissa on pyritty luomaan haastateltaviin luottamuksellinen suhde kertomalla opinnäytetyön tekijän koulutuksesta sekä tutkimuksen tarkoituksesta. On pohdittu esimerkiksi sitä, kokivatko haastateltavat suomalaisen haastattelijan kysymykset epäilynä heidän muuttonsa tarkoituksesta. Tämän välttämiseksi tutkimuksen tarkoitus ja ennakoasetelma on pyritty selostamaan huolellisesti ennen varsinaista haastattelua. Pääpaino tässä opinnäytetyössä on sopeutumista edistäväillä, positiivisilla tekijöillä, vaikka vaikeitakin asioita kartoitettiin.

8.5 Kokemus opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyön tekeminen on ollut raskas ja stressaava prosessi. Prosessin kuluessa saavutetut välietapit ovat auttaneet jaksamaan eteenpäin. Aihe on ollut mielenkiintoinen, mutta aiheeseen tutustuminen on ollut varsin työlästä, koska se on ollut minulle täysin vierasta. Opinnäytetyö käynnistyi vauhdikkaasti ja haastatteluihin ryhdyttiin jo varhain ennen teoreettisen viitekehyksen muodostamista. Tämä oli toki etnografisen lähestymistavan mukaista, mutta jälkikäteen ajateltuna haastatteluista olisin saanut tutkimuksen kannalta enemmän ja hyödyllisempää tietoa, jos olisin sisäistänyt tutkittavaa aihetta paremmin jo ensimmäisiä haastatteluja tehdessä. Tällä kertaa aineisto kuitenkin ohjaili opinnäytetyön etenemistä.

Haastattelujen tekeminen oli mukavaa ja mielenkiintoista, vaikka en normaalisti hakeudukaan mielelläni uusien ja vieraiden ihmisten seuraan. Ihmisten elämäntarinoiden kuunteleminen on ollut hauskaa. Vaikka melkein kaikki haastateltavat osoittautuivat mukaviksi, oli kuitenkin jännittävää mennä vieraan ihmisen kotiin ja jokaisen haastattelun jälkeen saikin huokaistava helpotuksesta, että se oli nyt ohi. Suuremmalla kokemuksella haastatteluista olisi ol-

lut mahdollista saada irti vielä enemmän, kun keskittyminen ei olisi kulunut haastattelusta suoriutumiseen.

Olennaisuuksien ja epäolennaisuuksien erottaminen aikaisemmasta kirjallisuudesta ja tutkimuksesta on ollut haasteellista. Tekstiä on tuotettu runsaasti ja karsimisenkin jälkeen sitä on vielä tässä raportissa paljon. Samojen asioiden pyörittely on ajoittain tuntunut erittäin puuduttavalta, ja tuntui, että tekstiä olisi voinut hioa loputtomiin. Myös tutkimustuloksien laatiminen tuntui työläältä, koska maahanmuuttajan sopeutuminen koostuu monesta eri tekijästä, joilla kaikilla on kuitenkin jonkinlainen, toisinaan toistensa kanssa päällekkäinen yhteys. Esimerkiksi kielen merkitys maahanmuuttajalle ilmenee sekä maahanmuuttajan henkilökohtaisessa sopeutuneisuuden tunteessa, mutta myös käytännön tasolla vaikkapa terveyskeskuksessa asioidessa. Tutkimustuloksia olisi ehkä voinut vieläkin tiivistää ja muokata, mutta tähän opinnäytetyöhön käytettävissä oleva aika ja voimavarat eivät riittäneet pidemmälle. Mielestäni olen kuitenkin ymmärtänyt maahanmuuttajuuteen liittyvän sopeutumisen ja pystynyt tuottamaan relevanttia tietoa kiinnostuksen kohteesta.

LÄHTEET

Abdelhamid, P. 2009. Potilaan kulttuuriset taustatiedot. Teoksessa Abdelhamid, P., Juntunen, A. & Koskinen, L. Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOYpro Oy. 108–121.

Alanen, A. 2009. Suomessa jo yli 50 000 venäjänkielistä. Tilastokeskus. Saatavissa: http://193.166.173.45/artikkelit/2009/art_2009-09-08_005.html?s=0. [Viitattu 15.2.2011].

Alexander, J. E., Beagle, C. J., Butler, P., Dougherty, D. A., Andrews Robards, K. D., Solotkin, K.C. & Velotta, C. 1994. Kulttuurilähtöisen hoidon teoria. Teoksessa Marriner-Tomey A. (toim.) 1994. Hoitotyön teoreetikot ja heidän työnsä. Vammala: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.

Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Aromäki, J. 1998. Venäjäkirja. Hämeenlinna: Kustannusosakeyhtiö Ajatus.

Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007–2012. Saatavissa: http://www.hamina.fi/files/Tiedostot/Ekymi_maahanmuutto-ohjelma.pdf. [Viitattu 1.11.2010].

FARO (Finljandskaja Assotsiatsija Russkojazychnyh Obshestv) 2011. Saatavissa www.faro.fi. [Viitattu 22.2.2011].

Ghazanfari, P. 2006. Venäläisten ja virolaisten maahanmuuttajanuorten integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Pro gradu -tutkimus. Helsingin yliopisto.

Hakkarainen, H. 2009. Venäläinen, venäjänkielinen, suomenvenäläinen vai suomalainen? Venäjänkielisten maahanmuuttajaperheiden kotoutuminen Saloon. Pro gradu -tutkielma Turun yliopisto.

Hirsjärvi, S. 1998. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) 1998: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy. 117–168.

Hirsjärvi, S. 2010a. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) 2010: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 123–166.

Hirsjärvi, S. 2010b. Aineiston hankinta ja suunnittelu. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) 2010: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 177–190.

Hirsjärvi, S. 2010c. Tutkimustyytit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) 2010: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 191–220.

Hirsjärvi, S. 2010d. Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) 2010: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 221–230.

Hirsjärvi, S. 2010e. Tutkimuksen reliaabelius ja validius. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) 2010: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 231–336.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus.

Hoffrén, H. 2000. Akkulturaatio eli sopeutuminen vieraaseen kulttuuriin. Artikkelit Pro gradu -tutkimuksesta. Saatavissa: <http://www.ulkosuomalainen.com/artikkelit/0008/siirtolaisuustutkimus/>. [Viitattu 1.11.2010].

Huttunen, L. 2010. Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tallinna: Osuuskunta Vastapaino. 39–65.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. WSOY. Helsinki.

Jaakkola, M. 2004. Maahanmuuttajien kielitaito, kielten käyttö ja sosiaaliset verkostot. Teoksessa Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus. 79–100.

Jasinskaja-Lahti, I. 2004a. Maahanmuuttajien syrjintäkokemukset, leimautuminen ja henkinen hyvinvointi. Teoksessa Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus. 103–132.

Jasinskaja-Lahti, I. 2004b. Venäläiset, virolaiset ja etniseltä taustaltaan suomalaiset maahanmuuttajat Suomessa. Teoksessa Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus. 17–35.

Jasinskaja-Lahti, I. 2000. Psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. Saatavissa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosps/vk/jasinskaja-lahti/psycholo.pdf>. [Viitattu 1.2.2010].

Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind, K. 2000. Venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten perhearvot ja identiteetti. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus. 124–137.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Jasinskaja-Lahti, I. & Yijälä, A. The model of pre-acculturative stress. A longitudinal study of potential migrants from Russia to Finland. *International Journal of Intercultural Relations*. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.11.003>. [Viitattu 18.3.2011].

Juntunen, A. 2001. Professional and lay care in the Tanzanian village of Ilmbula. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn9514264312/html/x215.html>. [Viitattu 11.3.2011].

Jäppinen, M. 2007. Maahanmuuttajuus, arki ja palvelutarpeet. Venäläistaustaisten lapsiperheiden vanhempien kokemuksia suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Teoksessa Jäppinen, M., Hurtig, J. & Törrönen, M. (toim.) Arjenpolkuja ja kohtaamisia. Venäläistaustaiset maahanmuuttajat ja palvelujärjestelmä Kaakkois-Suomessa. Empathos – Ehkäisevää työtä lasten ja perheiden kanssa Suomen ja Venäjän raja-alueella. Anjalankoski: Helsingin yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Kotka ja Empathos -projekti. 67–113.

Kapanen, L. 2008. Tiedon merkitys viron- ja venäjänkielisten työikäisten maahanmuuttajien integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan Pro gradu-tutkimus. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta.

Kaukiainen, M. 2004–2005. Täytyy elää. Tutkielma venäläisestä toimintakulttuurista. Rajaseudun kansanopistojen maahanmuuttajahanke.

Kotkan kaupunki: Tilastotietoja 2009. Saatavissa:
http://www.kotka.fi/general/Uploads_files/talous/Tilastotietoja_2009.pdf.
 [Viitattu 2.2.2011].

Kaakkois-Suomen maahanmuutto-ohjelma 2005. Saatavissa:
<http://www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;121;43719;95188;119479>.
 [Viitattu 23.10.2010].

Kotkan maahanmuuttajapalvelut 2011. Saatavissa:
<http://pomo.tsl.fi/projektit/moks/mamukaakko/kunta-kotka.html>. [Viitattu 25.2.2011].

Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010. Kotkan kaupunki.
 Kaupunginvaltuusto 22.10.2003. Saatavissa:
<http://www.kotka.fi/maahanmuutto-ohjelma.pdf>. [Viitattu 23.10.2010].

Kovasin, M. 1995. Monikulttuurinen hoitotyö. Teoksessa Ketola, O., Kovasin, M. & Suominen, T. (toim.) Peiton alta. Hoitaminen kulttuurisena ilmiönä. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Kuula, A. & Tiitinen, S. 2010. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010: Haastattelun analyysi. Tallinna: Osuuskunta Vastapaino. 446–459.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* Vol. 11, no 1/-99. 3-12.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita Priima Oy.

Latiševa, I. 2010. *Ryssänä Suomessa*. Helsinki: Otava.

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Juva: WSOY. 21–43.

Leininger, M. 1985. *Qualitative Research Methods in Nursing*. United States of America: W.B. Saunders Company, Inc.

Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, K (toim.) *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus. 21–49.

Liebkind, K. 2000. *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus.

Liebkind, K. 2004. Johdanto. Teoksessa Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. (toim.) *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen*. Helsinki: Gaudeamus. 9-14.

Liebkind, K. & Mannila, S. 2004a. Maahanmuuttajien syrjäytyminen ja akkulturaatio. Teoksessa Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. (toim.) Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus. 39–53.

Liebkind, K. & Mannila, S. 2004b. Syrjäytymisen ulottuvuudet ja akkulturaatio. Teoksessa Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. (toim.) Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus. 54–78.

Maahanmuuttovirasto 2010. Oleskeluluvat vuonna 2009.

Maahanmuuttoyksikkö. Tilastoanalyysi. Maahanmuutto-viraston internet-sivut. Saatavissa:

[http://www.migri.fi/download.aspid=Mamun+tilastoanalyysi+2009;1551;%7B590DE241-246A-4AA1-B47D-278D0C319C6F % 7D>](http://www.migri.fi/download.aspid=Mamun+tilastoanalyysi+2009;1551;%7B590DE241-246A-4AA1-B47D-278D0C319C6F%7D). [Viitattu 6.6.2011].

Metsämuuronen, J. 2002. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja. Viro.

Minfo -hanke 2010. Saatavissa:

[http://194.89.205.88/intermin/hankkeet/alpo/home.nsf/files/Projektin%20esittely%20-%20MINFO/\\$file/Projektin%20esittely%20-%20MINFO.pdf](http://194.89.205.88/intermin/hankkeet/alpo/home.nsf/files/Projektin%20esittely%20-%20MINFO/$file/Projektin%20esittely%20-%20MINFO.pdf). [Viitattu 1.11.2010].

Nieminen, H. 2006. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K.(toim.) 2006 Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY. 215–221.

Nikkonen, M. 2006. Etnografinen malli. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) 2006: Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY. 136–150.

Patrakova, I. 2010. Tulkki. Helsinki: Gummerus.

Peltola, U. & Metso, L. 2008. Maahanmuuttajan kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Perhoniemi R. & Jasinskaja-Lahti I. 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla: seurantatutkimus vuosilta 1997–2004 Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.

Pitkänen, M. 1999. Matkalla menestykseen? Maahanmuuttajien työ- ja koulutusprojektin loppuraportti. Työhallinnon julkaisu 233. Helsinki: Työministeriö.

Pohjanpää, K., Paananen, S. & Nieminen, M. 2003. Maahanmuuttajien elinolot: Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus.

Rodnik Ry 2011. Saatavissa <http://haminarodnik.com>. [Viitattu 15.2.2011].

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010: Haastattelun analyysi. Tallinna: Osuuskunta Vastapaino.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Sajavaara, P. 2010. Tieteellisten kirjoitelmien rakenne. Teoksessa Hirsjärvi, S. - Remes, P. - Sajavaara, P. 2010 (toim.): Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi. 249–289.

Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Sutela, H. 2005. Maahanmuuttajat palkkatyössä. Teoksessa Paananen, S. (toim.) Maahanmuuttajien Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Syrjäläinen, E. 1996. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä, L. - Ahonen, S. - Syrjäläinen, E. & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä Oy.

Tilastokeskus: Väestörakenne 2009. Saatavissa:
http://193.166.173.45/til/vaerak/2009/vaerak_2009_2010_03-19_001_fi.html.
 [viitattu 13.2.2011].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turunen, M. 2006: Venäläisten lapsiperheiden kanssa tehtävän sosiaalityön erityispiirteet. Kuopion yliopisto yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön- ja sosiaalipedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011: Suomeen työhön. Työ- ja elinkeinoministeriön internet-sivut. Saatavissa:
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio06_julkaisut/05esitteet/tme7601s_suomeentyohon.pdf. [Viitattu 13.2.2011].

Työministeriö. 1997. Hyvien hallintokäytäntöjen toteutuminen maahanmuuttajia koskevissa asioissa. Työhallinnon julkaisu 176. Helsinki: Työministeriö.

Työministeriö. 2004. Muuttoliikkeet ja entiset vähemmistöt Suomessa 1999–2004. Työhallinnon julkaisu. Etnisten suhteiden neuvottelukunta.

Törrönen, M. & Vauhkonen, T. 2007. Venäläistaustaisten lapsiperheiden arjen hyvinvointi ja elämäntyytyväisyys Suomessa. Teoksessa Jäppinen, M., Hurtig, J. & Törrönen, M. (toim.) Arjenpolkuja ja kohtaamisia. Venäläistaustaiset maahanmuuttajat ja palvelujärjestelmä Kaakkois-Suomessa. Empathos – Ehkäisevää työtä lasten ja perheiden kanssa Suomen ja Venäjän raja-alueella. Anjalankoski: Helsingin yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Kotka ja Empathos -projekti. 38–66.

Uusitalo, H. 1999. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Juva: WSOY.

Valjus, S. & Nirvi, M. 2005: Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien kotoutumista tukeva koulutus Suomessa. Saatavissa: www.kesayliopistot.fi/.../kesayliopisto_kotoutumiskoulutus.pdf. [Viitattu 28.11.2010].

Valtonen, K. 1999: Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla. Työhallinnon julkaisu 228. Helsinki: Työministeriö.

Vehviläinen-Julkunen, K. 2006a: Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY. 26–34.

Vehviläinen-Julkunen, K. & Paunonen, M. 2006b: Tutkimusraportti ja sen arviointi. Teoksessa Paunonen M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2006: Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY. 234–254.

Vehviläinen-Julkunen, K. & Paunonen, M. 2006: Tutkimusraportti ja sen arviointi. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2006: Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY. 234–254.

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti. 2003. Suomen venäjänkielisen väestönosan kysymyksiä 2002. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan asettaman työryhmän raportti. Saatavissa: <http://www.balticregion.fi/raport%20FI.pdf>. [Viitattu 13.3.2011].

Yle.fi 2012. Saatavissa www.yle.fi. [Viitattu 20.12.2011].

TEKIJÄ, VUOSI, PAIKKA, TASO	TUTKIMUSONGELMA T, TAVOITTEET	KOHDERYHMÄ, OTANTA, TUTKIMUSMENETELMÄ	TUTKIMUSTULOKSET
<p>Ghazanfari, Pirjo 2006.</p> <p>Venäläisten ja virolaisten maahanmuuttajanuorten integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan.</p> <p>Pro Gradu-tutkimus. Helsingin yliopisto.</p>	<p>Tutkimuksessa selvitetään Venäjältä ja Virosta muuttaneiden nuorten integroitumisen solmukohtia suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi selvitetään, miten sosiaalisen pääoman merkitys nuorten kokemaan hyvinvointiin tulee esiin ja miten se liittyy nuorten akkulturaatiokokemuksiin.</p>	<p>Neljä 15–17-vuotiaasta maahanmuuttajanuorta ja neljä vanhempaa. Teemahaastattelu.</p>	<p>Yksinäisyys sai nuoret tuntemaan syrjintää sekä altisti koulussa kiusaamisen kokemuksille. Vanhemmat kaipasivat enemmän yhteydenpitoa kodin ja koulun välille. Vanhempien integroinnissa työpaikka nousi keskeiseksi, sillä työ tarjosi parhaiten mahdollisuuden tutustua suomalaisväestöön. Sellaiset tutkimuodot, joilla voitaisiin lisätä yhteisöllisyyttä, auttaisivat maahanmuuttajaperheitä, sekä voisivat myös tukea vanhempien ja nuorten keskinäisen suhteen rakentamisessa.</p>
<p>Hakkarainen, Heidi 2009. Venäläinen, venäjänkielinen, suomenvenäläinen vai suomalainen? - venäjänkielisten maahanmuuttajaperheiden kotoutuminen Saloon.</p> <p>Pro gradu-tutkimus. Turun yliopisto.</p>	<p>Tavoitteena saada tieto maahanmuuttajien kotoutumisesta ja kehittää palvelujen toimivuutta</p>	<p>4 Salossa asuvaa venäjänkielistä maahanmuuttajaperhettä, sekä 4 viranomaista, joista 2 oli opettajia ja 2 terveydenhoitajia. Maahanmuuttajaperheet haastateltiin teemahaastatteluna ryhmissä ja viranomaisille teemahaastattelu toteutettiin yksilöllisesti. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla</p>	<p>Viranomaisten mielestä kotoutumista haittaavia tekijöitä ovat riittämätön kielitaito, työllistymisen vaikeus ja liian tiivis omankielinen ryhmä. Kotoutumista edistäviä tekijöitä ovat vertaistuki, yhteistyö maahanmuuttajien ja viranomaisten välillä sekä eri viranomaisten kesken. Koulun rooli kotoutumisessa on merkittävä. Samoin päiväkodin, terveydenhuollon ja työvoima- ja koulutuspalveluiden katsotaan toimivan onnistuneesti. Maahanmuuttajaperheiden mielestä kotoutumista tukevat kielitaito, työ, ystävät ja sukulaiset sekä kontaktit valtaväestöön. He olivat tyytyväisiä kouluun ja päiväkotiin, mutta kehittämisen varaa katsottiin olevan terveydenhuollossa sekä työvoima- ja koulutuspalveluissa.</p>
<p>Jasinskaja-Lahti, Inga 2000. Psychological acculturation and adaptation among russian-speaking immigrant adolescents in Finland.</p>	<p>Tutkimuksessa käsiteltiin venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten (N = 170) psykologisen akkulturaatioon tilaa ja prosessia Suomessa.</p>	<p>Tutkimuksessa käytettiin ICSEY (International Comparative Study of Ethnocultural Youth) - projektia varten kehitettyä kyselylomaketta, joka koostui joko projektin tarpeisiin kehitetyistä tai jo olemassa olevista ja/tai muokatuista mittareista. Tutkimukseen osallistuneita venäjänkielisiä nuoria verrattiin sekä Suomessa syn-</p>	<p>Akkulturaatio on monimuotoinen ja dynaaminen prosessi. Tulokset osoittivat mm. kulttuurisen suuntautumisen, kielellisten ja perheeseen liittyvien tekijöiden psykologisen merkityksen maahanmuuttajanuorten etniselle identiteetille.</p> <p>Omalle etnisyydelleen antamat merkitykset muuttuvat ajan myötä. Todellisen akkulturaatioasteen ymmärtämisen kannalta on tärkeää tunnistaa prosessin erilaisia komponentteja ja analysoida niitä erikseen. Tutkimus tarjosi empiirisen mallin akkultu-</p>

		tyneisiin suomalaisiin ikätovereihin ($N=190$) että muihin (somalialaiset, vietnamilaiset ja turkkilaiset) Suomessa asuviin samanikäisiin maahanmuuttajajoukoihin ($N = 418$).	raatiostressinä ilmenevään psykologiseen sopeutumiseen vaikuttavista tekijöistä. On tärkeä mitata erilaisia psykologisen hyvinvoinnin osa-alueita. Nuorten kokemukset vanhempien tuesta sekä perinteisiin perhearvoihin sitoutumisen aste auttavat ymmärtämään paremmin heidän eri tavoin ilmenevää hyvinvointia. Erilaisiin maahanmuuttajaryhmiin kuuluvien nuorten psykologisen hyvinvoinnin vertailu toi esille joitakin spesifejä ryhmienvälisiä eroja, joiden tulkintaan tarvittiin kulttuurisesti ja sosiaalisesti sensitiivejä lähestymistapoja.
Jasinskaja-Lahti Inga, Liebkind, Karmela & Vesala Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia.	Selvittää maahanmuuttajien rasismi- ja syrjintäkokemuksia Suomessa ja näiden kokemusten yhteyttä maahanmuuttajien psyykkiseen hyvinvointiin.	Postikysely 7000 maahanmuuttajalle, jotka olivat 18–64 vuotiaita ja edustivat 7 eri ryhmää: Kosovon albaanit, arabit, venäläiset, vietnamilaiset, somalit sekä suomalaista syntyperää olevat maahanmuuttajat.	Rasismi- ja syrjintäkokemukset ovat melko yleisiä. Syrjintäkokemukset vaikuttivat selvästi heidän psyykkiseen hyvinvointiinsa.
Jäppinen, Maija 2007. Maahanmuuttajuus, arki ja palvelutarpeet. Venäläistaustaisten lapsiperheiden vanhempien kokemuksia suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Empathos-hanke.	Millaisia kokemuksia venäläistaustaisilla lapsiperheillä on liittyen maahanmuuttoon, maahanmuuttajuuteen ja ensimmäisiin vuosiin Suomessa? Mikä on tukenut sopeutumista? Minkälaisia huolenaiheita vanhemmilla on? Millaisena suomalaisen palvelujärjestelmä näyttäytyy ja millaisia ovat heidän kokemuksensa sen käyttäjinä? Kuinka palvelujärjestelmässä voitaisiin huomioida venäläistaustaisten lapsiperheiden tarpeita paremmin?	12 venäläistaustaista maahanmuuttajaperhettä. Teemahaastattelu, yksilöhaastattelut. Aineistolähtöinen analyysi.	Venäläiset maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä ja heillä on erilaisia, pääosin hyviä kokemuksia suomalaisesta palvelujärjestelmästä. Suomenkielen oppiminen ja työllistyminen ovat keskeisellä sijalla elämässä Suomessa. Monikulttuurisuus nähdään rikkautena. Palvelujärjestelmän tulisi kiinnittää huomiota tukemaan nuoren sopeutumista ja ehkäisemään rasismia. Asiakkaat toivotaan huomioitavan julkisissa palveluissa ihmisinä maahanmuuttajastatuksen sijaan.
Kapanen, Liia 2008. Tiedon merkitys viron- ja venäjänkielisten työikäisten maahanmuuttajien integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan Pro Gradu-tutkimus. Helsingin yliopisto.	Millä tavalla Suomessa asuvat venäjän- ja virokieliset työikäiset maahanmuuttajat hankkivat tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja millainen tieto edesauttaa integroitumiseen sekä millaisen tiedon puuttuminen edesauttaa syrjäytymistä.	Kvalitatiivinen lähestymistapa, haastattelut.	Hiljattain muuttaneet kokivat, että heillä ei ole riittävästi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja että tiedon puuttuminen estää heidän kotoutumistaan. Kieliongelmat vaikeuttavat huomattavasti tiedonsaantia. Viranomaisten tuottamista palveluista on vain pieni osa todellisessa käytössä. Viranomaisia ei pidetty tiedonjakajina, vaan lainsäädännön toteuttajina. Noin puolet haastatelluista väitti seuraavansa jollain tavalla suomenkielisiä tiedotuslähteitä, mutta melkein puolet vastaajista piti tärkeimpinä

			tiedonsaantikanavinaan kavereita, järjestöjä tai omaa työpaikkaa. Työelämässä olevat kokivat itsensä muita vastaajia paremmin tietoisiksi suomalaisen yhteiskunnan asioista. Järjestöjen rooli tiedonhankinnan kannalta on keskeinen. Haastateltavat totesivat, että he tarvitsivat tietojensa paikkaamiseen äidinkielisiä tiedotuslähteitä, jotka kertoisivat suomalaisen yhteiskuntaan kohdistuvista asioista. Suurin osa maahanmuuttajista oli sulautunut suomalaiseen yhteiskuntaan ja elämänmenoon. Toisaalta näytti siitä, että varsinkin ensimmäisen kolmen Suomessa asutun vuoden aikana maahanmuuttajat kokivat olonsa ulkopuoliseksi eivätkä olleet tietoisia yhteiskunnallisista asioista tai omista henkilökohtaisista mahdollisuuksistaan sekä velvollisuuksistaan.
Mammon, Reet 2010. Kolmen etnisen ryhmän koherenssin tunne ja sopeutuminen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.	Selvittää kolmen eri maahanmuuttajaryhmän koherenssin tunnetta ja sen muutosta sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan sekä kokemuksia sopeutumisesta.	Triangulaatiomenetelmät (laadullinen ja määrällinen) teema-haastattelu ja kysely suomessa asuville afgaaneille, kurdeille ja venäläisille	Koherenssin tunteeseen liittyi yksilöllisiä muutoksia sekä sitä lisäävästi että sitä heikentävästi. Tutkimuksessa tunnistettiin yhdeksän aluetta, joilla maahanmuuttaja koki muutoksia sopeutumisprosessin aikana. Maahanmuuttajilla oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia suomen kielen opiskelusta ja sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan, työhön sekä koulutukseen. Eri etnisissä ryhmissä todettiin eroja ja erojen katsotaan johtuvan maahanmuuttajien kulttuurisesta taustasta.
Perhoniemi Riku & Jämsin-Lahja Inga 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla: seuranta tutkimus vuosilta 1997–2004. Helsingin yliopisto.	Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa 1990-luvun taitteessa Suomeen tulleiden maahanmuuttajien sopeutumista ja kotoutumista vuosien 1997–2004 välillä	Tutkimukseen osallistui 457 vuonna 1997 pääkaupunkiseudulla asunutta maahanmuuttajaa. Kotoutumisen etenemistä seurattiin kahdella eri postikyselyllä seitsemän vuoden välein. Pitkäaikaistutkimuksessa verrattiin seitsemän eri maahanmuuttajaryhmän (venäläisten, virolaisten, etniseltä taustaltaan suomalaisten maahanmuuttajien, somalien, arabiankielisten, vietnamilaisten ja turkkilaisten) kokemuksia, jotta voitaisiin ymmärtää eri ryhmille ominaisia sopeutumis- haasteita ja erityistarpeita. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin saamaan kattava kuva	Maahanmuuttajien kotoutuminen näytti edenneen hyvään suuntaan. Suomen kielen taito oli kehittynyt melko hyväksi ja työssäkäynti yleistynyt. Maahanmuuttajien väliset erot henkisessä hyvinvoinnissa olivat kahtuneet. Halu integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan oli pysynyt yhtä voimakkaana seurantaajan aikana. Pyrkimykset sulautua valtaväestöön olivat oleskeluajan edetessä vähentyneet. Integroitumisesta kertoivat myös maahanmuuttajien suuri syntyperäisten suomalaisten ystävien määrä ja se, että he samaan aikaan pystyvät pitämään kiinni omasta etnisestä identiteetistään ja kulttuurin syvärakenteisiin kuuluvista perhearvoistaan. Myönteistä oli myös työttömyyden, taloudellisten huolien, terveysongelmien ja sosiaalisen syrjäytymisen verrattain vähäisen kasautumisen seurantaan osallistuneilla. Myönteisistä merkeistä huolimatta kotoutuminen näytti kuitenkin olevan varsin hidas prosessi.

		kotoutumisen suju- misesta maahanmuut- tajien eri elämänalueil- la.	
<p>Pohjanpää, Kirsti, Paa- nanen Seppo & Niemi- nen Mauri 2003.</p> <p>Maahanmuuttajien elin- olot: Venäläisten, viro- laisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elä- mää Suomessa 2002, Tilastokeskus.</p>	<p>Tavoitteena saada tietoa maahanmuutta- jista ja heidän elin- oloistaan. Tilastokes- kus selvitti mm. maa- hanmuuttajien tervey- dentilaa, koulutusta, työtä, asumista ja syr- jintäkokemuksia.</p>	<p>Maahanmuuttajien elinolotutkimus tehtiin haastatteluina pääasi- assa Helsingissä, Es- poossa ja Vantaalla vuonna 2002. Tutki- muksessa oli mukana Venäjältä, Virosta, Somaliasta ja Vietna- mista tulleita aikuisia maahanmuuttajia. Tie- toa Suomen ulkomaa- laistaustaisesta väes- töstä on saatu Tilasto- keskuksen väestö- ja työssäkäyntitilastosta.</p>	<p>Vastaajat olivat melko terveitä ja toimintakykyisiä. He asuvat ahtaasti, mutta ovat tyytyväisiä asuntojensa kokoon. Työasiat ovat kunnossa, mutta palkka keskimäärin alhaisempi kuin suomalaisilla. Maahanmuuttajat ovat saaneet riittävää hoitoa sai- rauksiinsa ja harvat kokivat yksinäi- syyttä. Epätasa-arvoista kohtelua on koettu työelämässä kuin asuntoa hakiessa. Sen on koettu johtuvan maahanmuuttajataustasta. Masentu- neisuus ja unettomuus ovat maa- hanmuuttajilla melko yleisiä.</p>
<p>Turunen Marjatta 2006: Venäläisten lapsiper- heiden kanssa tehtävän sosiaalityön erityispiir- teet.</p> <p>Pro gradu-tutkimus Kuopion yliopisto.</p>	<p>Lisätä tietoa venäläi- sen lapsiperheen maa- ilmasta ja analysoida venäläisen lapsiper- heen erityispiirteitä sosiaalityön asiakkuu- dessa.</p>	<p>Tutkimus on laadulli- nen tutkimus ja aineis- tonkeruumenetelmänä oli ryhmä- ja yksilö- haastattelu. Tutkimuk- sessa haastateltiin vuonna 2006 kuutta- toista lastensuojelun sosiaalityötä tekevää henkilöä.</p> <p>Analyysimenetelmänä käytettiin aineistoläh- teistä sisällönanalyysiä.</p>	<p>Venäläisten lapsiperheiden asioiden hoito sosiaalitoimessa vaatii aikaa ja kieliongelmat tulee ratkaista tulkka- uksen avulla. Ongelmat, joiden takia tullaan asiakkaaksi, vaihtelevat päih- teiden käytöstä tukiverkon puuttumi- seen. Venäläisessä kasvatusperin- teessä korostuu äidin merkitys ja muitakin erityispiirteitä. Työskente- lyssä on huomioitava yhteisöllisyys slaavilainen luonne ja vuorovaiku- tuksen erot. Kulttuurin alueelta näkyy eroja totuuskäsityksessä ja viran- omaiskäsityksessä. Venäläiselle maahanmuuttajalle tulee selvittää lastensuojelun prosessin sisältö. Po- sitiivinen ja ymmärtävä asenne aut- taa työntekijää työssä venäläisten maahanmuuttajien kanssa.</p>
<p>Törrönen, Maritta & Vauhkonen Teemu 2007.</p> <p>Venäläistaustaisten lap- siperheiden arjen hyvin- vointi ja elämäntyytyväi- syys Suomessa.</p> <p>Empathos-hanke.</p>	<p>Millainen on venäläis- taustaisten lapsiper- heiden arjen hyvin- voinnin yhteys elämän- tyytyväisyyteen Kaak- kois-Suomessa?</p>	<p>Venäläistaustaiset lap- siperheet, 500 henki- lön satunnaisotos</p> <p>Kvantitatiivinen kysely, joka sisälsi muutamia kvalitatiivisia kysymyk- siä</p>	<p>Suurin osa vastaajista on tyytyväisiä useimpiin arjen hyvinvoinnin osa- alueisiin. Tyytyväisyydellä on yhteys ihmisen elämäntietoihin ja ta- poin suhtautua myötä- ja vastoin- käymisiin. Tyytymättömyys on yh- teydessä huonoon terveyteen, talou- dellisen toimeentulon negatiivisiin vaikutuksiin tai riittaiseen parisuhtee- seen. Venäläistaustaiset perheet ovat keskenään erilaisia. Arjen hy- vinvointi on yhteydessä suomalaisen arkielämän toimintamahdollisuuksiin ja resursseihin.</p>

1. TEEMAHAASTATTELURUNKO

1 TAUSTATEKIJÄT

- sukupuoli
- ikä
- Suomessa oloaika
- maahanmuuton syy, pysyvyys
- koulutus ja työ Venäjällä
- koulutus ja työ Suomessa

2 KOTOUTUMISKOKEMUKSET

(tutkimustehtävä 3)

- minkälaiset tekijät edistävät/haittaavat kotoutumista

3 MINKÄLAINEN MERKITYS JA MINKÄLAISEKSI KOKEE

(tutkimustehtävä 2)

- 3.1 TALOUDELLINEN KOTOUTUMINEN
 - työllisyys
 - koulutus
 - asuminen
- 3.2 POLIITTINEN KOTOUTUMINEN
 - osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan
 - ulkopuolisuuden tunne
 - tiedotusvälineet
- 3.3 SOSIAALINEN KOTOUTUMINEN
 - kielitaito
 - turvaverkosto
 - ihmissuhteet
- 3.4 KULTTUURINEN KOTOUTUMINEN
 - yhteisöllinen toiminta
 - vapaa-aika ja harrastukset

4 SOPEUTUMISPROSESSI

(tutkimustehtävä 1)

- miten elämä on "normalisoitunut" maahanmuuton jälkeen

5 MITÄ HYVÄÄ JA HUONOA SUOMESSA ON?

(tutkimustehtävä 2)

6 MITEN MAAHANMUUTTAJAN KOTOUTUMISTA VOITAISII PARANTAA?

(tutkimustehtävä 3)

2. TEEMAHAASTATTELURUNKO

1 TAUSTATEKIJÄT

Kuka olet ja miten olet tullut Suomeen?

2 KOTOUTUMISKOKEMUKSET

(tutkimustehtävä 3)

- minkälaiset tekijät edistävät/haittaavat kotoutumista

3 MINKÄLAINEN MERKITYS JA MINKÄLAISEKSI KOKEE

(tutkimustehtävä 2)

- 3.1 TALOUDELLINEN KOTOUTUMINEN
 - työllisyys
 - koulutus
 - asuminen
- 3.2 POLIITTINEN KOTOUTUMINEN
 - osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan
 - ulkopuolisuuden tunne
 - tiedotusvälineet
- 3.3 SOSIAALINEN KOTOUTUMINEN
 - kielitaito
 - turvaverkosto
 - ihmissuhteet
- 3.4 KULTTUURINEN KOTOUTUMINEN
 - yhteisöllinen toiminta
 - vapaa-aika ja harrastukset

4 SOPEUTUMISPROSESSI

(tutkimustehtävä 1)

- miten elämä on "normalisoitunut" maahanmuuton jälkeen
- oman sopeutumisen kuvaaminen ja arvioiminen
- mitkä tekijät ovat olleet tärkeitä

4.1 SHOKKIVAIHE – MUUTTO SUOMEEN

4.2 REAKTIOVAIHE – UUDEN IDENTITEETIN ETSIMINEN

4.3 LÄPIKÄYMISSIVAIHE – TAVALLISEN ELÄMÄN JATKUMINEN

4.4 UUDELLEENORIENTOITUMISSIVAIHE – OMAN MAAHANMUUTTAJUUDEN PYSYVYYDEN HYVÄKSYMIS

5 MITÄ HYVÄÄ JA HUONOA SUOMESSA ON?

(tutkimustehtävä 2)

6 MITEN MAAHANMUUTTAJAN KOTOUTUMISTA/SOPEUTUMISTA VOITAISIN PARANTAA?

(tutkimustehtävä 3)

ALAKATEGORIA

YLÄKATEGORIA

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

ABSTRAKTI
KÄSITE